



**ROSS MACDONALD**



**SLUČAJ GALTON**  
**LEW ARCHER**                      **SERIJA**

Odvjetnička kancelarija Wellesley i Sable nalazila se iznad gradske štedionice u glavnoj ulici gradića Santa Teresa. Njihovo privatno dizalo podiglo vas je iz maloga, golog predvorja u atmosferu otmjene jednostavnosti. Vozeći se tim dizalom, imate dojam da se nakon višegodišnje borbe za život dižete bez napora na svoju prirodnu razinu, kao jedan od izabranih.

Licem okrenuta prema dizalu sjedila je žena pomno obojene crvene kose i prebirala po tipkama električnog pisaćeg stroja. Na stolu ispred nje stajala je vaza puna rascvalih begonija. Audobonovi crteži na zidovima od hrastovine prihvaćali su njihove boje i diskretno ih rasipali naokolo. U jednom se kutu nalazio tronožac, takozvani harvardski stolac. Sjeo sam na nj i uzeo najnoviji broj lista "Wall Street Journal". To je očito bilo najprikladnije u tom trenutku. Crvenokosa tajnica prestala je tipkati i udostojila se pogledati me.

"Tražite li nekoga?"

"Imam ugovoreni sastanak s gospodinom Sableom."

"Jeste li vi možda gospodin Archer?"

"Jesam."

Malo je ublažila svoje službeno držanje. Na kraju krajeva, ipak nisam bio jedan od izabranih.

"Ja sam gospođa Haines. Gospodin Sable nije danas došao u ured, ali me zamolio da vam predam poruku kada dođete ovamo. Imate li što protiv da ga posjetite kod kuće?"

"Mislim da nemam", odgovorio sam i ustao s harvardskog stolca.

"Shvaćam da je to gnjavaža", rekla je suosjećajno. "Znate li kako se dolazi do njegove kuće?" "Stanuje li još u kući na obali?"

"Ne. Prodao je tu kuću kad se oženio. Sagradio je novu kuću izvan grada."

"Nisam znao da se oženio."

"Gospodin Sable je oženjen već dvije godine."

Mačji ton njezina glasa ponukao me da se pitam je li ona

udata. Premda je sebe zvala gospođom Haines, ostavljala je dojam žene koja je izgubila muža smrću ili rastavom pa sada traži nekoga tko će ga zamijeniti. Iznenada se prisno nagnula k meni.

"Vi ste detektiv, je li?"

Rekao sam joj da jesam.

"Zapošljava li vas gospodin Sable osobno? Pitam vas to zato jer meni nije ništa rekao."

Razlog za to je bio očit. Odgovorio sam joj: "Ni meni nije rekao ništa. Recite mi, kako ću doći do njegove kuće?"

"Nalazi se u parku Arrayo. Možda bi bilo bolje da vam pokažem na karti." Nadvili smo glave nad kartu. "Skrenite s glavne ceste malo prije mjesta gdje se cesta račva", tumačila mi je, "a zatim ponovno skrenite ovdje kod škole. Vozite se uz jezero oko pola kilometra i onda ćete opaziti poštanski sandučić s natpisom Sable."

Našao sam sandučić nakon dvadesetak minuta. Nalazio se ispod hrasta na početku privatnog puta. Put se penjao pošumljenim brežuljkom do kuće s mnogo prozora i ravnim, napuštenim krovom.

Ulazna su se vrata otvorila još prije nego što sam došao do njih. Neki čovjek prosijede kose koja mu je rasla nisko na čelu pošao je tratinom prema meni. Na sebi je imao bijeli sako kao pravi pravcati sluga, ali unatoč tome nekako nije pripadao kući u bogatom predgrađu.

"Tražite li nekoga?"

"Pozvao me gospodin Sable."

"Zašto?"

"Ako ti on to nije rekao, onda po svoj prilici ne želi da ti to znaš", skresao sam mu.

Sluga mi se sasvim približio i nasmiješio. Njegov je smijeh bio širok i grub poput psćeg rezanja. Nije imao nikakva značenja, osim možda što je zračio pakost. Njegovo lice bilo je išarano ožiljcima koji su dokazivali da je taj čovjek sklon tučnjavama. Upravo je pozivao na nasilje, baš kao što neki ljudi pozivaju na prijateljstvo.

Gordon Sable se odazvao s kućnog praga:

"Dobro je, Peteru. Očekujem ovog čovjeka." Potrčao je kamenom stazom prema meni i pružio mi ruku. "Drago mi je da te vidim, Lewe. Prošlo je već nekoliko godina otkako se nismo vidjeli?"

"Četiri."

Činilo mi se da nije ništa stariji. Preplanulo lice i valovita kosa pridonosili su tome mladenačkome dojmu. Na sebi je imao košulju od tanke pamučne tkanine i tijesne hlače od engleskog flanela, koje su isticale njegov uski sportski struk.

"Čujem da si se oženio."

"Da. Utopio sam se", rekao je da bi se našalio, ali ta je šala zvučala nekako usiljeno. "Možda bi bilo bolje da pogledaš treba li što gospođa Sable", rekao je sluzi koji je stajao pokraj nas i slušao. "Poslije dođi u moju radnu sobu. Gospodin Archer se dugo vozio i htjet će nešto popiti."

"Daaa, gospodaru", rekao je sluga razvlačeći riječi.

Sable se držao kao da to nije zapazio. Odveo me u kuću dugim hodnikom, a zatim preko unutrašnjeg dvorišta prepunog tropskog bilja oko jajolikog vodoskoka u sredini, do sobe pune sunca i izolirane od ostalog dijela kuće. Taj dojam izoliranosti pojačavale su stotine knjiga na policama uza zidove.

Sable mi je ponudio da sjednem u naslonjač od kože koji je bio okrenut prema njegovu radnu stolu i prozorima. Povukao je zastore kako ne bi previše sunca ulazilo u sobu.

"Peter će doći svake minute. Moram ti se ispričati zbog njegova ponašanja, bolje rečeno neponašanja. Znaš kako je teško dobiti pravu poslugu u današnje vrijeme."

"Ja mučim istu muku. Seljaci žele sigurnost, a oni kojima je samo do lake zarade traže pedeset dolara na dan. Ni jednima ni drugima ne mogu pružiti ono što traže, pa većinu poslova obavljam sam za sebe."

"To mi je drago čuti", rekao je Sable i sjeo na rub stola, povjerljivo se nagnuvši prema meni. "Posao koji namjeravam povjeriti tebi prilično je osjetljiv. Zbog razloga koji će ti malo poslije postati jasni, bitno je da o tome ne treba ništa javno govoriti. Sve što saznaš, ako uopće išta saznaš, javljat ćeš

meni osobno, i to usmeno. Ne želim da se išta zapiše o tome. Jesi li to razumio?"

"Pa rekao si to vrlo jasno. Je li to nešto osobno ili za nekoga klijenta?"

"Za klijenta, dakako. Zapravo... za klijenticu. Nisam li ti to rekao telefonski? Opteretila me prilično teškom zadaćom. Iskreno govoreći, vidim vrlo malo izgleda da bi se mogle ispuniti njezine nade."

"Čemu se ona nada?"

Sable je zakoluto očima prema drvenom stropu radne sobe prije nego što je odgovorio:

"Bojim se da se nada nemogućemu. Ako netko nestane i za njega se ne zna više od dvadeset godina, moramo pretpostaviti da je mrtav i pokopan ili pak ne želi da ga se nađe."

"Dakle, riječ je o nestaloj osobi?"

"I to o prilično beznadnom slučaju, kako sam pokušavao uvjeriti svoju klijenticu. A ne mogu odbiti njezine želje i ne pokušati nešto učiniti. Ona je stara i bolesna i navikla da sve bude po njezinu."

"I bogata?"

Sable se namršti na moju neozbiljnost. Specijalizirao se za nekretnine i kretao se u društvu u kojem je novac bio prisutan, ali se o njemu nije govorilo.

"Ta je gospođa nakon smrti svoga muža ostala izvrsno osigurana. Ti ćeš biti jako dobro plaćen za svoj trud, bez obzira na ishod."

Ušao je sluga iza mojih leđa. Znao sam da je ušao u sobu jer je nastala promjena svjetla. Na nogama je imao tenisice i hodao je bešumno.

"Dugo si se zadržao", ukorio ga je Sable.

"Trebalo je prilično vremena da se pripremi martini."

"Ja nisam naručio martini."

"Gospođa je naručila."

"Ne smiješ joj posluživati martini prije objeda, a zapravo ni u koje drugo vrijeme." "To recite njoj."

"To i namjeravam, a zasad kažem tebi."

"Daa, gospodaruuu."

Sableovi su preplanuli obrazi pocrvenjeli.

"Znaš, taj tvoj naglasak nije nimalo smiješan."

Sluga nije rekao ništa. Njegove drske zelene oči bile su nemirne. Pogledao je mene kao da je očekivao kako ću mu zapljeskati.

"Vidim da zaista imaš problema s poslugom", rekao sam kako bih podržao Sablea.

"Oh, Peter je dobronamjieran, je li, stari?", rekao je Sable i, ne čekajući odgovor, obratio se meni: "Što ćeš popiti, Lewe? Ja bih tonik."

"To bi odgovaralo i meni."

Sluga se povukao.

"Onda, Što je s tim nestankom?", upitao sam Sablea.

"Možda nestanak nije baš prikladan riječ za ovaj slučaj. Sin moje klijentice hotimice je napustio svoju obitelj. Nitko se nije potrudio saznati barem kamo je otišao, niti ga pokušao nagovoriti da se vrati."

"Zašto ne?"

"Mislim da je on bio isto toliko nezadovoljan s obitelji koliko i obitelj s njim. Bili su protiv djevojke kojom se oženio. No nije samo to. Bilo je i drugih razmirica. I sam vidiš kako je velik raskol među njima kada je on žrtvovao svoje pravo na nasljedstvo, a posrijedi je i golemo bogatstvo."

"Ima li on ime ili ćemo ga zvati gospodin X?"

"Prezime je Galton, a sin se zove Anthony. Nestao je bez traga 1936. godine. Tad su mu bile dvadeset dvije godine, tek što je izašao iz sveučilišta Stanford."

"To je davno. Meni se čini kao da je to prošlo stoljeće."

"Rekao sam ti u početku da je taj slučaj gotovo beznadan. Ali gospođa Galton želi da se potraži njen sin. Ona može umrijeti svakog dana i sad osjeća potrebu da se nekako pomiri s prošlošću."

"Tko kaže da će umrijeti?"

"Njezin liječnik. Doktor Howell kaže da bi ona mogla umrijeti svakog trenutka."

Sluga je ušao u sobu dugim koracima, noseći poslužavnik na

kojemu su zveckale čaše. Upravo je upadljivo ponizno posluživao piće. Kad je meni pružio čašu, zapazi sam tetovirano sidro na njegovoj desnoj podlaktici, pa sam se pitao je li on nekad bio mornar. Nitko se ne bi mogao toliko zabuniti i smatrati ga pravim slugom. Na čaši koju je meni pružio bio je polumjesec od ženskog ruža za usne.

Kad je sluga izašao, upitao sam:

"Je li se mladi Galton oženio prije nego što je napustio obitelj?"

"Da, svakako. Njegova je žena i bila neposredni uzrok neprilika u obitelji. Trebala je roditi dijete."

"I onda su njih troje jednostavno iščezli?"

"Baš kao da se zemlja otvorila i progutala ih", odgovorio je Sable dramatično.

"Je li bilo kakvih znakova prijave igre?"

"Nije, barem koliko je meni poznato. U ono vrijeme nisam imao veze s obitelji Galton. Namjeravam zamoliti gospođu Galton da ti sama ispričaja o okolnostima u kojima je nestao njezin sin. Ne znam ni sam koliko ona zapravo želi da se o tome javno zna."

"Je li posrijedi još nešto?"

"Vjerujem da jest. Dakle, živjeli!", nazdravio je neveselo.

"Prije nego što te odvedem k njoj u posjet želio bih da nam obećaš kako ćeš tome posvetiti sve svoje vrijeme sve dok to bude potrebno."

"Zasad nemam drugih obaveza. Koliko ona zapravo želi da se potrudim?"

"Što najviše možeš, dakako."

"Možda bi bilo bolje da se obratite nekoj velikoj organizaciji."

"Mislim da to ne bi bilo bolje. Ja tebe poznam i vjerujem da ćeš obaviti taj posao s određenim stupnjem uglađenosti. Ne mogu dopustiti da gospođa Galton proživi svoje posljednje dane u atmosferi javne sablazni. Moja je najvažnija zadaća u svemu tome da zaštitim obiteljsko ime."

Sable je gotovo jecao dok je to govorio, ali odmah sam posumnjao u njegove tako duboke osjećaje za obitelj Galton. Gledao je pokraj mene ili bolje reći kroz mene, i to

tjeskobno, kao da su njegovi interesi negdje drugdje. Donekle sam naslutio kakvi su ti njegovi interesi kad smo izlazili. Lijepa plavuša, gotovo upola mlađa od njega, iznenada se pojavila iza jednog stabla u vrtu. Imala je na sebi traperice i raskopčanu bijelu košulju. Hodala je kao da se nespretno prikrada iz zasjede.

"Zdravo, Gordone", rekla je krhkim glasom. "Gle čuda! Kako to da smo se sreli baš ovdje?" "Ja ovdje stanujem, je li?" "Tako se barem pretpostavlja."

Sable joj je odgovorio oprezno, kao da je pazio na svaku riječ što je izgovara.

"Alice, nije sad vrijeme da u sve to ponovno ulazimo. Što misliš, zašto sam jutros ostao kod kuće?"

"Mnogo sam ja imala koristi od toga. A što misliš, kamo sad ideš?"

"Van."

"Kamo van?"

"Nemaš me pravo ovako unakrsno ispitivati." "Oh da, imam pravo."

Stala je pred njega namjerno ružno izazivački, zabacivši jedan kuk, isprsvivši prsa koja su se istodobno doimala oštro i nježno. Činilo se da nije pijana, ali njezine su oči usijano caklile, i to krupne oči koje su trebale biti lijepe. No s onim velikim crnim podočnjacima i debelim namazom sjenila za oči na gornjim kapcima izgledale su kao dvije modrice koje se sve više šire.

"Kamo vodite moga muža?", upitala me.

"Gospodin Sable vodi mene. Posrijedi je posao."

"Kakav posao? Čiji posao?"

"Zacijelo ne tvoj, draga", rekao je Sable i zagrlio je. "Pođi sad u svoju sobu. Gospodin Archer je privatni istražitelj i radi oko jednog slučaja za mene, a to nema nikakve veze s tobom."

"Nema, a?", istrгла se od njega i okomila na mene. "Što želite od mene? Nemate što saznati. Sjedim u ovoj mrtvačnici od kuće i nemam s kim razgovarati i nemam što raditi. Kad bih barem ponovno bila u Chicagu! U Chicagu me ljudi vole!"

"I ovdje te vole", rekao je Sable i strpljivo je gledao, kao da je čekao da se njezino uzbuđenje stiša.



"Ovdje me ljudi mrze. Ne mogu čak naručiti piće u vlastitoj kući."

"Ne smiješ piti ujutro."

"Ti mene uopće ne voliš", rekla je, a srdžba joj se pretvarala u sažaljevanje same sebe. "Tebi uopće nije stalo do mene."

"Mnogo mi je stalo. Zato mrzim što vidim da se ovako razbacuješ naokolo. Dođi, draga. Uđimo u kuću."

Obujmio ju je oko struka, i ona se nije opirala. Pridržavajući je, otpratio ju je pokraj bazena do vrata kroz koja se ulazilo u vrt. Kad su se vrata zatvorila za njima, ja sam izašao iz vrta.

2

Čekao sam ga pola sata. S mjesta na kojemu sam sjedio u svom automobilu vidio sam kako se Santa Teresa pruža preda mnom kao reljefna karta na kojoj se sve moglo razabrati pri podnevnom svjetlu. To je bio stari, imućan gradić. Činilo se da njegove zgrade pripadaju onim brežuljcima, te da se naslanjaju s određenom sigurnošću na prošlost. Protivno njima, Sableova kuća bila je kao živi stroj, tako nova da je jedva i postojala.

Kad je izašao iz kuće, imao je na sebi smeđe odijelo i u ruci torbu za spise od fine tanke kože. Njegovo se držanje promijenilo i bilo je u skladu s odjećom. Bio je poslovan, žustar i suzdržan.

Slijedeći njegove upute i njegov crni automobil, odvezao sam se u grad, a zatim kroz grad do starije stambene četvrti. Masivne tradicionalne kuće bile su povučene od ulice iza zidanih ograda ili ukrasnih živica. Ta se četvrt zvala Arrayo Park. Stanovnici u ulici u kojoj je stanovala i gospođa Galton nisu znali da je ikad postojao rat. Njihovi djedovi i pradjedovi izborili su za njih ratove, a oni se se sad morali hvatati ukoštac sa smrtnim slučajevima i porezima.

Sable je dao znak za skretanje ulijevo. Vozio sam za njim između visokih kamenih stupova u kojima je bilo uklesano prezime Galton. Veličanstvena željezna vrata stvarala su dojam da se kroz njih ulazi u srednjovjekovni dvorac. Kmet

koji je kosio tratinu motornom kosilicom zastao je na trenutak da bi uklonio pramen kose s čela, a zatim nastavio s poslom. Tratina je bila ošišana glatko na daljini od nekoliko stotina metara. Na kraju tog zelenog prostora blistalo je bijelo pročelje kuće iz predšpa-njolskog razdoblja u američkoj arhitekturi.

Kolnik je vijugao i završavao sa strane kuće. Parkirao sam iza sportskog chevroleta s liječničkim simbolom: krilati štap ovijen dvjema zmijama. Malo dalje u hladovini golemog hrasta dvije djevojke u kratkim hlačicama igrale su badminton. Munjevito su udarale lopticu jedna drugoj. Kad je crnokosa djevojka, koja je leđima bila okrenuta prema nama, promašila lopticu, rekla je:

"Oh, do vraga!"

"Ne ljutite se", rekao je Gordon.

Okrenula se hitro kao plesačica. Vidio sam da to nije djevojka nego žena djevojačkog tijela. Polako ju je oblilo rumenilo. Htjela je prikriti svoju neugodnost tako što je jako naprcila usne i rekla:

"Nisam u formi. Sheila me nikad ne može pobijediti." "Mogu!", doviknula je djevojka s druge strane mreže. "Prošli tjedan sam te pobijedila tri puta. Danas je četvrti." "Set još nije završen." "Nije, ali ja ću te pobijediti", rekla je Sheila žestoko. Bila je vrlo mlada. Nije joj bilo više od osamnaest godina. Imala je mekane i rumene obraze, a oči kao košuta.

Žena je podigla lopticu i bacila je preko mreže. Nastavile su igrati svom snagom, kao da je sve na ovom svijetu ovisilo o ishodu ove igre.

Crnkinja s bijelom kapicom uvela nas je u primaću sobu. S visokog stropa visile su svjetiljke od kovanog željeza kao golemi grozdovi uvela grožđa. Starinsko pokućstvo bilo je muzejski raspoređeno uza zidove ispod starih slika. Prozori su bili uski i duboko u debelim zidovima kao prozori na srednjovjekovnom dvorcu.

"Je li doktor Howell kod nje?", upitao je Sable služavku.

"Da, gospodine, ali trebao bi uskoro izaći iz njezine sobe. Već je prilično dugo kod nje."

"Nije valjda opet imala napad?"

"Nije, gospodine. Ovo je redovit doktorov posjet."

"Hoćete li mu reći da bih želio razgovarati s njim prije nego što ode?"

"Dobro gospodine", promrmljala je i tiho se povukla. Sable mi je tad rekao, neutralnim tonom, ne gledajući me: "Neću ni pokušavati ispričati svoju ženu. Znaš kakve su žene."

"Aha", rekao sam, a zapravo nisam želio da mi se povjerava.

"Postoje neka južnoamerička plemena koja odvajaju žene od muškaraca jedan tjedan u mjesecu. Zatvaraju ih same u kolibu i ostavljaju da se grebu. Mnogo bi se moglo reći u prilog takvom sistemu."

"Mogu to razumjeti."

"Jesi li ti oženjen, Archeru?"

"Bio sam."

"Onda znaš kako je to. Žele da si s njima cijelo vrijeme. Odustao sam od jedrenja. Ne igram više golf. Gotovo sam odustao od života. A ona još nije zadovoljna. Sto da radiš s takvom ženom?"

Odavno sam prestao dijeliti savjete. Čak kad ljudi traže savjet, zamjeraju vam kad im ga date.

"Ti si pravnik", odgovorio sam mu. *t*

Prošetao sam se po sobi razgledajući slike na zidovima. Sve su to bile umjetnine koje su čuvale uspomene na slavne pretke. Portreti španjolske gospode, gospođe u dugim haljinama s golim monolitskim grudima, oficir u modroj uniformi iz građanskog rata te nekolicina gospode u odijelima iz devetnaestog stoljeća. Najviše mi se sviđala slika koja je prikazivala skupinu financijskih magnata kako pomno bulje u jednoga kolegu s licem buldoga, dok on zabija klin u željeznički prag. Iza njih je stajao bizon i promatrao ih natmureno.

Služavka se vratila sa čovjekom u odijelu od tvida tvrtke Harris. Sable ga je predstavio kao doktora Howella. Bio je to krupan čovjek od pedesetak godina, koji se, i ne znajući, držao autoritativno.

"Gospodin Archer je privatni istražitelj", rekao je Sable. "Je li

gospođa Galton spomenula što ona zapravo ima na umu?"

"Da, svakako", odgovorio je doktor i prešao prstima po kratko ošišanoj kosi, a na njegovu čelu produbile su se bore. "Ja sam mislio da je sve to u vezi s Tonyem odavno zaboravljeno. Tko ju je nagovorio da to sad ponovo pokrene?"

"Nitko, koliko je meni poznato. To je njezina vlastita zamisao. Kako joj je, doktore?"

"Kako se može i očekivati. Marija je sad u sedamdesetim godinama. Ima slabo srce, astmu, a to je nepredvidiva kombinacija."

"Ali zasad nema neke neposredne opasnosti?"

"Mislim da nema. Ne mogu reći što će se dogoditi bude li izložena nekom šoku ili dubokoj tuzi. Zato ne bih želio da se Maria ponovo uzbuđuje zbog tog svog nesretnog sina. Što misli da će time dobiti?"

"Emocionalno zadovoljstvo. Vjerojatno smatra kako nije s njim dobro postupala, pa sada to želi popraviti."

"Ali nije li on mrtav? Mislio sam da je pravno utvrđeno da je mrtav."

"Moglo bi biti da je mrtav. Prije nekoliko godina proveli smo službenu istragu. Ne zna se za nj četrnaest godina, što je dvaput više nego što traži zakon da se za nekoga pretpostavi daje mrtav. Gospođa Galton mi nikad nije dopustila da zatražim sudsko rješenje. Mislim da se neprestano nada kako će se Anthony vratiti jednog dana i zatražiti nasljedstvo i sve to. U posljednjih nekoliko godina to joj je upravo opsesija."

"Ne bih išao tako daleko", rekao je liječnik. "Ipak mislim da ju je netko ponukao na to i ne mogu se prestati pitati zašto."

"Na koga pomišljate?"

"Možda Cassie Hildreth. Ona ima velik utjecaj na staricu. Osim toga ne treba smetnuti s uma da je ona u mlađim danima ludovala za Tonyem. Pratila ga je u stopu", rekao je liječnik i nasmiješio se kiselo, "a poslije se pokazalo da se to nije isplatilo."

"To je za mene nešto novo. Razgovarat ću s gospođicom Hildreth."

"Što se mene tiče, ja to samo nagađam, pa me nemojte krivo

shvatiti. Ipak mislim da bi svemu tome trebalo posvećivati što manje pažnje."

"To sam već pokušao. Ali ne mogu otvoreno ne pomaknuti prstom."

"Ne, ali bilo bi dobro da se tobože trudite, no ne postizete nikakve konačne rezultate, sve dok se ona ne počne zanimati za nešto drugo. Razumijete li me?", rekao je liječnik i pogledao me pronicavim očima.

"Posve vas razumijem. Trebamo tobože provesti istragu, a ne učinimo ništa. Nije li to prilično skupo liječenje?"

"Ona to sebi može priuštiti, ako vas to zabrinjava. Maria prima svaki mjesec više nego što troši na godinu", rekao je liječnik i šutke me promatrao koji trenutak, gladeći vrh svog nosa."

Nisam mislio reći kako ne bi trebalo obaviti posao. Nikad ne bih tražio od nekoga da učini manje nego što može u poslu za koji je plaćen. Ali ako saznate nešto što bi moglo uzrujati gospođu Galton..."

"Već sam razgovarao o tome s Archerom", dometnuo je Sable.

"On će meni podnositi izvještaje. Mislim da znate da se možete pouzdati u moju diskreciju."

"Znam."

Prije nego što je liječnik to rekao, Sableov se izražaj lica posve izmijenio. Treptao je očima kao da svakog trenutka očekuje težak udarac. Čudno je što se čovjek njegove dobi i financijske težine može tako lako povrijediti.

"Jeste li vi poznavali Anthonya Galtona?", upitao sam liječnika.

"Donekle."

"Kakav je bio kao čovjek?"

"Mangup. Nije naslijedio Galtonove osobine. Prezirao je iz dna duše biznis svake vrste. Katkad je govorio kako želi biti pisac, ali nikad nisam vidio dokaz da je nadaren. Jedino je bio dobar u pijančevanju i bludničenju. Čujem da se družio s nekim divljim društvom u San Franciscu. Osobno sam uvijek vjerovao da ga je netko od te družine ubio radi novca što ga je imao u džepu i da ga je nakon ubojstva bacio u zaljev."

"Ima li kakvih dokaza za takvo nešto?"

"Nema sigurnih dokaza, ali San Francisco je bio opasan grad tridesetih godina. Vjerojatno je zagazio prilično duboko kad se oženio onom djevojkom."

"Vi ste je poznavali, je li?", upitao ga je Sable.

"Pregledao sam je. Tonyeva majka poslala ju je k meni i ja sam je pregledao."

"Je li bila ovdje u gradu?", upitao sam ga.

"Kratko vrijeme. Tony ju je doveo kući onog tjedna kad se oženio. Ne vjerujem da je i pomišljao kako će je njegova obitelj prihvatiti. Mislim da ju je jednostavno htio gurnuti svima njima pod nos. Ako mu je to bila zamisao, onda ju je ostvario vrlo dobro."

"Što nije valjalo s tom djevojkom?"

"Uobičajena stvar. Bila je sedam mjeseci trudna."

"I to onda kad su se oženili?"

"Točno. Uхватила ga je. Razgovarao sam malo s njom i kladio bih se da ju je pokupio negdje na ulici... Ali bila je zgodna unatoč velikom trbuhu. Očito je proživjela težak život. Imala je ožiljke po stegnima i na stražnjici, ali mi nije htjela reći odakle joj to. Očito je više nego jedanput bila premlaćena." Djevojka očiju košute, koja je maloprije igrala badminton, pojavila se na pragu iza liječnika.

Njezino tijelo bilo je kao voće koje dozrijeva i samo djelomično pokriveno majicom bez rukava i kratkim hlačicama koje je još i zavrnila.

Zračila je zdravom ljepotom, ali usta su joj bila nestrpljiva.

"Tata? Kako još dugo?"

Jagodice na njegovu licu strahovito su pocrvenjele kad ju je ugledao.

"Spusti te nogavice, Sheila." "Zašto?"

"Zato što ti ja kažem."

"Mogao si mi to barem reći nasamo. Koliko ću još dugo morati čekati?"

"Mislio sam da ćeš nešto čitati teti Mariji."

"Neću."

"Obećala si."

"Ti si joj to obećao, a ne ja. Danas sam igrala badminton, i to

mi je dovoljno za danas."

Okrenula se i, izazovno vrteći stražnjicom, pošla van. Howell je bijesno pogledao na ručni sat kao da je on izvor svih njegovih nevolja.

"Morao bih sad poći. Moram obići još neke bolesnike."

"Možete li mi opisati Anthonyevu ženu? Kako se zvala?"

"Ne sjećam se njena imena. Što se tiče izgleda, bila je plavooka žena, smeđe kose, prilično mršava unatoč svome stanju. Gospođa Galton bi mogla...", počeo je doktor, ali se predomislio. "Oh, ne, ne. Ne bih ja nju ništa pitao ako sama ne povede razgovor o njoj."

Liječnik se okrenuo u namjeri da pođe, ali ga je Sable zadržao: "Može li gospodin Archer upitati nekoliko pitanja? Hoću reći, neće li to izazvati njezin astmatski napad?"

"Ne mogu to jamčiti. Ako Maria baš želi doživjeti napad, ja to ne mogu spriječiti. Ozbiljno govoreći, ako joj je Tony toliko na umu, onda je možda bolje da razgovara o njemu. Bolje da razgovara nego da sjedi i samo razmišlja. Do viđenja, gospodine Archeru. Drago mi je što sam vas upoznao. Do viđenja, Sable."

3

Služavka je odvela mene i Sablea u primaću sobu na prvom katu gdje nas je čekala gospođa Galton. Soba je mirisala na lijekove i u njoj je vladala prigušena bolnička atomsfera. Teški zastori bili su navučeni na prozorima. Gospođa Galton se odmarala na ležaljci.

Bila je potpuno odjevena, a oko usahlog vrata imala je bijeli ovratnik s naborima. Sijedu glavu držala je vrlo uspravno. Njezin je glas bio piskutljiv ali iznenađujuće rezonantan. Činilo se da samo još taj glas nosi preostalu snagu njezine ličnosti.

"Pustio si me da te čekam, Gordone. Sad je već skoro vrijeme mog objeda. Očekivala sam te prije doktora Howella."

"Oprostite, gospođo Galton. Zadržao sam se kod kuće."

"Nemoj se ispričavati. Prezirem isprike jer one samo

opterećuju moju strpljivost. Zar ti ona tvoja žena opet zadaje neprilike?"

"Oh, ne. Nije to razlog..."

"Dobro. Ti znaš što ja mislim o razvodu braka. Ali morao si poslušati moj savjet i ne oženiti se njome. Muškarac koji čeka do gotovo pedesete godine i onda se oženi, morao bi posve odustati od takve zamisli. Gospodinu Galtonu je bilo blizu pedeset kad smo se vjenčali. Izravna je posljedica toga da sam ja već dvadeset godina udovica."

"Znam, bilo vam je teško", rekao je Sable.

Služavka je krenula iz sobe, ali ju je gospođa Galton pozvala natrag.

"Čekaj malo. Kaži gospođici Hildreth da mi osobno donese objed. Sebi može donijeti sendvič i pojesti ga ovdje ako želi."

"Hoću, gospođo."

Starica je mahnula rukom prema stolcima, po jednomu sa svake njezine strane, a zatim upiljila pogled u mene. Njezine su oči bile svijetle, ali nekako neljudske, gotovo kao ptičje. Gledala me kao da pripadam nekoj posve drukčijoj vrsti.

"Je li to čovjek koji će pronaći moga razvratnog sina?"

"Da, to je gospodin Archer."

"Potrudit ću se", rekao sam sjetivši se liječnikova savjeta." Ne mogu ništa određeno obećati. Za vašega se sina ne zna vrlo dugo."

"Više sam toga svjesna od vas, mladiću. Posljednji sam puta vidjela Anthonya 11. listopada 1936. Rastali smo se u ogorčenoj srdžbi i mržnji. Od onda me neprestano izjeda ta srdžba i mržnja. Ali ne mogu umrijeti s tim u sebi. Želim ponovno vidjeti Anthonya i razgovarati s njim. Želim da mi oprost."

U njezinu su se glasu osjećali dublji osjećaji. Nisam sumnjao u to da je njezin osjećaj djelomično iskren. Pa ipak, bilo je nečega nestvarnog u tome.

"Da on oprost vama?", upitao sam je.

"Da mi oprost kako sam postupala s njim. On je bio mlada budala. Napravio je strašne greške, ali nijedna od njih nije opravdavala postupke gospodina Galtona, a ni moje prema



njemu. Nismo ga smjeli odbaciti. To je bio sramotan postupak, pa ako nije prekasno, namjeravam to ispraviti. Ako još ima onu svoju ženu, spremna sam je prihvatiti. Želim vidjeti svoje unu-če prije nego što umrem."

Pogledao sam Sablea, a on je odmahnuo glavom. Njegova je klijentica malo odlutala u svom razglabanju, ali moram priznati da je bila pronicava.

"Znam što vi dvojica sad mislite. Misлите daje Anthony mrtav. Da je mrtav, ja bih to osjetila ovdje", rekla je i položila ruku na prsa. "On je moj jedinac. Zacijelo je živ i zacijelo je negdje. Ništa nije izgubljeno u svemiru."

Osim ljudskih bića, mislio sam u sebi.

"Učinit ću što budem najviše mogao, gospođo Galton. Postoji nekoliko stvari koje bi mi pomogle. Dajte mi popis njegovih prijatelja u vrijeme njegova nestanka."

"Nisam poznavala njegove prijatelje."

"Pa vjerojatno je imao prijatelje na fakultetu. Nije li on pohađao Stanford?"

"Napustio je fakultet u proljeće prije ustanka. Nije čak čekao ni da diplomira. Nitko od njegovih školskih kolega nije znao što mu se dogodilo. Njegov se otac još onda temeljito raspitivao među njima."

"Gdje je vaš sin stanovao kad je napustio fakultet?"

"U sirotinjskoj četvrti San Francisca. Stanovao je zajedno s onom ženom."

"Imate li tu adresu?"

"Mislim da je imam negdje, reći ću gospođici Hildreth da je potraži."

"To će biti bar neki početak. Kad je otišao odavde sa svojom ženom, je li se namjeravao odmah vratiti u San Francisko?"

"Nemam pojma."

"Ali čujem da su vas posjećivali poslije." "Jesu, ali nisu nijednu noć prespavali u ovoj kući." "Ono što bi mi najviše moglo pomoći", rekao sam oprezno, "bilo bi to da mi opišete točno okolnosti u kojima su vas posjetili i poslije otišli od vas. Sve ono što su vam rekli o svojim namjerama ili bilo što ste zapazili o njima. Sjećate li se imena njegove žene?"

"Zovu je Teddy. Nemam pojma je li joj zaista to bilo ime. Mi smo razgovarali vrlo malo. Ne sjećam se što smo tad rekli jedno drugomu. Atmosfera je bila neugodna. U ustima mi je ostala gorčina, i to baš od nje. Bilo je tako očito da je ona bila jeftin lovac na novac."

"Kako to znate?"

"Imam oči. Imam uši.", rekla je, a srdžba je opet počela prožimati njen glas. "Odijevala se kao prava uličarka, a kad je otvorila usta, dakle, to je bio govor ulice. Čula sam neslane šale na račun djeteta u utrobi, pa čak o tome kako je to dijete došlo onamo. Nije imala nikakvo poštovanje prema sebi kao ženi, a nisu joj bili poznati standardi ponašanja. Ta je djevojka uništila moga sina."

Gospođa Galton je posve zaboravila da se želi pomiriti. Njezin je glas hujao kao sablast u napuštenoj kući. Sable ju je tjeskobno promatrao, ali držao je jezik za zubima.

"Uništila ga je?", upitao sam je.

"Moralno ga je uništila. Posjedovala ga je kao neki zao duh. Moj sin nikad ne bi uzeo novac da ga ona nije navela na to. Znam to posve pouzdano."

Sable se nagnuo prema njoj.

"O kojem to novcu govorite?"

"O novcu koji je Anthony ukrao od svog oca. Nisam li ti pričala o tome, Gordone? Ne, nisam. Nisam nikome pričala o tome, jer sam se toliko sramila toga. Ali sad mu mogu oprostiti i to."

"O kolikoj je svoti riječ?", upitao sam je.

"Ne znam točno, ali posrijedi je svakako nekoliko tisuća dolara. Gospodin Galton je imao običaj držati određenu svotu kod kuće za tekuće troškove."

"Gdje je držao novac?"

"U svome privatnom sefu u radnoj sobi. Šifra je bila napisana na komadiću papira koji je zalijepio u svom radnom stolu. Anthgny ju je vjerojatno vidio i iskoristio da otvori sef. Sve je odnio: novac, pa čak nešto od mog nakita koji sam držala ondje."

"Jeste li sigurni da je on to odnio?"

"Na žalost, jesam. Sve je to nestalo u isto vrijeme kad i on."

Baš se zato nekamo sakrio i nikad se više nije vraćao ovamo." Sable se još više smrknuo. Vjerojatno je mislio ono isto što i ja: da je nekoliko tisuća dolara u gotovini u sirotinjskim četvrtima San Francisca u doba najteže privredne krize bila sigurna putnica u mjesto vječnog zaborava.

Ali to nismo mogli reći glasno. Sa svojim novcem, svojom astmom, slabim srcem, gospođa Galton živjela je životom koji je bio nekoliko stupnjeva udaljen od stvarnosti. Po svoj prilici to je tako moralo biti.

"Imate li sliku svog sina koja je snimljena nedugo prije njegova nestanka?"

"Vjerujem da imam. Zamolit ću Cassie da je potraži. Ona bi morala doći uskoro."

"U međuvremenu, možete li mi pružiti kakvu drugu obavijest? Osobito kamo je eventualno otišao, koga je posjetio."

"Ne znam ništa o njegovu životu nakon što je napustio fakultet. Isključio se od svakog pristojnog društva. Upravo je nastrano želio potonuti na dno društvene ljestvice, htio se degradirati. Bojim se da je moj sin osjećao nostalgiju za niže slojeve društva. Pokušavao je to prikriti razmetljivim govorom o tome kako želi uspostaviti vezu sa zemljom, kako želi postati narodni pjesnik... Zaista se zanimao samo za ološ, i to za ljubav tog ološa. Ja sam ga odgajala da ima čiste misli i želje, a njega su privlačile trule jabuke koje kvare druge, pa je tako i sam postao pokvaren."

Disala je hripavo i sva se tresla. Nervozno je počela grepsti po koljenima koja su bila pokrivena dugom haljinom. Sable se nagnuo k njoj i molećivo joj se obratio: "Ne smijete se uzbuđivati, gospođo Galton. To je sve bilo tako davno."

"Ali nije gotovo. Želim da se Anthony vrati. Nemam nikoga. Nemam ništa. Ukrali su mi ga."

"Vratit ćemo vam ga ako je to ljudski moguće."

"Znam da hoćeš, Gordone", rekla je i njezino se raspoloženje promijenilo kao hiroviti vjetar. Glavu je naslonila prema Sableovu ramenu kao da će je nasloniti na njegovo rame.

Govorila je poput djevojčice koju je izdalo vrijeme, koja je pretrpjela velik gubitak, izgubila kosu, dobila bore i sad se

plaši smrti.

"Ja sam luda, stara žena. Ti si uvijek tako dobar prema meni. I Anthony će biti dobar prema meni, je li? Unatoč svemu što sam rekla protiv njega, on je bio zlatan mladić. On je uvijek bio dobar prema svojoj jednoj majci, i opet će biti dobar kad se vrati."

"Uvjeren sam da će biti, gospođo Galton."

Sable je ustao i stisnuo joj ruku. Oduvijek sam sumnjao u ljude koji su se suviše zalagali za dobrobit starih bogatih žena, ali što se toga tiče, to je Sableov posao.

"Gladna sam", rekla je gospođa Galton, "i želim sad objedovati. Što se to događa dolje?"

Gotovo se sva podigla iz ležaljke i žestoko pritisnula dugme električnog zvonca na stoliću pokraj ležaljke. Držala je prst na dugmetu sve dok joj nisu donijeli objed, a to je potrajalo napetih pet minuta.

4

Objed je na pokrivenom poslužavniku donijela mlada žena koju sam vidio na badmintonskom igralištu. Presvukla je sportske hlačice i sad je na sebi imala običnu pamučnu haljinu koja je djelotvorno sakrila tijelo, osim lijepih preplanulih nogu. Njezine modre oči bile su budno oprezne.

"Čekala sam te, Cassie. Što si, do bijesa, radila toliko dugo?"

"Pripremala sam vam objed, a prije toga igrala badminton sa Sheilom Howell."

"Mogla sam znati da ćete se vas dvije zabavljati dok ja sjedim ovdje i gladujem."

"Oh, nemojte, pa nije to tako strašno."

"To ti ne možeš reći. Ti nisi moj liječnik. Pitaj Augusta Howella, pa će ti on reći kako je važno da jedem redovito."

"Oprostite teta Maria. Mislila sam da ne želite da vas uznemiravam dok je netko kod vas."

Stajala je na pragu i držala poslužavnik kao štit ispred sebe.

Nije bila mlada. Izbliza, mogao sam vidjeti crte četrdesetogo-

dišnjakinje na njezinu licu, a iskustvo u modrim očima. Pa ipak se držala mladenački nespretno, sputana osjećajima koje nije mogla izraziti.

"Pa nemoj sad stajati tu kao drveni kip."

Cassie je naglo krenula naprijed i položila poslužavnik na stolić. Otkrila je poslužavnik na kojemu je bila obilna količina hrane. Gospođa Galton je odmah počela vilicom stavljati salatu u usta. Kretnje ruku i čeljusti bile su brze i mehaničke. Nije se obazirala na prisutnost nas troje ni na to da je mi gledamo.

Sable i ja smo se povukli u hodnik, a zatim spustili vijugavim stubištem u donje predvorje. On se naslonio na željeznu stubišnu ogradu i pripalio cigaretu.

"Dakle, Lewe, što misliš?"

Ja sam pripalio vlastitu cigaretu prije nego što sam mu odgovorio.

"Mislim da je to traćenje vremena i novca." "To sam ti i ja rekao."

"Ali ti svejedno želiš da se ja prihvatim posla?" "Ne vidim kako bih drukčije izišao s njom na kraj, a s njom nije lako."

"Možeš li se pouzdati u njezino pamćenje? Čini mi se da ona ponovo proživljava prošlost. Katkad stari ljudi pobrkaju ono što se zaista dogodilo. Na primjer, ona njezina priča o ukradenom novcu. Vjeruješ li ti u to?"

"Ne znam da je ikad lagala. A zapravo sumnjam da je ona tako smetena kako zvuči. Voli dramatizirati. To je još jedino uzbuđenje koje joj je preostalo."

"Koliko joj je godina?"

"Mislim da su joj sedamdeset tri godine."

"To nije tako duboka starost. Koliko će godina biti njezinu sinu?"

"Njemu će biti oko četrdeset, ako je još živ."

"Čini mi se da ona to ne shvaća. Govori o njemu kao da je on još dječak. Kako dugo ona samo sjedi u onoj sobi?"

"Otkad je poznam. Deset godina. Katkad, kad je raspoložena i kad je lijep dan, dopušta da je gospođica Hildreth provoza u automobilu. Ali to ništa ne pridonosi njezinom uklapanju u

suvremeni život. Ta se vožnja sastoji od brzog putovanja do groblja na kojemu je pokopan njezin muž. On je umro ubrzo poslije Anthonyeva odlaska od kuće. Prema pričanju gospođe Galton, baš ga je to i ubilo. Gospođica Hildreth kaže da je umro od srčane kapi."

"Je li gospođica Holdreth u srodstvu?"

"U dalekom srodstvu, drugo ili treće koljeno. Cassie pozna obitelj Galton cijeli svoj život. S gospođom Galton stanuje još od prije rata. Nadam se da će ti ona moći dati određeni podatke."

"Svaki podatak mogao bi mi koristiti."

Negdje je zazvonio telefon. Cassie Hildreth izašla je iz sobe gospođe Galton i žustro pošla prema nama.

"Traže vas telefonski. Gospođa Sable."

"Što želi?"

"Nije rekla, ali čini mi se da je uzrujana zbog nečega." "Uvijek je uzrujana."

"Možete razgovarati dolje ako želite. Telefon je dolje ispod stubišta."

"Znam. Razgovarat ću dolje", rekao je otresito kao da govori služavki. "Ovo je gospodin Archer. Želi te upitati nekoliko pitanja."

"Baš sada?"

"Ako mi možete posvetiti malo vremena", rekao sam. "Gospođa Galton kaže da ćete mi vi moći naći slike a možda i dati neke podatke."

"Tonyeve slike?"

"Ako ih imate."

"Čuvam ih radi nje. Voli ih gledati kad je raspoložena." "Vi radite za nju, zar ne?"

"Ako se to može nazvati radom. Ja sam plaćena pratilica." "To ja smatram radom."

Pogledi su nam se sreli. Njezine su oči bile tamnomodre kao dubina oceana. Nezadovoljstvo je na trenutak zatreperilo u toj dubini, ali pokorno je rekla:

"Nije ona tako loša. Danas nije baš najbolje raspoložena.

Teško joj je prekapati po prošlosti."

"Zašto to radi?"

"Nedavno se ozbiljno prestrašila. Srce joj je gotovo prestalo kucati. Morali su joj dati kisik. Želi se pomiriti s Tonyem prije nego što umre. Loše je postupila s njim, kao što vjerojatno znate."

"Na koji je način postupila loše?"

"Nije željela da on živi svojim životom. Pokušavala ga je držati samo za sebe, kao neku svojinu. Ali bolje da me ne navodite na razgovor o tome."

Cassie Hildreth je zubima stiskala donju usnicu. Sjetio sam se što mi je liječnik bio rekao o njezinim osjećajima za Tonya. Činilo mi se da se cijelo domaćinstvo vrti oko toga nestalog čovjeka, i to kao da je on nestao tek jučer.

Začuli su se brzi koraci podno stubišta. Nagnuo sam se preko stubišne ograde i vidio Sablea kako grabi prema izlaznim vratima. Naglo ih je otvorio i zalupio za sobom.

"Kamo juri?"

"Vjerojatno kući. Ta njegova žena...", zaustila je, ali promijenila je misao. "Ona živi od jednoga hitnog slučaja do drugog. Ako biste željeli vidjeti slike, one su u mojoj sobi."

Njezina je soba bila odmah do primaće sobe gospođe Galton. Otključala je vrata. Osim oblika i veličine, ta je soba bila drukčija od ostalog dijela kuće. U njoj je pokućstvo bilo moderno. Na zidovima suvremene reprodukcije, a na policama novi romani. Ružni prozori bili su zastrti zastorima. Uski krevet nalazio se iza pletene drvene pregrade.

Cassie Hildreth je otišla do ormara i vratila se sa snopom fotografija.

"Pokažite mi najprije one fotografije na kojima je on naj-sličniji sebi."

Premetala ih je sve dok nije došla do fotografije snimljene u studiju. Anthony Galton bio je zgodan momak. Stajao sam i promatrao sliku, nastojeći da mi se usijeku u pamćenje njegove crte lica: svijetle oči, razmaknute, ispod inteligentnog čela, ravan nos, mala usta punih usana, okrugla, gotovo djevojačka brada.

"Ovo je diplomatska slika", rekla je Cassie Hildreth nježno.

"Mislio sam da on nije nikad diplomirao."

"Nije. Slikao se prije nego je napustio sveučilište." "Zašto nije diplomirao?"

"Nije htio pružiti to zadovoljstvo svom ocu, a ni svojoj majci. Prislili su ga da studira strojarstvo, a to je Tonya najmanje zanimalo. Izdržao je četiri godine, ali je na kraju odbio diplomirati.

"Je li padao na ispitima?"

"Ni govora! Tony je bio vrlo bistar. Neki su njegovi profesori mislili da je on izvanredan." "Ali nije bio za strojarstvo?"

"Nije postojalo ništa što on ne bi mogao ako je htio. On se zapravo zanimalo za književnost. Htio je biti pisac."

"Pretpostavljam da ste ga vi dobro poznavali."

"Dakako. Tad nisam stanovala kod Galtonovih, ali sam ih često posjećivala kad je Tony bio na praznicima. Razgovarao je sa mnom."

"Opišite mi ga, molim vas."

"Ali vidjeli ste njegovu sliku, a evo i drugih slika."

"Pogledat ću ih poslije. Sad bih htio da mi pričate o njemu."

"Ako baš hoćete, pokušat ću."

Zaklopila je oči, a njezino lice postalo je glatko kao da su s njega izbrisane godine.

"Bio je divan muškarac. Skladno građen, vitak i jak. Imao je kratku, plavu, kovrčavu kosu", rekla je i otvorila oči. "Jeste li ikad vidjeli Praksitelova Hermesa?"

Bilo mi je neugodno, i to ne samo zato što nisam vidio Hermesa, nego zbog njenog opisa Tonya, koji je imao snagu strastvenog zavjeta. Nisam očekivao nešto takvo.

"Nisam", odgovorio sam. "Kakve su bile njegove oči?"

"Sive. Divne, blage sive. Imao je pjesničke oči."

"Razumijem. Jeste li bili zaljubljeni u njega?"

Lecnula se.

"Ta valjda ne očekujete da ću vam odgovoriti na to." "Već ste mi odgovorili. Rekli ste mi da je s vama razgovarao. Je li ikad raspravljao o svojim planovima za budućnost?" "Samo općenito. Htio je nekamo otići i samo pisati." "Kamo je htio otići?" "Nekamo gdje vlada mir i spokoj." "Izvan zemlje."



"Sumnjam u to. Tony nije odobravao iseljavanje iz Amerike. Znao, to je bilo u doba teške privredne krize. On se naveliko zalagao za prava radničke klase."

"Je li bio radikal?"

"Mislim da biste ga mogli nazvati tako. On je smatrao da je odsječen od života zato što ima novac. Tony je prezirao snobizam, pa je i to jedan razlog zašto je bio nesretan na fakultetu. Cesto je govorio da želi živjeti kao obični ljudi, da se želi izgubiti u mnoštvu."

"Čini mi se da mu je to pošlo za rukom. Je li razgovarao s vama o svojoj ženi?"

"Nikad. Nisam čak ni znala da se oženio ili da se namjeravao ženiti", rekla je osjećajući se nelagodno.

Ne znajući što bi, pokušala se smiješiti. Zubi između razmaknutih usana bili su bijeli kao kost što se vidi u otvorenoj rani.

Da bi odvratila pažnju sa sebe, gurnula mi je i ostale slike u ruku. To su većinom bili snimci Tonya Galtona kako jaše konja, sjedi na kamenu u kupaćim gaćicama, drži teniski reket i pobjedonosno se smiješi. Stekao sam dojam da je to mladić koji sve to hini. Pretvara se da uživa u svemu tome, ali pravoga sebe vješto krije, pa čak i pred foto-aparatom. Počeo sam naslućivati psihologiju koja ga je navela na pomisao da se izgubi.

"Što je volio raditi?"

"Pisati. Čitati i pisati."

"Osim toga? Tenis? Plivanje?"

"Zapravo ne. Tony je prezirao sportove. Rugao mi se zato što sam voljela sport."

"A kako je bilo s pićem i ženama? Liječnik Howell opisao mi ga je kao čovjeka koji je išao samo za zabavom i pustolovinama."

"Liječnik Howell nije ga nikad razumio", odgovorila je. "Tony je imao odnose sa ženama, a vjerujem da je i pio. No on je to radio iz uvjerenja."

"Je li vam on to rekao?"

"Da, i to je istina. Primjenjivao je Rimbaudovu teoriju. Doživio li raznovrsne izvanredne doživljaje, mislio je da će biti dobar

pjesnik kao Rimbaud", rekla je Cassie, ali kad je po mom izrazu lica vidjela da je ne shvaćam, dodala je: "Rimbaud je francuski pjesnik. On i Charles Baudelaire bili su Tonyevi veliki idoli."

Skrenuli smo na područje u kojemu sam se osjećao izgubljen. "Jeste li ikad upoznali koju od njegovih djevojaka?" "Oh, ne!", kazala je gotovo zaprepašteno. "Nikad nijednu nije doveo ovamo."

"Doveo je svoju ženu ovamo."

"Da, znam. Bila sam u školi kad se to dogodilo."

"Što se dogodilo?"

"Velika eksplozija. Gospođa Galton mu je rekla da nikad više ne stupi na njezin prag. On ju je doslovno poslušao."

"To je bilo u listopadu 1936. Jeste li poslije toga ikad vidjeli Tonya?"

"Nikad. Školovala sam se na istoku."

"Je li vam kad pisao?"

Na ustima se već mogla nazrijeti riječ 'ne', ali usta su se ponovno razvukla i ona je rekla:

"Negdje u toku zime primila sam od njega pisamce. Vjerojatno je to bilo oko Nove godine. Bila sam tad u školi. Ondje sam i primila to pismo."

"Što je pisao?"

"Ništa osobito. Pisao mi je da mu je dobro i da mu je neki mali časopis u San Franciscu objavio pjesmu. Poslao mi ju je u posebnoj omotnici. Sačuvala sam tu pjesmicu, pa ako biste je željeli pogledati..."

Donijela je veliku, žutu omotnicu koja je ležala na gornjoj polici. Časopis je bio prilično tanak, mrljavih slova jer je papir bio loš. Zvao se "Dlijeto". Otvorila ga je na sredini i pružila mi ga.

Počeo sam čitati:

*LUNA*

*Bijela joj grud Kao bijeli sprud  
Gdje galeb drijema Ali doma  
nema.*

*Oči zelene, divne, snene  
U u njima dubina Gdje nastaje plima*

*I oluja spava*

*Kao morskog putnika Strah me mori Kad more se digno I nebo otvori.*

*Olujni morski val Divlje je srce njeno Ustati će i otići Dok ću još ležati sneno*

**JOHN BROWN**

"Je li to napisao Tony Galton? Ovdje piše da je autor John Brown."

"Služio se tim imenom. Nije htio upotrebljavati prezime svoje obitelji. Osim toga, ime John Brown imalo je posebno značenje za njega. Njegova je teorija bila da zemlja ponovno proživljava građanski rat između bogatih i siromašnih. Smatrao je da su siromašni bijelci isto kao i crnci, čak je htio učiniti za njih isto što je i povijesna ličnost John Brown učinio za robove. Htio ih je povesti iz ropstva, ali dakako, u duhovnom smislu. Tony nije bio za nasilje."

"Ah tako", rekao sam, premda mi se sve to činilo vrlo čudno. "Odakle vam je to poslao?"

"Taj je časopis bio tiskan u San Franciscu i Tony mi ga je poslao odande."

"Je li to jedini put što vam je pisao?"

"Jest."

"Mogu li zadržati ove slike i časopis? Nastojat ću da vam ih vratim."

"Ako vam pomognu da pronađete Tonya."

"Vidim da je on živio u San Franciscu. Imate li njegovu posljednju adresu?"

"Imala sam je, ali nema smisla da idete onamo."

"Zašto?"

"Zato jer sam ja već bila ondje, i to godinu dana pošto je otišao od kuće. To je bila neka trošna stračara predviđena za rušenje. Rušili su je."

"Jeste li još što pokušali da ga pronađete?"

"Htjela sam, ali plašila sam se. Meni je bilo samo sedamnaest godina."

"Zašto se niste vratili u školu, Cassie?"

"Nisam to osobito željela. Gospodin Galton nije baš bio zdrav, pa me teta Maria zamolila da ostanem kod nje. Ona me zapravo školovala pa nisam mogla reći da neću ostati kod nje kad me zamolila."

"I od tada ste neprestano s njom?"

"Jesam", protisnula je riječ kroza zube.

U tom je trenutku gospođa Galton zakriještala s druge strane zida:

"Cassie! Cassie! Jesi li još tamo? Što radiš?" "Bilo bi bolje da sad idem k njoj", rekla je Cassie.

Zaključala je vrata svog skloništa i utočišta i pognute glave pošla u drugu sobu.

Poslije više od dvadeset godina takva života, ja bih već gmizao.

5

Sreo sam liječnikovu kćerku na stubištu. Oprezno mi se nasmiješila prije nego što me upitala:

"Jeste li vi detektiv?"

"Da, ja sam detektiv. Zovem se Archer."

"Ja se zovem Sheila Howell. Mislite li da joj ga možete pronaći?"

"Mogu pokušati, gospođice Howell."

"To baš ne zvuči da postoji mnogo nade."

"Nije ni trebalo tako zvučati."

"Ali vi ćete učiniti što najbolje budete mogli, je li?"

"Je li vam to važno? Vi ste premladi da bi poznavali Anthonya Galtona."

"To je važno za tetu Mariju. Njoj je potreban netko tko će je voljeti. Časna riječ, ja se trudim, ali ne mogu je voljeti."

"Je li ona vama kakva rođakinja?"

"Zapravo nije. Meni je kuma. Zovem je teta jer ona to želi, ali nikad se nisam mogla osjećati kao prava nećakinja."

"Pretpostavljam da i ona to otežava."

"Ona to ne čini hotimice, ali jednostavno ne zna postupati s

ljudima. Sve je uvijek bilo po njenom", rekla je djevojka i zacrvenjela se. "Ne namjeravam je kritizirati. Vjerojatno mislite da sam užasna osoba kada tako govorim o njoj pred strancem. Ja joj zaista želim dobro, unatoč onome što tata misli. Ako baš želi da joj čitam, čitat ću joj."

"Plemenita si. Ja sam baš išao telefonirati. Imaju li ovdje negdje telefon?"

Pokazala mi je telefon ispod stubišta. To je bio starinski telefon za koji se nitko nikad nije potrudio da ga zamijeni. Na stoliću ispod njega ležao je telefonski imenik gradića Santa Teresa. Potražio sam Sableov broj.

Dugo se nije javio. Napokon sam čuo kako se diže slušalica na drugom kraju linije. Još malo čekanja, a onda sam čuo njegov glas. Bio je nejasan, kao da Sable plače.

"Ovdje Gordon Sable."

"Ovdje Archer. Naglo si otišao prije nego što smo se išta određenije dogovorili. Kod takvog slučaja potreban mi je novac unaprijed za troškove. Bar tristo dolara."

Netko je na istoj liniji također podigao slušalicu i počeo okretati broj. Ženski je glas rekao:

"Centrala, molim vas spojite me s policijom."

"Makni se s linije", rekao je Sable.

"Zovem policiju", rekla je njegova žena, vrišteći histerično.

"Već sam pozvao policiju. A sad se makni s linije jer je zauzeta."

Slušalica se spustila.

"Sable, jesi li još tamo?"

"Jesam. Dogodila se nesreća kako si vjerojatno zaključio", rekao je i zašutio, pa sam čuo samo kako diše. "Gospođi Sable?"

"Ne, ali veoma je uzrujana. Moj sluga Peter uboden je nožem i bojim se da je mrtav." "Tko gaje ubo?"

"To nije jasno. Ne mogu saznati od svoje žene. Po svoj prilici neki je razbojnik došao na vrata i kad ih je Peter otvorio, napao ga je nožem."

"Želiš li da dođem?"

"Ako misliš da bi to bilo korisno, ali Peteru nema više pomoći."

"Bit ću kod tebe za nekoliko minuta."

No trebalo mi je malo više od nekoliko minuta. Predgrađe Arrayo Park bilo mi je posve novo. Skrenuo sam na krivom mjestu i zalutao. Sve su ceste bile slične s onim bijelosivim kućama ravnih krovova na raštrkanim terasastim brežuljcima. Neko vrijeme vozio sam se u krugu i popeo se na krivi brežuljak. Cesta je završavala sa dvije kolotečine i poljem s tornjem gradskog vodovoda. Okrenuo sam se i zaustavio da bi se orijentirao.

Na brežuljku s lijeve strane, oko kilometar odavde, prepoznao sam Sableovu kuću. S lijeve strane dolje pružala se uska asfaltna cesta kao crni potok na dnu doline. Između te ceste i skupine kržljivih hrastova suknuo je narančasti plamen, a poslije se dizao samo tračak crnog dima. Kad sam se pomaknuo, opazio sam odraz sunca s metala. Dolje u jarku bio je automobil koji je gorio.

Krenuo sam automobilom dolje niza strminu. Negdje u daljini zavijala je sirena vatrogasnog vozila. Dim iz automobila što je gorio dizao se sve više i polako se širio kao mrlja iznad stabala. Gledajući taj prizor zamalo sam pregazio čovjeka na cesti.

Išao je prema meni pognute glave kao da razmišlja. Snažan, mlađi čovjek, širokih ramena kao u bika. Zatrubio sam mu i naglo zakočio. On je tvrdoglavo išao naprijed. Jedna mu je ruka mlohavo visila a iz prstiju mu je kapala krv. Drugu je ruku zatakao u sako na prsima.

Prišao je automobilu s moje strane i naslonio se.

"Možete li me povesti?"

"Razbili ste automobil?"

Nešto je promrmljao.

"Dođite s druge strane ako možete."

"Ne S ove strane."

Pogledao sam ga u oči i vidio nešto gadno u njima. Posegnuo sam za ključevima, ali je on bio brži od mene. Kratki, metalnomodri pištolj provirio je kroz prozor.

"Ostavi ključeve gdje jesu! Otvori vrata i izađi!"

Tip kovrčave kose govorio je i postupao poput profesionalca ili

možda poput nadarena amatera. Otvorio sam vrata i izašao iz automobila. "Kreći!", rekao je i mahnuo pištoljem. Oklijevao sam i odmjeravao kakvi su mi izgledi da ga svladam, a on je uperio pištolj prema gradu i rekao: "Kreni, druškane. Ne želiš valjda obračun sa mnom na ovom mjestu."

Krenuo sam. Motor mog automobila zagrmio je iza mene. Sišao sam s ceste, ali je kovrčavi otmičar krenuo u suprotnom smjeru, dalje od sirena.

Vatra je bila pogašena kad sam stigao. Vatrogasci su već namotavali cijev i spremali je na dugo crveno vozilo. Prišao sam vozačkoj kabini i obratio se čovjeku za upravljačem.

"Ima li radio-odašiljač?"

"Zašto vas to zanima?"

"Ukraden mi je automobil. Mislim da mi ga je ukrao onaj tip što je razbio automobil tamo dolje u jarku. Treba obavijestiti prometnu patrolu."

"Dajte mi podatke i ja ću ih poslati."

Dao sam mu registraciju i opis automobila, te kratak opis tipa kovrčave kose. Vozač vatrogasnog vozila odmah je ponovio u mikrofon. Ja sam se pak spustio dolje niz padinu da pogledam automobil za koji sam morao mijenjati svoj. Bio je to crni jaguar star oko pet godina. Bilo je očito po tragovima da se survao ovamo zato što se zanio na cesti. Prednjim krajem udario je u golemi kamen. Prsnula mu je jedna prednja guma, a vjetrobransko staklo bilo je razmrskano. Lak se ljuštio zbog vatre koja je nastala nakon sudara. Obja vrata bila su izbačena.

Zapisao sam registraciju i prišao bliže da vidim upravljač.

Otvorio sam pretinac ispod upravljača. Bio je prazan.

Gore na cesti naglo se zaustavio automobil uz škripanje kočnica. Dva šerifova čovjeka izišla su iz vozila, svaki s jedne strane.

Držali su pištolje u rukama i sasvim ozbiljno gledali u mene.

"Ovo je vaš automobil?", otresito mi se obratio prvi. "Nije."

Počeo sam mu pripovijedati što se dogodilo, ali on to nije htio ni čuti.

"Van! Podigni ruke u visini ramena!"

Izišao sam, osjećajući da mi se to već prije dogodilo. Prvi je šerifov zamjenik držao pištolj uperen u mene dok me drugi pretresao. Bio je vrlo temeljit. Čak je pregledavao i dlačice u mojim džepovima pa sam u vezi s tim nešto i rekao.

"To nije šala. Kako se zoveš?"

Oko nas su se počeli skupljati vatrogasci. Bio sam ljut i znojio sam se.

"Zovem se kapetan Nemo", odgovorio sam na pitanje. "Upravo sam se iskrcao iz neprijateljske podmornice. Možda vam se čini čudnim, ali za pogonsko gorivo upotrebljavamo morsku travu. I trup podmornice načinjen je od tlačene morske trave. Dakle, vodite me k svome najmudrijem čovjeku. Nema vremena."

"On je narkoman", zakliktao je prvi zamjenik šerifa. "Odmah sam pomislio da je taj koljač narkoman. Jesi li čuo, Barney?"

"Da", odgovorio je Barney, koji je pregledavao sadržaj mog novčanika. "Ima vozačku dozvolu na ime nekog Archera iz West Hollywooda. Ima i legitimaciju privatnog istražitelja, na isto ime, ali to je sve vjerojatno krivotvoreno."

"Ništa nije krivotvoreno. Ja se zovem Archer. Ja sam privatni istražitelj i radim za gospodina Sablea, odvjetnika."

"Za Sablea, kažeš."

Zamjenici šerifa značajno su izmjenili poglede. "Vrati mu novčanik, Barney!"

Barney mi ju je pružio. Pružio sam ruku da je prihvatim, a on mi je u tom trenutku vješto stavio lisice.

"I drugu ruku", rekao je umirujućim tonom jer ja sam za njega bio narkoman. "Da vidimo i drugu ruku."

Oklijevao sam. Da se odupirem ne bi bilo dobro. Uvalio bi sebe u još veće nevolje, a želio sam da oni sebe uvale do brade.

Predao sam im i drugu ruku bez opiranja.

"Idemo!", rekao je prvi zamjenik šerifa i stavio novčanik u vanjski džep mog sakoa.

Odveli su me na stražnje sjedalo svog automobila. Vozač vatrogasnog vozila nagnuo se van iz kabine.

"Držite ga dobro na oku, momci! To je neka hladnokrvna



mušterija. Ispričao mi je neku priču o tome kako mu je netko ukrao automobil, i potpuno me obmanuo."

"A, ne može on nas obmasti", rekao je prvi zamjenik šerifa.

"Mi smo uvježbani da uočimo lažljivce kao što ste vi uvježbani da gasite vatru. Ne puštajte nikog do onog jaguara. Poslat ću svog čovjeka čim budem mogao."

"Što je učinio?"

"Zaklao je čovjeka."

"Oh, a ja sam mislio da je pošten građanin." Prvi zamjenik šerifa sjeo je pokraj mene i počeo ovako: "Moram vas upozoriti da sve što sad kažete može biti upo-trebljeno protiv vas. Zašto ste to učinili?" "Što sam to učinio?" "Zaklali Petera Culligana." "Nisam ga zaklao." "Ruka vam je krvava. Odakle krv?" "Vjerojatno s onog jaguara." "Želite reći, s vašeg automobila?" "To nije moj automobil."

"Vraga nije. Imam svjedoka koji vas je vidio kad ste se dovezli u njemu."

"Nisam bio u tom automobilu. Čovjek koji je bio ondje, maloprije je oteo meni automobil."

"Ah, ne pričajte. Možete obmanuti vatrogasca, ali ja sam pajkan."

"Je li to bilo zbog žene?", upitao je Barney preko ramena." Ako je žena posrijedi, to možemo razumijeti. Zločin iz strasti. Glupost", rekao je veselo. "To se ne bi čak smatralo ni ubojstvom drugog stupnja. Bili biste vani iz zatvora nakon dvije-tri godine. Je li, Congeru?"

"Dakako", odgovorio je Conger. "Mogli biste nam baš sad reći cijelu istinu."

Meni je dosadila njihova igra.

"Nije bila žena posrijedi. Posrijedi je morska trava. Odavno sam obožavatelj morske trave. Volim posipati svoje jelo morskom travom."

"Kakve to veze ima s Culliganom?"

"Meni se čini da je on pod utjecajem droge", rekao je Barney s prednjeg sjedala.

"Jeste li?", upitao me Conger i nagnuo se k meni.

"A što to?"

"Pod utjecajem droge?"

"Da. Ja žvačem morsku travu kad sam u orbiti. Odvezite me do najbliže rampe za lansiranje."

Conger me gledao sa sažaljenjem. Bio sam narkoman. Ali sumnja je polako počela potiskivati sažaljenje. Pomalo je počeo shvaćati da se ja šalim na njegov račun. Naglo mu je šiknu-la krv u obraze. Stisnuo je šaku na koljenu, a ja sam ispod oka vidio kako su mu nabrekli mišići ispod košulje.

Uvukao sam bradu i spremno čekao udarac, ali nije me udario.

U tim okolnostima, moram priznati, bio je dobar pajkan.

Počeo mi se gotovo sviđati, unatoč lisicama pa sam rekao:

"Kako sam već prije bio rekao, zovem se Archer. Ovlaštenu sam privatni istražitelj, umirovljeni policajac. Služio sam u Long Beachu. Kalifornijski krivični zakon predviđa kaznu za policajca koji uhapsi nedužnog građanina. Ne mislite li da bi bilo bolje da skinete ovaj nakit s mojih ruku?"

"Fiškal?", rekao je Barney s prednjeg sjedala.

Conger je šutio. Sjedio je i bolno šutio beskrajno dugo. Od naporna razmišljanja neočekivano mu se izmijenilo lice. Činilo se da ga je nešto prestrašilo kao glasna buka u noći.

Automobil je skrenuo sa seoskog puta i penjao se na Sa-bleovo brdo. Drugi šerifov automobil bio je pred staklenom kućom. Iz njega je izišao Sable u pratnji nabijenog čovjeka u građanskom odijelu.

Sable je bio blijed i potresen.

"Dugo ti je trebalo da dođeš ovamo", rekao je, a kad je ugledao moje lisice, kriknuo je: "Tako ti svega!"

Onaj čvrsto građeni čovjek u građanskom odijelu zakoračio je korak prema Congeru i upitao:

"Što je posrijedi?"

"Ništa, šerife", rekao je Conger zbunjeno. "Priveli smo ovog osumnjičenoga. Tvrdi da je privatni detektiv i da radi za gospodina Sablea."

Šerif se obratio Sableu:

Je li to tvoj čovjek?"

"Dakako."

Conger je neopazice počeo skidati lisice s mojih ruku, kako ja

tobože ne bih ni zapazio da su mi bile na rukama. Barneyju se crvenio vrat. Nije ni glavu okrenuo kad sam izlazio iz automobila.

Šerif se rukovao sa mnom. Imao je inteligentno, smireno lice i brze, žive oči koje su odavale nemirnu energiju.

"Ja sam Trask. Neću se ispričavati. Svi mi griješimo. Netko više, netko manje. Je li tako, Congeru?"

Conger nije ništa rekao, ali sam zato rekao ja:

"Sad kad smo se malo našalili, možda biste javili radio-ve-zom opis mog automobila i opis čovjeka koji mi ga je oteo."

"O kojem to čovjeku govorimo?" upitao me Trask.

Objasnio sam mu i dodao:

"Ako mi ne biste zamjerali, šerife, bilo bi dobro kad biste se osobno obratili prometnoj patroli. Naš se prijatelj zaputio u smjeru San Francisca, ali možda je promijenio smjer vožnje."

"Javit ću to", rekao je i pošao prema svom automobilu.

"Još nešto", doviknuo sam. "Onaj jaguar u jarku morao bi pregledati stručnjak. Možda je i taj automobil ukraden."

"Nadajmo se da nije", rekao je šerif.

6

Mrtvac je ležao ondje gdje je pao, oko deset koraka od Sableovih prednjih vrata. Donji dio njegova bijelog sakoa bio je krvav. Njegovo lice, okrenuto prema nebu, bilo je sivo i nedokučivo, poput lica kipova na grobnicama.

Šerifov fotograf snimao ga je aparatom na tronošcu. Bio je to policajac duge sijede kose i dugog radoznalog nosa. Čekao sam sve dok nije počeo premještati tronožac s aparatom na drugo mjesto.

"Imate li što protiv toga da ga pogledam?" "Nemam, samo ako ga ne budete dirali. Za koju minutu bit ću gotov."

Kad je on završio svoj posao, nagnuo sam se nad mrtvaca i pogledao ga izbliza. Imao je jednu jedinu duboku ranu u truhu. Na desnoj šaci nalazile su se posjekotine, i to na dlanu i s unutrašnje strane prstiju. Nož kojim je bio uboden, krvav, dvanaest i pol centimetara dug *skakavac* ležao je na travi pod

pravim kutom u odnosu na tijelo, između ruke i tijela. Uhvatio sam ga za ruku. Bila je još topla i mlohava. Okrenuo sam je. Koža na tetoviranim zaglavecima bila je razderana, vjerojatno zubima.

"Žestoko se borio", rekao sam.

"Da", rekao je policajac, koji je kleknuo pored mene. "Pazite na nokte. Ima nešto ispod njih. Možda je to ljudska koža. Jeste li zapazili ove tetovirane znakove?"

"Morao bih biti slijep da ih ne vidim."

"Mislim na ove ovdje", rekao je i pokazao mi sićušni tetovirani pravokutnik između prvoga i srednjeg prsta. "To je znak neke bande kojoj je pripadao. Mnogi pripadnici bandi ovako se tetoviraju."

"A koja bi to banda mogla biti?"

"Ne znam. To je banda iz Sacramenta ili San Francisca. Nisam stručnjak za znakove bandi iz sjeverne Kalifornije. Baš me zanima je li odvjetnik Sable znao da je za njega radio član nekadašnje bande."

"Mogli bismo ga upitati."

Prednja su vrata bila otvorena. Ušao sam i našao Sablea u prednjoj primaćoj sobi. Podigao je ruku i mahnuo da sjednem. "Sjedi, Archeru. Žao mi je za ono što ti se dogodilo. Ne mogu zamisliti što ih je navelo na to da to učine."

"Prevelika revnost. No zaboravimo to. Loše je počelo, ali ovi momci sad, čini se, znaju što rade."

"Nadam se", rekao je, ali ne s mnogo nade.

"Što ti znaš o svom pokojnom sluzi?"

"Bojim se da ne znam mnogo. Radio je za mene samo nekoliko mjeseci. Zaposlio sam ga najprije da pazi na moju jahtu. Stanovao je na jahti sve dok je nisam prodao. Tad se preselio ovamo. Nije imao kamo ići, a nije mnogo tražio. Peter nije bio baš spretan u kući, kako si mogao zapaziti. Nama izvan grada teško je naći poslugu, a on je inače bio vrlo zahvalan, pa sam mu dopustio da ostane."

"Kakva je bila njegova prošlost?"

"Mislim da je bio velik lutalica. Spomenuo je različite poslove koje je obavljao: brodski kuhar, lučki radnik, soboslikar..."

"Kako si ga ti zaposlio? Preko ureda za zapošljavanje?"

"Ne. Našao sam ga na pristaništu. Mislim da je baš tad sišao s nekog ribarskog broda. Radio sam na jahti i on mi je ponudio da mi pomogne za dolar na sat. Dobro je radio, pa sam ga primio. Nikad nije zatajio na poslu."

Sable se bolno namrštitio. Zaključio sam da je volio svog slugu, pa sam prilično oklijevao da mu postavim iduće pitanje:

"Znaš li možda da li je imao kriminalnu prošlost?"

"Oh, do bijesa, ne! Povjerio sam mu svoj brod i svoju kuću. Što te navelo na to da me to pitaš?"

"Uglavnom dvije stvari. Ima na ruci tetovirani znak koji je karakterističan za gangstere i narkomane. A i ovo se doima poput gangsterskog obračuna. Čovjek koji mi je oteo automobil gotovo je sigurno ubojica. Ima sva obilježja profesionalca."

Sable je gledao dolje u nalašteni pod od keramičkih pločica kao da će se svakog trenutka raspuknuti pod njegovim nogama.

"Ti misliš da je Peter Culligan bio povezan s kriminalcima?"

"To je blago rečeno. On je sad mrtav." "Znam", rekao je prilično kričavo.

"Je li bio nervozan u posljednje vrijeme? Je li se bojao čega?"

"Ako i jest, nikad nisam primijetio. Nije govorio o sebi." "Je li ga tko posjećivao, ne uzimajući u obzir ovaj posljednji posjet?"

"Nikad nitko, barem koliko je meni poznato. On je bio samotnjak."

"Je li mu možda tvoja kuća služila kao sklonište?" "Ne znam. Teško je to reći."

Pred kućom je zabrujao motor. Stable je ustao i prišao prozoru.

Razmaknuo je zastore, a ja sam pogledao van preko njegova ramena. Crno, zatvoreno teretno vozilo krenulo je od kuće.

"Sad kad više razmišljam o tome", rekao je Sable, "on se zaista nije puno pojavljivao u javnosti. Nije me htio voziti u grad.

Govorio je da nema sreće s automobilima, a možda je izbjegavao ići tamo. Nikad nije išao u grad."

"Sad se vozi u grad", rekao sam. "Koliko je ljudi znalo da je on ovdje?"

"Samo moja žena i ja. I ti, dakako. Ne mogu se sad sjetiti nikog drugog."

"Je li tebe posjećivao tko iz grada?"

"Nije u posljednjih nekoliko mjeseci. Alice je imala svoje teškoće. I to je jedan razlog zašto sam zadržao Petera ovdje. Nisam želio ostaviti Alice samu cijeli dan."

"Kako je gospođa Sable sad?"

"Ne baš dobro, bojim se."

"Je li vidjela kako se sve dogodilo?"

"Vjerujem da nije. Ali čula je kad su se borili i vidjela kad je dojurio automobil. Tad mi je telefonirala. Kad sam stigao ovamo, sjedila je na pragu kao ošamućena. Ne znam kako će to djelovati na njezino emocionalno stanje."

"Da li bih mogao razgovarati s njom?"

"Ne sad, molim te. Već sam razgovarao s liječnikom Howel-  
lom. Rekao mi je da joj dam sredstvo za umirenje. Šerif je pristao da je sad ne ispituje. Postoji granica izdržljivosti za svako ljudsko biće."

To što je rekao moglo se odnositi baš i na njega samoga.

Njegova su se ramena objesila kad se okrenuo od prozora. Pri jakom sunčevom svjetlu njegovo je lice bilo bijelo i podbu-  
hlo kao kuhana riža. Kod ubojstava postoji više nego jedna žrtva. Zacijelo je Sable pročitao moje misli kad je rekao: "Mene je ovo vrlo uznemirilo. Premda se to ne tiče ni mene ni Alice, ipak nas to strahovito pogađa. Peter je bio član našeg  
domaćinstva. Vjerujem da nam je bio sasvim odan i sad je po-  
ginuo na našem kućnom pragu."

"Kažeš da je Culligan bio član domaćinstva. Znači li to da je i spavao ovdje?"

"Dakako."

"Htio bih malo pogledati njegovu sobu."

Odveo me u njegovu spavaću sobu u kojoj se nalazio samo krevet, ormarić s ladicama, stolac i stolna svjetiljka.

"Otići ću da pogledam Alice", rekao je Sable i ostavio me sama.

Pregledao sam siromašnu imovinu Petera Culligana. U ormaru su bile hlače marke Levi's, nekoliko radnih košulja, čizme i jeftino modro odijelo koje je kupio u nekoj robnoj kući u San Franciscu. Prljavi češalj i britva ležali su na ormariću u kojemu su ladice bile gotovo posve prazne. U njima je bilo samo nekoliko bijelih košulja i jedna masna kravata, majica, gaće sa cvjetnim uzorcima, čarape i rupčići, te kutija metaka za automatski pištolj kalibra 0,38. To je bila kutija od sto metaka, ali nije bila sasvim puna. Pištolj nisam nigdje našao. Culliganov kovčeg bio je pod krevetom. Olinjali, stari platneni kovčeg koji je izgledao kao da je bio na svakoj autobu-snoj stanici od krajnjeg sjevera do krajnjeg juga zemlje. Otvorio sam kovčeg i tad me zapuhnuo miris duhana, morske vode, znoja, te neopisiv miris muške samoće.

U kovčegu se nalazila siva košulja od flanela, stara majica s ovratnikom uz vrat i radno odijelo. Osim toga, širok ribarski nož kojemu su se za držak još držale ljuške, te zelenkasti večernji kaput kao uspomena na neke vedrije dane.

Članska sindikalna kartica potvrđivala je da je bio član sindikata brodskih kuhara 1941. godine. Taj sindikat više nije postojao. Bilo je ovdje i pismo, naslovljeno gospodinu Peteru Culliganu, Reno, Nevada. Culligan, čini se, nije uvijek živio sam. Pismo je bilo napisano na ružičastom papiru, i to prilično nevještom rukom.

*"Dragi Pete,*

*Dragi baš nije riječ koju bih mogla upotrijebiti za tebe poslije svega što sam pretrpjela od tebe. Ali sad je to gotovo, i nadam se da i ti to shvaćaš. No da budem sigurna u to, reći ću ti nešto otvoreno; jer znam da ti općenito ne shvaćaš ni činjenice sve dok te ne udare po glavi. Dakle, ja te više ne volim. Gledajući u prošlost, ne vidim kako sam te uopće ikad mogla voljeti. Kad pomislim koliko sam patila zbog tebe, zbog poslova koje si izgubio, zbog tog opijanja, zbog tučnjava, uvjerena sam da ti mene nisi volio, pa prema tome nemoj me sad pokušavati obmanjivati. Ne, ja ne plačem za*

*prošlošću. Mogu samo sebe kriviti što sam ostala uz tebe. Više si mi puta pokazao kakav si. Sad moram reći da si vrlo odvažan što si mi se usudio pisati. Nemam pojma kako si dobio moju adresu. Vjerojatno ti ju je dao jedan od tvojih pokvarenih murjaka, ali ja se njih ne bojim.*

*Sretno sam udana za divnog čovjeka. On zna da sam bila prije udana, ali ne zna za nas. Ako imaš imalo poštenja, ne prilazi mi i ne piši mi više. Upozoravam te, ne pravi mi neprilike. Ja bih mogla tebi napraviti neprilike, i to dvostruko više. Sjeti se L. Bay.*

*Želim ti svu sreću u tvom novom životu (nadam se da sad zaista zarađuješ koliko kažeš).*

*Marian*

*P.S. Ja sam sad gospođa Ronald S. Matheson. Molim te imaj to neprestano na umu. Ja da se tebi vratim? Nemoj više nikad ni pomišljati na to. Nemam ništa protiv tebe, ali, molim te, pusti me na miru. "*

Na pismu nije bilo povratne adrese, a bilo je predano na pošti u San Mateu, Kalifornija. Datum je bio nečitljiv.

Sve sam ponovno stavio u kovčeg i onda nogom ritnuo kovčeg pod krevet.

Izašao sam u unutrašnje dvorište. U sobi s desne strane stenjala je žena ili neka životinja. Sable je vjerojatno čekao da izađem, jer je odmah povukao staklena pomična vrata. Kad ih je otvorio, stenjanje je bilo glasnije, a kad ih je zatvorio, nije se gotovo ni čulo. Pošao je prema meni. Njegovo lice bilo je zeleno. Možda od odraza zelenila s lišća.

"Jesi li našao što važno?"

"U ladici je držao metke za automatski pištolj. Pištolj nisam nigdje našao."

"Nisam znao da Peter drži pištolj."

"Možda ga je nekad imao, pa ga je prodao. Možda mu ga je uzeo ubojica."

"Nešto drugo?"



"Našao sam nešto što bi me moglo odvesti do njegove bivše žene, ako želiš da ispitam njegovu prošlost."

"Zašto to ne bi prepustio policiji? Trask je vrlo sposoban, a osim toga je i moj stari prijatelj. Ne bih se mogao opravdati da ti kažem da zanemariš Galtonov slučaj."

"Čini mi se da Galtonov slučaj nije tako hitan."

"Vjerojatno nije, ali ipak mislim da bi mogao ostati kod njega. Je li ti Cassie Hildreth bila od kakve pomoći?"

"Nešto malo. Mislim da se ovdje nema što više učiniti. Namjeravao sam otputovati u San Francisco."

"Možeš odletjeti avionom. Napisao sam ti ček na dvjesta dolara, a sto ću ti dolara dati u gotovini. Bude li ti potrebno više, nemoj oklijevati ni trenutka, telefoniraj mi."

"Neću oklijevati ni trenutka, ali bojim se da je ovo uzaludno potrošen novac."

Sable je slegnuo ramenima. On je imao većih problema. Stenjanje iza staklenih vrata bilo je glasnije, zapravo tako žestoko da mi je paralo uši.

## 7

Mrzim slučajna podudaranja. U avionu sam potratio sat vremena pokušavajući uspostaviti neku vezu između izgubljenog sina Marije Galton i smrti Petera Culligana. Naknadno mi je sinula jedna misao kad sam već odustao od razmišljanja. Listao sam stranice *Dlijeta*, časopisa što mi ga je dala Cassie Hildreth. Neki Chad Boiling bio je naveden kao urednik, a i sam je objavio pjesmu pod naslovom "Elegija". Njegova mi se pjesma svidjela više od "Lune".

Ponovno sam pročitao pjesmu Anthony Galtona i pitao se je li Luna možda ime njegove žene. I tad mi je sinulo. Luna Bay je gradić na obali južno od San Francisca. Bivša Culligana-ova žena u svom pismu spominjala je L. Bay.

Kad je avion sletio na međunarodni aerodrom, odmah sam pohrlio u telefonsku govornicu. Sjetio sam se da se žena potpisala kao gospođa Ronald S. Matheson i da je pismo imalo

na sebi žig pošte u gradu San Mateo.

Nisam se nadao da ću išta saznati tako naprečac, osobito poslije tko zna koliko vremena. Ali ime je bilo u telefonskom imeniku: Ronald S. Matheson, 780 Sherwood Drive, Redwood City. Odmah sam okrenuo telefonski broj.

Nisam mogao reći je li se na telefon javio dječak ili djevojčica. No, svejedno, to je bilo dijete u pretpubertetskom razvoju.

"Halo?"

"Je li tamo gospođa Matheson?" "Samo trenutak. Mama, telefon za tebe!" Dječji se glas izgubio, a ženski zauzeo njegovo mjesto, i to hladnokrvan, gladak i oprezan.

"Ovdje Marian Matheson. Tko je tamo, molim?"

"Ja sam Archer. nikad niste čuli za mene."

"To je točno. Nisam."

"Jeste li ikad čuli za ime Culligan?"

Nastala je očigledna stanka.

"Recite ponovo. Nisam dobro čula."

"Culligan. Peter Culligan."

"Što je s njim?"

"Jeste li ga poznavali?"

"Možda jesam, i to davno. Pa što onda? Možda i nisam."

"Nemojmo se igrati, gospođo Matheson. Ja imam neke podatke ako vas to zanima."

"Ne zanima me, osobito ako se zalažete za Petera Culliga-na.

Uopće mi nije stalo do njega. Neka me samo ostavi na miru.

Recite mu to."

"Ne mogu."

"Zašto ne možete?"

"Zato jer je mrtav."

"Mrtav?"

"Vodim istragu u vezi s njegovim ubojstvom", rekao sam odlučivši u tom trenutku da ću to i učiniti. "Htio bih razgovarati s vama o nekim pitanjima."

"Ne vidim zašto. Nemam veze s tim. Nisam čak znala da mu se išta dogodilo."

"Toga sam svjestan, pa sam vam zato i telefonirao."

"Tko gaje ubio?"

"Reći ću vam kad vas vidim."

"A tko kaže da ćete me vidjeti?"

Nisam joj ništa rekao nego sam samo čekao.

"Gdje ste sad?", upitala me napokon.

"Na međunarodnom aerodromu u San Franciscu."

"Mislim da bih mogla doći tamo ako to baš mora biti. Ne želim da dolazite ovamo u kuću. Moj muž..."

"Razumijem. Bit ću u kafiću."

"Jeste li u uniformi?"

"Nisam ovog trenutka."

Nisam u uniformi posljednjih deset godina, ali neka misli da sam policajac.

"Imam na sebi sivo odijelo. Nećete se zabuniti kad me vidite. Sjedit ću pokraj prozora blizu ulaza."

"Bit ću ondje za petnaestak minuta. Jeste li rekli da se zovete Archer?"

"Da. Archer."

Trebalo joj je dvadeset pet minuta. Kratio sam vrijeme promatrajući goleme avione kako kruže nad aerodromom i kako se za njima produljuju sjene kasnog poslijepodneva na slijetnim stazama.

Ušla je žena u crnoj odjeći i zastala na pragu. Njezin se pogled zaustavio na meni. Pošla je prema meni stiskajući kožnu torbicu. Ustao sam.

"Gospođa Matheson?"

Kimnula je i brzo sjela kao da se bojala da bi inače bila vrlo upadljiva. Bila je to žena običnog izgleda, dobro odjevena, a bilo joj je više od četrdeset godina. Imala je sijede pramenove u pomno začesljanoj crnoj kosi.

"Nisam željela doći, ali ipak sam ovdje."

"Hoćete li popiti kavu?"

"Ne, hvala. Da čujem vijest, i to bez uljepšavanja. Mogu je primiti takvu kakva jest."

Ispričao sam joj sve bez okolišanja, ne izostavivši ništa važno. Počela je vrtjeti svoj vjenčani prsten na prstu.

"Jadnik", rekla je kad sam završio. "Znate li zašto su mu to

učinili?"

"Nadao sam se da ćete vi meni odgovoriti na to pitanje."

"Kažete da niste policajac?" "Privatni sam istražitelj."

"Ne znam zašto dolazite k meni. Nismo oženjeni već petnaest godina, a vidjela ga nisam deset godina. Htio se vratiti k meni: vjerujem da mu je dojadilo potucanje po svijetu. Ali nisam pristala jer sam sretno udana za dobrog čovjeka."

"Kad vam se posljednji put javio Culligan?"

"Otprilike prije godinu dana. Napisao mi je pismo iz Rena tvrdeći da se obogatio, te da će mi dati sve što tražim ako mu se vratim. Pete je oduvijek bio sanjar. U početku, pošto smo se oženili, vjerovala sam njegovim sanjarenjima. Ali su se ona rasplinula jedna za drugom."

"O čemu je on to sanjario?"

"Uvijek o nečemu velikom, što se nikad ne ostvaruje. Na primjer, kako će otvoriti lanac restorana u kojima će se posluživati jela svih naroda. On će zaposliti najbolje kuhare u zemlji: Francuze, Kineze, Armence... U to je vrijeme on radio kao kuhar u restoranu sa samoposluživanjem. Drugi je put pak tobože otkrio sistem kako se sigurno može pobijediti na konjskim utrkama. Potrošio je sve do posljednjeg centa, pa je čak založio i moje pokućstvo. Morala sam raditi cijelu zimu da to otplatim. Tako je Pete sebi zamislio naš medeni mjesec; ja da radim, a on da se kladi na sportskoj kladionici."

"Kako vas je namamio u brak?"

"Mislim da sam i ja sanjarka. Mislila sam da ću moći od njega napraviti čovjeka, te da je njemu potrebna ljubav dobre žene. Nisam dobra žena i ne pretvaram se da jesam. Ali bolja sam od njega."

"Gdje ste se upoznali?"

"U San Franciscu u bolnici u kojoj sam radila kao pomoćna bolničarka. Pete je tad bio na liječenju u mom odijelu. Imao je razbijen nos i nekoliko rebara. Premlatili su ga u uličnoj borbi. Obračun u nekoj bandi."

"Obračun u bandi?"

"To je sve što znam. Pete mi je samo rekao da je izbila tučnjava u pristaništu. Trebalo mi je to poslužiti kao upozorenje,

ali nije. Kad je izašao iz bolnice, posjećivala sam ga. Bio je mlad i zgodan. I udala sam se za njega. Bila je to velika greška u mom životu."

"Kako je to davno bilo?"

"Bilo je to 1936. eto, sad vidite koliko sam stara, je li? No tad mi je bila dvadeset i jedna godina", rekla je i zastala, gledajući me u oči. "Ne znam zašto vam sve ovo pričam. Nikad nijednoj živoj duši nisam pričala o tome. Zašto me ne prekinete?"

"Nadam se da ćete mi reći nešto što će mi pomoći u istrazi. Je li vaš muž kockao?"

"Molim vas, nemojte ga tako zvati. Ja se jesam udala za Petera Culligana, ali on zapravo nikad nije bio moj muž. Sad imam pravog muža. Usput rečeno, on očekuje da mu spremim večeru", rekla je i počela ustajati.

"Ne biste li mi mogli posvetiti još nekoliko minuta, gospođo Matheson? Ispričao sam vam sve što znam o Peteru..."

Ona se na to kratko nasmijala.

"Kad bih ja vama ispričala sve što znam o njemu, to bi potrajalo cijelu noć. Dobro, još nekoliko minuta ako mi obećate da to neće doći u javnost. Moj muž i ja moramo čuvati svoj ugled. Član sam školskog odbora i Saveza za glasačka prava žena."

"Ništa o tome neće biti u javnosti. Je li on bio kockar?"

"Onoliko koliko je sebi mogao priuštiti. Sitan kockar, mogli bismo reći."

"Je li vam pisao kako je zaradio taj novac u Renu?"

"Nijedne riječi. Ali mislim da to nije zaradio kockanjem. Nije nikad imao toliko sreće."

"Imate li još to njegovo pismo?"

"Razumljivo, nemam. Spalila sam ga istog dana kad sam ga primila." "Zašto?"

"Zato što ga nisam željela u kući. Smatrala sam ga kao prljavštinu što se unosi u kuću." "Je li Culligan bio varalica?"

"Ovisi što mislite pod time?" "Je li kršio zakon?"

"Mislim da svatko s vremena na vrijeme prekrši zakon." "Je li ikad bio uhapšen?"

"Da. Većinom zbog pijanstva i nepristojnog ponašanja, ali ništa ozbiljno."

"Je li nosio pištolj?"

"Nije kad sam ja bila s njim. Ne bih mu dopustila." "Ali raspravljali ste o tom pitanju?" "Nisam to rekla", odgovorila je oprezno. "Htjela sam reći da mu ne bih dopustila kad bi to htio." "Je li posjedovao pištolj?" "Ne bih to znala", odgovorila je.

Gotovo sam je izgubio. Nije više razgovarala iskreno a ni s voljom. Uputio sam joj pitanje na koje nisam očekivao odgovor, nadajući se da ću saznati nešto iz njezine reakcije.

"Spomenuli ste L. Bay u svom pismu Culliganu. Što se dogodilo ondje?"

Njezine su se usne ukočile i probljedile, a oči kao da su se povukle u očne šupljine.

"Ne znam što vas je navelo da me to upitate", rekla je i prešla vrhom jezika po usnama. "Ne sjećam se da sam spominjala neki L. Bay u svom pismu. Ako i jesam, sad ne znam što bi to značilo."

"Postoji mjesto koje se zove Luna Bay, dvadeset pet ili trideset kilometara odavde." "Zaista?", rekla je glupavo.

"Znate da postoji. Što je Pete Culligan učinio ondje?"

"Ne sjećam se. Vjerojatno je to bila neka neslana šala koju je izveo na moj račun", lagala je nespretno kao i većina poštenih ljudi. "Je li to sad važno?"

"Čini mi se da je vama važno. Jeste li vi i Pete živjeli u Luna Bayu?"

"Pa mislim da bi se moglo reći da jesmo. Radila sam ondje kao terenska bolničarka."

"Kad?"

"Oh, davno. Ne sjećam se točno godine." "Za koga ste radili?"

"Za neke ljude. Ne sjećam se njihovih imena", rekla je i nagnula se prema meni gorljivo. "Imate li to pismo kod sebe?"

"Ostavio sam ga ondje gdje sam ga i našao, dakle u Culliganovu kovčegu u kući u kojoj je radio. Zašto?"

"Želim to pismo. Ja sam ga napisala i ono pripada meni."

"O tome ćete morati razgovarati s policijom. Vjerojatno je već

sada u njihovim rukama."

"Hoće li dolaziti ovamo?", upitala me i osvrnula se po restoranu kao da očekuje da će se policija okomiti na nju.

"Ovisi o tome kako će brzo uhvatiti ubojicu. Možda im je ubojica već u rukama. U tom slučaju neće više tragati za njim. Imate li vi pojma, gospođo Matheson, tko bi to mogao biti?"

"Kako bih to mogla znati? Nisam vidjela Petera deset godina, kako sam vam već rekla."

"Što se dogodilo u Luna Bayu?"

"Promijenite ploču! Ako se išta dogodilo, a ja se to više ne sjećam, to je onda bilo nešto samo između mene i Petera. Nikoga drugoga se to nije ticalo, razumijete li?"

Njezin glas i izgled izmijenili su se pod pritiskom. Činilo mi se da je pala na nižu razinu doživljavanja i da je poprimila osobine prostije ličnosti. I ona je toga bila svjesna. Privinula je torbicu k sebi i čvrsto je držala objema rukama. Bila je to dobra i lijepa torbica od prave krokodilske kože. U odnosu na nju njezine ruke su bile u suštoj suprotnosti, onako grube, nabreklih zaglavaka i i raspucane od dugogodišnjeg rada. Podigla je glavu i pogledala me u oči. U njezinu sam pogledu zapazio tračak straha. Bojala me se, a bojala se i otići od mene.

"Gospođo Matheson, Peter Culligan je danas ubijen..."

"Zar očekujete da ću to sad žaliti?"

"Očekujem da mi date podatke koji bi mogli imati veze s njegovom smrću."

"Već sam vam ih dala. Sad me možete ostaviti na miru. Nećete me umiješati ni u kakvo ubojstvo. Nikad!"

"Jeste li ikad čuli za čovjeka koji se zvao Anthony Galton?"

"Nisam"

"Za Johna Browna?" "Ne."

Vidio sam da se bori sama sa sobom, ali se svladala. Ustala je i pošla od mene i od svog straha.

Ponovo sam otišao u telefonsku govornicu i potražio broj Chada Bollinga u telefonskim imenicima gradskih četvrti oko zaljeva. Zapravo nisam očekivao da ću ga naći poslije gotovo dvadeset godina, ali sreća me još pratila. Boiling je imao broj i adresu na području Telegraph Hilla. Zatvorio sam se u jednu kabinu i telefonirao mu.

Slušalicu je podigla žena.

"Može li se razgovarati s gospodinom Bollingom telefonski?"

"U koju svrhu?", upitala me otresito.

"U vezi s objavljivanjem pjesme u časopisu. Zovem se Archer", dodao sam tonom bogatog pisca.

"Ah, tako", rekla je mnogo blažim tonom. "Ne znam gdje je Chad u ovom trenutku. Bojim se da neće doći kući na večeru. Znam da će poslije večeras biti u Listening Earu."

"Listening Ear?"

"To je novi noćni klub. Chad će tamo čitati pjesme. Ako vas zanima poezija, onda svakako pođite onamo." "Kada to počinje?" "Mislim u deset."

Unajmio sam automobil i odvezao se u grad. Parkirao sam podno Union Squarea. Iznad hotelskih nebodera, koji su bili osvjetljeni, zgusnuo se crni mrak. Vlažna hladnoća podigla se s mora. Osjećao sam je kroz odjeću.

Kupio sam bocu viskija za rastjerivanje hladnoće i smjestio se u hotelu Salisbury, u maloj pokrajnjoj ulici gdje sam uglavnom odsjedao u San Franciscu. Recepcionar je bio nov.

Recepcionari se neprestano mijenjaju, i to zato što odlaze na bolji posao ili pod zemlju. Ovaj je bio star i na putu pod zemlju. Njegovi blijedožuti obrazi strašno su se objesili od djelovanja sile teže.

Nerado mi je pružio ključ sobe.

"Nemate prtljage, gospodine?"

Pokazao sam mu bocu u papirnatu vrećici, ali on se tome nije nimalo nasmijao.

"Ukraden mi je automobil."

"To je strašno", rekao je, ali sam mu po očima vidio da mi ne vjeruje. "Bojim se da ću vas morati zamoliti da mi platite unaprijed."



"Dobro", rekao sam i dao mu pet dolara.

Vozač dizala odvezao me na kat gdje je bila moja soba. Bio je to isti čovjek i isto dizalo kojim sam se vozio već dvadeset godina. Rukovali smo se. Sav se smežurao od artritisa.

"Kako si, Coney?"

"Dobro, gospodine Archeru. Uzimam neke nove lijekove koji su upravo čudotvorni." Da bi to dokazao, zaplesao je hodnikom sve do moje sobe, a kad smo došli, upitao me:

"Što vas nosi u grad?"

"Doletio sam ovamo radi zabave."

"Mislio sam da je Hollywood svjetsko središte za zabavu."

"Tražim nešto drugačije. Jesi li čuo za noćni klub Listening Ear?"

"Da, ali ne bi vam se sviđao", rekao je i zamahnuo svojom sijedom glavom. "Nadam se da niste došli čak ovamo samo radi toga."

"Što ne valja s tim klubom?"

"To je kulturna jazbina. Ondje kojekakvi tipovi čitaju svoje pjesme uz pratnju glazbe. Nije to za vas."

"Moj je ukus postao profinjeniji."

Nasmiješio se tako da su mu se vidjeli svi preostali zubi.

"Ne šalite se sa starcem poput mene."

"Jesi li kad čuo za Chada Bollinga?"

"Razumljivo. On prilično reklamira sam sebe", rekao je Coney i pogledao me zabrinuto. "Zar se vi zaista zimate za pjesme, gospodine Archeru? I glazbu?"

"Odavno čeznem za finijim stvarima", rekao sam, a u sebi mislio na dobru francusku večeru za cijenu koju mogu sebi priuštiti.

Odvezao sam se taksijem u Ritz Poodle Dog i naručio dobru francusku večeru. Kad sam večerao, bilo je gotovo deset sati. Klub "Listening Ear" bio je pun tamnomodrog svijetla i napredne glazbe. Mali jazz sastav sastojao se od klavira, violončela i bubnjeva. Činilo mi se da ti muzičari razumiju jedan drugoga. Od vremena do vremena smiješili su se jedan drugomu i klimali, kao da se dobro zabavljaju.

Čovjek za klavirom, čini se, bio je glavni. Smiješio se nepri-

stupačnije od drugih, a kad je koja melodija završena, primao je pljesak također kao da se drži po strani. Nakon toga ponovo se nagnuo nad tipke klavira i zasvirao kao ludi učenjak.

Konobarica uskih kukova koja mi je donijela viski s vodom mogla se zamijeniti s bilo kojom drugom konobaricom u bilo kojem drugom noćnom klubu. Čak su i pojedini dijelovi njezina tijela izgledali zamijenjivi. No publika je bila drukčija od publike u drugim klubovima. Većinom su to bili mladi ljudi ozbiljnih lica. Djevojke su uglavnom imale kratku kosu; često su prstima prelazile po njoj. Mnogi mladići imali su dugu kosu, dužu od djevojaka, ali oni nisu prelazili prstima po njoj, nego su umjesto toga gladili svoje brade.

Zamrla je još jedna melodija i onda su se upalila svjetla. Krhak muškarac srednjih godina u crnom odijelu pošao je prema podiju. Klavirist mu je pružio ruku i pomogao mu da se popne. Prolomio se urnebesni pljesak.

"Predstavljam vam gospodina Chada Bollinga", rekao je klavirist, "majstora svih umjetnosti, pjevača pjesama, slikara, obožavaoca jazza, književnika. Gospodin Chad Boiling!"

Pljeskanje se nastavilo još neko vrijeme. Pjesnik je podigao ruku kao na blagoslov, pa je nastala tišina.

"Hvala vam, prijatelji. Uz podršku svoga mladog prijatelja Fingersa Donahuea želim vam odrecitirati, ako mi grlo dopusti, svoju najnoviju pjesmu."

Zastao je. Glazbala su počela mrmoriti iza njega. Boiling je izvadio rukopis iz unutrašnjeg džepa kaputa i rekao glasno: "Smrt je tabu."

To je očito bio naziv pjesme jer je on odmah počeo recitirati. Dakle, on je jedne noći sjedio u ulici pijanaca. Na početku ulice pojavila se djevojka i upitala ga što on radi u dolini smrti. "Smrt je posljednja postaja", rekla mu je. Pozvala gaje da pođe s njom kući u krevet. On je njoj rekao da je seks posljednja postaja, ali pokazalo se da on ima krivo. Činilo mu se da čuje bubanj. Ona se prestrašila i pobjegla poput sablasti, a on je ostao sam, izgubljen na kraju jedne noći.

I dok je bubnjar iz sastava proizvodio potresne valove, Boiling ih je nadglasavao, urlajući kako je išao za onom djevojkom u

podzemnu željeznicu, pratio je po Russian Hillu, Nob Hillu, Telegraph Hillu, mostom Bay Bridge i natrag trajektom iz Oaklanda. I tako je lutajući našao sfingu u Market Streetu i s njom se napio i plesao na zlatnom pločniku užitka.

I napokon je pao u njezin krevet. Pio je konzervirani pakao s njezinim usana...

I tako je on čitao još neko vrijeme, a glazba je cvilila i stenjala.

Kad je prestao recitirati, publika je još malo čekala da se uvjeri kako je on zaista završio, a onda počela žestoko pljeskati i dovikivati "Bravo!" i "Ole!".

Boiling je stajao naprćenih usana upijajući buku kao dijete sok na slamčicu. I dok bi se po njegovu donjem dijelu lica moglo reći da uživa u svemu tome, njegove su oči bile nekako zbunjene. Usta su se lakrdijaški razvukla kad je rekao:

"Hvala, mačke. Drago mi je da to kužite. A sad prokužite i ovo."

Pročitao im je još dvije meni posve nerazumljive pjesme. Poslije toga dijelio je autograme, odgovarao na pitanja i pio. Bila je gotovo ponoć kad je Boiling ostavio šačicu obožavatelja za stolom i zaputio se prema vratima. I ja sam ustao i pošao za njim. Pred njim se stvorila neka krupna djevojka izglednija lica. Uхватила ga je ispod ruke i počela mu govoriti nešto u uho. Morala se sagibati jer je bila viša od njega.

Mahao je glavom.

"Oprosti, mala. Oženjen sam čovjek. Osim toga, toliko sam star da bih ti mogao biti otac."

"Što znače godine?", upitala ga je. "Ženama je mudrost vječna."

"Dokaži to drugdje", rekao je i otrgnuo se od nje.

"Nisam dovoljno lijepa za tebe, je li?"

"Predivna si, dušo. Grčka mornarica uvijek bi te pozivala na krštenje brodova. Zašto se ne povežeš s njima?"

Potapšao ju je po glavi i izašao. Sustigao sam ga na pločniku baš kad je pozivao taksi.

"Gospodine Boiling, imate li minutu vremena?"

"Ovisi o tome što želite."

"Želim vas počastiti pićem i upitati nekoliko pitanja."

"Već sam pio, i to dovoljno. Umoran sam. Napišite mi pismo."

"Ne znam pisati." Malo se oraspoložio.

"Drugim riječima, niste nepriznati književni genij?" "Ja sam detektiv. Tražim jednog čovjeka. Vi ste ga možda nekada poznavali."

Taksi se zaustavio uz rub pločnika. Mahnuo je šoferu da čeka.

"Kako se zove?" "John Brown."

"Oh, dakako. Poznavao sam ga, i to dobro. Stariji sam nego što izgledam..."

"Godine 1936. objavili ste njegovu pjesmu u časopisu koji se zvao *Dlijeto*."

"Baš mi je žao što ste to spomenuli. Kakvo užasno ime časopisa. Nikakvo čudo što je ubrzo prestao izlaziti."

"Pjesma se zvala 'Luna'."

"Bojim se da se ne sjećam te pjesme. Mnoge su riječi protekle ispod mosta. Poznavao sam nekog Johna Browna tridesetih godina. Što se dogodilo Johnu?"

"Baš to pokušavam saznati."

"Dobro, počastite me pićem, ali ne u ovom klubu."

Boiling je otpustio taksi. Odšetali smo šezdesetak koraka do idućeg bara. Dvije postarije djevojke zatreptale su dugim umjetnim trepavicama kad smo ušli. Osim njih nikoga drugoga ondje i nije bilo, ne brojeći pospanog pipničara. Razbudio se tek toliko da nam utoči piće.

Kad smo sjeli, pokazao sam Bollingu slike Tonya Galtona.

"Prepoznajete li ga?"

"Mislim da ga prepoznajem. Dopisivali smo se neko vrijeme, ali sastali smo se samo jedanput ili dvaput. Da, dvaput. Posjetio nas je kad smo živjeli u Saualitu. A nakon toga, jedne nedjelje kad sam se vozio obalom uz Luna Bay, uzvratilo sam mu posjet."

"Jesu li oni stanovali u Luna Bayu?"

"Nekoliko kilometara s ove strane, u staroj kući na obali oceana. Vraški sam se namučio dok sam pronašao tu kuću, unatoč uputama koje mi je dao Brown. Sjećam se kako mi je rekao da nikome ne kažem gdje stanuje. Ja sam jedini to

znao. Ne znam zašto je baš mene izdvojio i htio mi to povjeriti, osim što mu je bilo stalo da ga posjetim i vidim njegova sina. Možda je u meni vidio oca, premda nisam bio mnogo stariji od njega."

"Imao je sina?"

"Da, upravo se bio rodio. Bio je tako malen kao... gotovo kao moj palac. John je bio vrlo ponosan. Općenito, bili su vrlo dirljiva mala obitelj."

Bollingov je glas bio sasvim nježan. Daleko od gomile obožavatelja i glazbe on je bio sasvim drukčija ličnost. Kao svi izvođači, imao je dva lica: javno i privatno. Svako je od njih bilo pomalo lažno, ali privatno mu je bolje pristajalo.

"Upoznali ste i njegovu ženu, je li?"

"Razumljivo. Sjedila je na trijemu ispred kuće kad sam došao i baš je došla dijete. Imala je divne bijele grudi i nije se nimalo sramila što ih pokazuje. Zna li vi kakva je to bila slika ondje na klisuri pokraj mora? Pokušao sam poslije ispjevati pjesmu o njoj, ali mi to nije pošlo za rukom."

"Kakva je to bila žena?"

"Vrlo privlačna u vizualnom smislu. Nije znala mnogo reći o sebi. Zapravo, ona je masakrirala engleski jezik. Mislim da je ona privlačila Browna svojim neznanjem. Vidio sam i druge pisce koji su se lijepili baš za takve djevojke. I ja sam kriv za slične grijehe kad sam bio u predfrojdovskom razdoblju, a to znači prije nego sam se podvrgnuo psihoanalizi."

"Sjećate li se kako se zvala?"

"Gospođa Brown?", rekao je i mahao glavom. "Žao mi je. U pjesmi sam je zvao Stella Maris, morska zvijezda, ali to vama ništa ne koristi, je li?"

"Možete li mi reći kada ste bili ondje? To je vjerojatno bilo negdje potkraj 1936. godine."

"Da. Oko Nove godine ili malo prije. Donio sam neki dar djetetu, i Brown je bio presretan zbog toga. Ali čudno, poslije toga mi se više nikad nije javio."

"Jeste li vi ikad pokušali stupiti s njim u vezu?"

"Nisam. Možda je mislio da se ne želim družiti s njim. Možda se to tako činilo, premda ja to nisam htio. Morate znati da je

u to vrijeme grad vrvio mladim piscima. Tko bi održavao vezu sa svima njima? Mnogi su u ono doba dolazili k meni. Iskreno, nikad se nisam sjetio ni Browna od onda do danas. Stanuje li on još ondje na obali?"

"Ne znam. Što je radio u Luna Bayu? Je li vam to rekao?"

"Pokušavao je napisati roman. Činilo mi se da nije imao posao, pa zapravo ne znam od čega su živjeli, a nisu bili ni posve siromašni. Imali su dadilju za dijete."

"Dadilju?"

"Mislim da se to zove terenska sestra. Neka mlada žena koja pazi i njeguje dijete."

"Sjećate li se ičega u vezi s njom?"

"Imala je neobične oči. Pronicave, crne oči kojima me ne-  
sprestano motrila. Mislim da nije odobravalala književni život."

"Jeste li uopće razgovarali s njom?"

"Možda jesam. Moj je prilično neodređeni dojam o njoj da je bila jedina razumna osoba u cijeloj kući. Brown i njegova žena živjeli su u oblacima."

"Kako to mislite?"

"Izgubili su vezu sa stvarnošću. Ne mislim to kao kritiku, jer, istini za volju, i ja sam izgubio vezu sa stvarnošću. Ali, nemojmo o tome."

"Da se vratimo ponovo na njegovateljicu. Sjećate li se kako se zvala?"

"Savršeno dobro znam da se ne sjećam."

"Biste li prepoznali njezino ime kad bih vam ga ja rekao?"

"Sumnjam, ali pokušajte mi reći." "Marian Culligan. C-u-l-l-i-g-a-n!" "Ništa mi to ne znači. Žao mi je."

Boiling je popio svoje piće i počeo se ogledavati po baru kao da očekuje da se nešto dogodi. Ja sam pak mislio o tome kako se već dogodila većina stvari koja se mogla dogoditi tom čovjeku.

"Mogli bismo baš još nešto popiti", rekao je. "Ovaj put ja plaćam. Bogat sam, a osim toga maloprije sam u Listening Earu zaradio sto dolara."

I dok sam ja budio pipničara, Boiling je pomno razgledao fotografije koje sam ostavio na stolu.

"To je zaista John. Simpatičan momak, a možda je bio i nadaren, ali ne za ovaj svijet. Ali odakle mu novac za život?"  
"Od obitelji. Vrlo su bogati."  
"Oh, do bijesa! Nemojte mi reći da je on izgubljeni nasljednik i da ga zato tražite."  
"Zato ga tražim. Pogodili ste." "Prilično su dugo čekali."  
"I te kako! Možete li mi reći kako bih došao do kuće u kojoj su Brownovi stanovali kad ste ih posjetili?"  
"Bojim se da ne mogu. Ali mogao bih vam možda pokazati."  
"Kad?"  
"Sutra ujutro ako želite." "To je lijepo od vas."  
"Nije to ništa. Volio sam Johna Browna. Osmi toga, nisam bio u Luna Bayu već godinama. Možda ću ondje otkriti svoju izgubljenu mladost."  
"Možda", rekao sam ali nisam bio uvjeren u to.  
A nije ni on.

9

Ujutro sam došao po Bollinga pred njegov stan u četvrti Telegraph Hill. To je bio jedan od onih sunčanih dana koji nadoknađuju sve one maglovite dane u San Franciscu. Vjetar s kopna pročistio je zrak i namreškao površinu vode u zaljevu. Neki bijeli brod ostavljao je za sobom dugu bijelu brazdu ploveći prema mostu Golden Gate. Bijeli galebovi lebdjeli su iznad broda u zraku.

Boiling je gledao na sve to ribljim okom. Nije se ni umio. Bio je nekako siv i sav je drhtao od mamurluka. Uvukao se na stražnje sjedalo i hrkao cijelim putem do našeg odredišta. Luna Bay je prljav, bezličan gradić što se protegnuo uz obalnu cestu. Niske zgrade nadvisivali su brežuljci koji su se dizali iza njih. Ispred njih nalazilo se široko more.

Zaustavio sam se na benzinskoj crpki gdje se cesta kojom smo doputovali spajala s auto-cestom broj 1 i probudio Bollinga. "Što je?", mumljao je iz dubine sna. "Što se dogodilo?" "Još se ništa nije dogodilo. Kamo idemo odavde?" Zastenjao je,

uspravio se i osvrnuo naokolo. Zasljepio ga je bljesak s morske pučine. Zasjenio je oči rukom i upitao: "Gdje smo?" "U Luna Bayu."

"Ne izgleda mi isto. Nisam uvjeren da ću moći pronaći kuću. No, svejedno, krenimo prema sjeveru odavde. Vozite polako. Pokušat ću prepoznati cestu."

Oko dva kilometra sjeverno od Luna Baya cesta je skretala prema kopnu sijekući samo dno poluotočića. S druge strane otočića nova je cesta skretala prema moru. Na raskrižju je stajao reklamni pano za nove trosobne kuće.

Boiling me potapšao po ramenu. "Mislim da je to ondje."

Vratio sam se natraške i skrenuo lijevo. Cesta se penjala blagom uzvisinom stotinjak metara. Prošli smo pokraj velikoga gradilišta. Reklamni pano obavijestio nas je da se ovdje gradi opskrbno središte.

S vrha brežuljka pucao je pogled na krovove stotinjak ili više kuća. Bile su poredane uz stranu brežuljka na posve novim terasastim parcelama na kojima je tek počela rasti trava. Vozeći se vijugavom ulicom među njima, vidio sam da u većini tih kuća ljudi već stanuju. Na prozorima su se vidjeli zastori, djeca su se igrala u dvorištu, rublje se sušilo. Kuće su bile različito obojene, ali to je samo isticalo njihovu sličnost. Ulica je završavala podno klisure. Zaustavio sam automobil i pogledao Bollinga.

"Žao mi je, ali to se mjesto toliko izmijenilo. Čak nisam više siguran je li to isto mjesto. Kad sam bio ovdje, oko klisure nalazilo se nekoliko stračara a u jednoj od njih stanovali su Brownovi."

Izišli smo iz automobila i pošli pješice prema rubu klisure. Nekoliko stotina metara dolje podno klisure more se mreškalo poput nekog plavog metala. Oko kilometar južnije u zaklonu poluotoka nalazila se mirna uvalica.

Boiling je upirao prstom u tu uvalicu.

"Ono je zacijelo to mjesto. Sjećam se kako mi je Brown pripovijedao o mirnoj uvali koja je služila kao luka krijumčari-ma ruma u doba prohibicije. Ondje je u blizini bio i stari hotel. Mogao se vidjeti s trijema Brownove kuće. Prema tome,



njihov bungalov sigurno je bio sasvim blizu hotela."

"Vjerojatno su ga srušili kad su gradili novu cestu. Njegova kuća ne bi mi ionako ništa koristila. Nadao sam se da ću naći nekog od susjeda koji je poznao Brownove."

"Mislim da biste mogli obići trgovce u Luna Bayu."

"Mogao bih."

"No svejedno, drago mi je što smo došli u prirodu."

Boiling se odšetao do ruba klisure. Iznenada je počeo kriješati kao galeb i mahati rukama. Potrčao sam prema njemu.

"Što se dogodilo?" "Ništa. Zamislio sam da sam ptica." "Kako vam se to sviđa?"

"Dobro. Mogu letjeti", rekao je i ponovo zamahnuo rukama.

"Svladam zračne struje neba. Dižem se kao Ikar prema suncu. Vosak se tali i padam s velike visine u Majku Thalassu."

"U kakvu majku?"

"Homersku božicu mora. Mogli bismo sagraditi novu Atenu ovdje u San Franciscu..."

Povukao sam ga od ruba klisure. Bio je tako nepredvidljiv da sam se prestrašio da bi zaista mogao skočiti dolje u ponor, i to sad kad mi se počeo sviđati.

"Kad već govorimo o majkama", rekoh, "žena Johna Browna rodila je dijete pa je vjerojatno išla k nekom liječniku. Jesu li vam rekli gdje se dijete rodilo?"

"Da. Rodilo se ovdje u njihovoj kući. Najbliža je bolnica u Redwood Cityju, a Brown nije htio odvesti svoju ženu onamo. Po svoj su prilici imali liječnika u mjestu."

"Nadajmo se daje on još ovdje."

Odvezao sam se ponovo onamo gdje su bile kuće. Vozio sam sve dok nisam opazio mladu ženu koja je gurala kolica pred sobom. Preplašila se kao ždrebica kad sam se zaustavio pokraj nje. Po danu taj dio grada bio je rezerviran za žene i djecu, a nepoznati muškarci u automobilima vjerojatno su otmičari. Izišao sam iz automobila i približavao joj se, smiješeći se što sam bezazlenije mogao. "Tražim liječnika." "Oh, zar je netko bolestan?"

"Žena mog prijatelja očekuje dijete. Namjeravaju se doseliti ovamo pa žele znati unaprijed kakva je zdravstvena služba u

ovom naselju."

"Doktor Meyers je vrlo dobar", rekla mi je. "I ja idem k njemu."

"On je ovdje u Luna Bayu?" "Da."

"Kako je dugo ovdje kao liječnik?" "Ne bih znala. Mi smo se nedavno preselili ovamo iz Ri-chmonda."

"Koliko je godina liječniku Meyersu?" "Ne znam, između trideset i trideset pet." "Premlad je", rekao sam.

"Ako bi se vaša prijateljica osjećala sigurnijom sa starijim čovjekom, mislim da takav postoji u gradu. Ne znam kako se zove, doduše. Osobno više volim mladog liječnika. Mladi liječnici znaju sve najnovije lijekove i sve drugo."

Zahvalio sam joj i odvezao se natrag u Luna Bay da bih potražio mjesnu ljekarnu. Vlasnik ljekarne ukratko mi je opisao tri mjesna liječnika. Neki George Dineen bio je jedini koji je imao liječničku praksu tridesetih godina. Bio je to postariji čovjek pred mirovinom. Rečeno mi je da ću ga vjerojatno naći u ordinaciji koja se nalazi samo nekoliko blokova dalje od ljekarne.

Ostavio sam Bollinga da pije u kavani, a ja sam otišao pješice do liječnikove ordinacije koja se nalazila u vlastitoj kući u prašnoj, pokrajnjoj ulici. Vrata mi je otvorila žena od šezdesetak godina. Imala je posve sijedu kosu i izražaj lica koji više ne vidate na licima sadašnjih žena. To je bio izražaj koji je pokazivao da ta žena nije bila razočarana.

"Izvolite, mladiću?"

"Želio bih vidjeti liječnika."

"Njegovo je radno vrijeme poslijepodne. Počinje raditi u 13.30 h."

"Ne želim ga vidjeti kao pacijent."

"Ako ste farmaceutski trgovački putnik, onda bi vam bilo bolje da pričekate da on objeduje. Liječnik Dineen ne voli da ga netko uznemiruje ujutro."

"U gradu sam samo ovo jutro. Vodim istragu u vezi s nestankom jedne osobe. Možda bi mi on mogao pomoći u istrazi."

Po licu sam joj vidio da je razmišljala o tome kako bi njoj bilo

da izgubi voljenu osobu.

"Ah, to je nešto drugo. Uđite, gospodine..."

"Archer. Ja sam detektiv."

"Moj je muž u vrtu. Dovest ću ga."

Ostavila me u njegovoj ordinaciji. Na zidu iznad staroga hrastovog stola visilo je nekoliko diploma. Najstarija je potvrđivala da je Dineen diplomirao na medicinskom fakultetu sveučilišta u Ohiju 1914. godine. Soba je djelovala kao ostatak iz predratnih vremena.

Liječnik je došao i rukovao se sa mnom. Bio je to visok starac uspravnih ramena. Sjeo je na stolac za radnim stolom.

Njegova glava bila je djelomično ćelava.

"Mojoj ste ženi spomenuli da je posrijedi nestala osoba. Je li to možda netko od mojih pacijenata?"

"Možda. Ta se osoba zove John Brown. Godine 1936. on i njegova žena stanovali su na mjestu današnjeg stambenog naselja Marvista."

"Sjećam ih se vrlo dobro", rekao je liječnik. "Njihov je sin nedavno bio u ovoj ordinaciji i sjedio na mjestu na kojem vi sad sjedite."

"Njihov sin?"

"John mlađi. Možda ga poznate. On traži svog oca."

"Ne, ne poznam ga, ali bih ga svakako htio upoznati."

"Mislim da bi se to moglo urediti", rekao je liječnik i naglo ušutio, gledajući me pomno kao da želi utvrditi dijagnozu.

"Najprije bih želio da mi kažete zašto se vi zimate za tu obitelj."

"Unajmljen sam da vodim istragu u vezi s nestankom Johna Browna starijeg."

"Je li to vaše traganje urodilo nekim plodom?"

"Nije sve dosad. Vi kažete da taj mladić koji vas je posjetio traži svog oca." "Točno."

"Što ga je dovelo k vama? Jeste li ga poznavali i prije?"

"Pomogao sam mu da dođe na ovaj svijet. Ima li boljeg načina upoznavanja?"

"Jeste li uvjereni da je to taj isti dječak?"

"Nemam razloga sumnjati u to", rekao je liječnik i gledao me s

negodovanjem kao da sam kritizirao posao njegovih ruku. "Prije nego što idemo dalje, gospodine Archeru, učinite mi uslugu i potpunije odgovorite na moje pitanje. Niste mi rekli tko vas je zaposlio?"

"Oprostite, ne mogu vam to reći. Zamoljen sam da ne otkrivam ime svog klijenta."

"U to uopće ne sumnjam. I ja sam u posve istom položaju već četrdeset godina."

"Drugim riječima, nećete mi ništa reći ako ja vama najprije ne kažem."

Liječnik je odmahnuo rukom kao da želi otjerati dosadnu muhu s lica.

"Nisam predložio nikakvu pogodbu. Samo želim znati s kim imam posla. Možda je riječ o ozbiljnim stvarima." "Riječ je o ozbiljnim stvarima." "Mislim da biste morali biti jasniji." "Ne mogu."

Gledali smo jedan drugoga u tišini koja je postajala sve dulja. Njegove su oči bile mirne i svijetlile su neprijateljstvom ponosnoga starca. Bojao sam se da ga ne izgubim baš kad smo načeli slučaj. Premda nisam sumnjao u njegovu čestitost, morao sam misliti i na svoju čestitost, jer sam obećao Gordonu Sableu i gospođi Galton da neću iznositi njihova imena u javnost.

Liječnik Dineen je izvadio lulu i počeo je puniti duhanom iz vrećice.

"Čini se da smo došli u pat poziciju. Igrate li vi šah, gospodine Archeru?"

"Vjerojatno ne tako dobro kao vi. Nikad nisam proučavao pravila."

"Rekao bih da jeste. I sad tratimo vrijeme. Predlažem da vi povučete prvi potez."

"Maloprije sam mislio da je pat."

"Ovo je nova igra", rekao je i u njegovim očima zatreperilo je zanimanje. "Pričajte mi o sebi. Zašto čovjek kakav ste vi trati život obavljajući poslove kakve vi obavljate? Zarađujete li mnogo novaca?"

"Dovoljno da mogu živjeti. Ali ne radim ja to za novac. Radim

to zato što to hoću."

"Nije li to prljav posao, gospodine Archeru?"

"Ovisi o tome tko ga radi. Jednako je to kod liječnika i svakoga drugoga. Ja nastojim da bude čist."

"Polazi li vam to za rukom?"

"Ne potpuno. Gadno sam se prevario u nekim ljudima. Neki ljudi automatski pretpostavljaju da je privatni detektiv pokvaren, pa se prema tome tako i ponašaju, baš kao i vi sad."

"Ne mogu postupati kao slijepac u ovako važnom pitanju."

"A ni ja. Ne znam što je vama to tako važno..."

"Reći ću vam", odgovorio je otresito. "Riječ je o ljudskim životima. Riječ je o ljubavi jednog djeteta prema svojim roditeljima. Nastojim postupiti s tim osjećajem s pažnjom koju zaslužuje."

"To cijenim. Čini mi se da se vi osobito zanimате za Johna Browna mlađeg."

"Moram. Mladić je prilično pretrpio dosad. Ne želim da ga se nepotrebno povrijedi."

"Ne namjeravam ga povrijediti. Ako je taj mladić zaista sin Johna Browna, učinit ćete mu uslugu ako me odvedete k njemu."

"Morat ćete mi to dokazati. Bit ću iskren i reći vam da sam u svoje vrijeme imao loša iskustva s privatnim detektivima. To se ne mora, dakako, odnositi na vas."

"Dobro. Izložiti ću vam svoj položaj u pretpostavci. Recimo da sam unajmljen da pronađem nasljednika kojemu treba pripasti nekoliko milijuna dolara."

"Čuo sam takve priče i prije. Morat ćete izmisliti nešto bolje."

"Nisam ništa izmislio. Slučajno je to istina." "Dokažite to."

"To će biti lako dokazati kada dođe vrijeme za to. Zasad taj mladić mora dokazati svoj identitet. Može li on to?"

"To se pitanje nije nikad pojavilo. Zapravo dokaz njegova identiteta na njegovu je licu. Znao sam čiji je sin čim je zakora-knuo ovamo. Sličnost s njegovim ocem je zapanjujuća."

"Kad se pojavio ovdje?"

"Otprilike prije mjesec dana. Od onda se viđamo." "Dolazi li k

vama kao pacijent?" "Ne, nego kao prijatelj", odgovorio je Dineen. "Zašto je baš došao k vama?"

"Moje je ime na njegovoj svjedodžbi o rođenju. Malo se strpite, mladiću. Dajte mi priliku da razmislim", rekao je liječnik i pušio neko vrijeme šuteći. "Je li to ozbiljno da je taj mladić nasljednik velikog bogatstva?"

"Bit će nasljednik ako je njegov otac mrtav. Njegova baka još je živa i vrlo je bogata."

"Ali vi mi nećete otkriti njezino ime."

"Ne mogu bez njezina dopuštenja. Pretpostavljam da bih joj mogao telefonirati, ali radije bih najprije razgovarao s tim mladićem."

Liječnik se kolebao. Podigao je ruku i dugo je držao u zraku. Napokon je oštro udario po stolu.

"Dakle, riskirat ću, premda ću poslije možda to požaliti."

"Nećete, što se mene tiče. Gdje bih ga mogao naći?" "O tome ćemo poslije."

"Što vam je rekao o svom podrijetlu?"

"Bilo bi zgodnije da to čujete od njega. No spreman sam da vam kažem ono što ja znam o njegovu ocu i majci iz prve ruke. To je možda važnije nego što vi mislite", rekao je liječnik i malo zastao. "Što vas je ta bezimena klijentica zamolila da učinite?"

"Da pronađem Johna starijeg", odgovorio sam.

"Pretpostavljam da to nije njegovo pravo ime."

"Nije."

"Nisam iznenađen", rekao je Dineen. "U vrijeme kad sam ga poznavao, i sam sam razmišljao o njemu. Pomišljao sam čak kako mu obitelj daje novac samo da se drži dalje od nje. Sjećam se kad je rodila njegova žena, Brown mi je platio novčanicom od sto dolara, a činilo mi se da to nije u skladu sa stilom njihova života. A bilo je još nešto neobično: nakit njegove žene. Dijamanti, rubini, zlato. Jednoga dana došla je ovamo okićena kao putujuća draguljarnica. Opomenuo sam je da to ne nosi tako javno. Stanovali su izvan grada blizu gostionice, gdje je život u ono vrijeme bio prilično opasan, a ljudi su ondje općenito bili siromašni. Mnogi su mi plaćali za moje

usluge ribom. Toliko sam pojeo ribe u ono doba da je od onda ne želim više ni vidjeti. No to nije važno. Javno pokazivanje nakita bio je dovoljan poticaj za razbojstvo. Rekao sam joj to i barem neko vrijeme prestala je nositi nakit."

"Jeste li je često viđali?"

"Četiri ili pet puta u svemu. Jedanput ili dvaput prije nego što se dječak rodio i onda nekoliko puta poslije toga. Bila je ona zdrava žena i nije imala komplikacija. Najvažnije što sam za nju učinio bilo je to što sam je naučio kako treba postupati s novorođenčem. Ništa iz njezina prošlog života nije ju pripremila za ulogu majke."

"Je li razgovarala s vama o svojoj prošlosti?"

"Nije ni morala. Njezina je prošlost bila ispisana na tijelu. Imala je ožiljke od remena po cijelom tijelu. Netko ju je premlatio na smrt."

"Ne bih rekao. Imala je i druge muškarce u svom životu. Zaključio sam da je od najranije mladosti bila prepuštena sama sebi. Skitala se tridesetih godina za razliku od svog muža."

"Koliko joj je bilo godina?"

"Devetnaest ili dvadeset, a možda i više. Zapravo se doimala starijom. Nije okorjela od svojih iskustava. Čak i kad je mogla ustati poslije poroda, bila joj je potrebna njegovateljica za dijete. Zapravo, što se tiče emocionalnog razvoja, ona je i sama bila dijete."

"Sjećate li se imena te njegovateljice?"

"Da vidim. Mislim da se zvala gospođa Kerrigan."

"Ili možda Culligan?"

"Da, tako je. Culligan. Bila je to dobra mlada žena i prilično sposobna. Mislim da se odselila u isto vrijeme kad i Brownovi."

"Brownovi su se odselili?"

"Nestali su naglo i nikome nisu rekli ni doviđenja ni hvala."

"Kad je to bilo?"

"Samo nekoliko tjedana nakon što im se rodilo dijete. Bilo je to negdje oko Božića 1936. Možda dan-dva poslije. Sjećam se tako jasno zato što sam o tome razgovarao sa šerifovim ljudima."

"Nedavno?"

"U roku posljednjih pet mjeseci. Ukratko, kad su čistili zemljište za stambeno naselje Marvista, otkopane su neke kosti. Mjesni zamjenik šerifa zamolio me da ih pogledam u nadi da mu nešto kažem o njima. Bile su to ljudske kosti čovjeka srednjeg rasta, kojemu nije bilo više od dvadeset pet godina. Po mom mišljenju nije nemoguće da su to bile Brownove kosti, jer su pronađene ispod kuće u kojoj je stanovao. Ta je kuća bila srušena da bi se na njezinu mjestu mogla sagraditi cesta. Nažalost, nismo mogli uhvatiti pozitivnu identifikaciju. Nedostajala je glava, pa je prema tome bila isključena mogućnost identifikacije i pomoću zuba."

"Ali nije isključena mogućnost da je posrijedi bilo ubojstvo." Dineen je tužno kimao.

"Postojalo je i nešto više od mogućnosti da je počinjeno ubojstvo. Jedan mu je vratni kralješak presječen nekim teškim alatom. Po svoj prilici Johnu Brownu, ako je to bio on, odsječena je glava sjekirom."

10

Prije nego što sam otišao, Dineen mi je napisao preporuku za zamjenika šerifa u mjestu i adresu benzinske crpke na kojoj je radio John Brown mlađi. Požurio sam se u kavanu gdje sam zatekao Bollinga s toplim sendvičem od sira u jednoj ruci i olovkom u drugoj. Istodobno je žvakao i pisao u bilježnicu. "Oprostite što ste me ovako dugo čekali..." "Oprosti ti. Ja sad pišem pjemu."

Nastavio je pisati dok sam ja nestrpljivo jeo sendvič. Čim je završio odvekao sam ga u automobil.

"Pokazat ću vam nekoga, a poslije ću vam objasniti o kome je riječ", rekao sam i odmah krenuo prema jugu u smjeru autoceste. "O čemu je pjesma?"

"O gradu čovjeka. To će biti uspjeh. Prva dobra pjesma nakon više godina."

Nastavio mi je pričati o pjesmi jezikom koji nisam razumio. Pronašao sam mjesto što sam ga tražio u južnom predgrađu.



Bila je to benzinska stanica sa tri crpke i jednim poslužiteljem. Poslužitelj je bio mlad čovjek u radničkom kombinezonu. Baš je bio zauzet teretnjakom punim ribarskih mreža. Zaustavio sam se iza teretnjaka i promatrao poslužitelja.

Nije bilo dvojbe da je on izgledao kao Anthony Galton. Imao je iste svijetle oči široko razmaknute, ravan nos i puna usta. Samo je njegova kosa bila drugačija; crna i ravna.

Boiling se nagnuo naprijed u svom sjedalu.

"Tako mi nebesa! Je li to Brown? Pa to ne bi mogao biti Brown. Njemu je gotovo isto toliko godina koliko i meni."

"Ali imao je sina, sjećate se?"

"Je li to njegov sin?"

"Mislim da jest. Sjećate li se kakvu je kosu imalo njihovo dijete?"

"Crnu, kao i majka", rekao je Boiling i izašao iz automobila.

"Čekajte malo", rekao sam mu. "Nemojte mu reći tko smo mi." "Želim ga upitati za njegova oca."

"On ne zna gdje mu je otac. Osim toga, posrijedi je baš utvrđivanje njegova identiteta. Želim čuti što sam kaže, bez poticanja."

Boiling me pogledao frustrirano i ostao u automobilu. Vozač teretnjaka platio je za benzin i otišao. Prišao sam crpkama i izišao da bolje pogledam tog mladića. Mogle su mu biti dvadeset dvije godine. Vrlo je dobro izgledao, baš kao i njegov navodni otac. Njegov je smiješak bio privlačan.

"Što mogu učiniti za vas, gospodine?"

"Napunite benzina koliko ide, premda neće mnogo stati. Htio sam zapravo da mi pogledate ulje."

"Bit će mi drago, gospodine."

Činilo mi se da je vrlo uslužan mladić. Napunio je benzin, obrisao temeljito vjetrobransko staklo, a zatim podigao poklopac da bi provjerio ulje. Nije mogao naći mjerač ulja.

Pokazao sam mu gdje je, a njemu je bilo vrlo neugodno.

"Već dugo radite ovdje?"

"Dva tjedna. Nisam se još priviknuo na sve nove automobile."

"Ništa zato", rekao sam i pogledao preko ceste na obalu koju

su šibali valovi i vjetar. "Ovo je lijep kraj. Ne bi imao ništa protiv da se preselim ovamo."

"Jeste li vi iz San Francisca?"

"Moj je prijatelj iz San Francisca", rekao sam i pokazao rukom prema Bollingu koji je još sjedio u automobilu, i to vrlo mrzovoljno. "Sinoć sam došao iz Santa Terese."

Nije reagirao na to ime.

"Tko je vlasnik ove zemlje uz obalu?", upitao sam ga.

"Oprostite, ne znam. Moj će gazda vjerojatno znati." "A gdje je?"

"Gospodin Turnell je otišao na objed. Morao bi se uskoro vratiti. Ako želite razgovarati s njim..."

"Kako će se brzo vratiti?"

Pogledao je na jeftini ručni sat i odgovorio:

"Za petnaest ili dvadeset minuta."

"Mogao bih baš i pričekati. Ne žuri mi se."

Boiling je očito patio u automobilu. Urotnički mi je domahivao da dođem k njemu.

"Je li to Brownov sin?", upitao me šapčuci.

"Mogao bi biti."

"Zašto ga ne upitate?"

"Čekao sam da mi sam to kaže. Polako, gospodine Boiling."

"Mogu li razgovarati s njim?"

"Radije bih da ne razgovarate. Ovo je škakljivo pitanje." "Ne vidim zašto bi bilo. On ili jest ili nije." Približio mi se mladić iza leđa i upitao me: "Zar nešto nije dobro, gospodine? Mogu li još nešto učiniti za vas?"

"Odgovor je na oba pitanja niječan. Usluga je bila izvrsna."

"Hvala."

Zacaklili su mu se bijeli zubi na preplanulom licu, ali smiješak je bio nekako usiljen. Činilo mi se da osjeća napetost u meni i Bollingu. Upitao sam ga što sam nehajnije mogao:

"Jeste li vi iz ovih krajeva?"

"Mislim da bih mogao reći da jesam. Rodio sam se nekoliko kilometara odavde."

"Ali niste odrasli ovdje?" "To je istina. Kako znate?"

"Po naglasku. Rekao bih da ste odrasli negdje na srednjem

zapadu."

"Jesam", rekao je i po svoj prilici bilo mu je drago što se zanimam za njega. "Upravo ove godine došao sam iz Michigana."

"Jeste li stekli kakvo više obrazovanje?" "Mislite li na fakultet? Istinu da vam kažem, jesam. Zašto me to pitate?"

"Mislim da biste mogli raditi i nešto bolje."

"Nadam se da i hoću. Ovo smatram privremenim poslom."

"Kakv biste posao željeli raditi?"

Oklijevao je s odgovorom i sav se zarumenio prije nego što je rekao:

"Zanima me gluma. Znam da to zvuči smiješno. Pola ljudi koji dođu u Kaliforniju vjerojatno žele biti glumci."

"Jeste li zato došli u Kaliforniju?"

"To je bio samo jedan razlog."

"To je, dakle, samo predah na putu do Hollywooda?"

"Pa moglo bi se reći da je tako", rekao je suzdržano, jer je očito zbog tolikih mojih pitanja postao sumnjičav.

"Jeste li ikada bili u Hollywoodu?"

"Ne, nisam."

"Jeste li već gdje glumili?" "Jesam, kao student." "Gdje?"

"Na sveučilištu u Michiganu."

Saznao sam ono što sam htio. Mogao sam sad provjeriti njegovu prošlost ako je govorio istinu; a ako je lagao, mogao sam dokazati da laže. Sveučilišta čuvaju podatke o svojim studentima.

"Razlog što vas sve to pitam jest taj što ja imam ured u Sunset Boulevardu u Hollywoodu. Zanimaju me nadareni ljudi, a moram priznati da me privukao vaš izgled."

On je prilično živnuo.

"Jeste li agent?"

"Nisam, ali poznam mnoge agente", rekao sam da izbjegnem laž, pa sam zato uveo i Bollinga u razgovor. "Moj prijatelj ovdje, gospodin Chad Boiling, glasoviti je pisac. Možda ste čuli za njega?"

Boiling je bio zbunjen. Bio je osjetljiv čovjek i bio je uznemiren zbog mog tajnog pristupa mladiću. Nagnuo se kroz pro-

zor i pružio mu ruku.

"Drago mi je što sam vas upoznao."

"Meni je vrlo drago što sam upoznao vas, gospodine. Zovem se John Brown. Radite li za film?"

"Ne."

Bollingu se zavezao jezik. Toliko je toga htio reći, a nije smio. Mladić je pogledavao mene pa Bollinga, pitajući se što je učinio da pokvari raspoloženje. Bollingu se sažalio, pa me ošinuo pogledom i rekao:

"Jeste li rekli da se zovete John Brown? Poznao sam nekog Johna Browna u Luna Bayu."

"To je ime moga oca. Vjerojatno ste poznavali moga oca."

"Vjerujem da jesam", rekao je Boiling i izišao iz automobila. "I vas sam upoznao kad ste bili malen dječak."

Promatrao sam Johna Browna. Zacrvenio se. Iz njegovih očiju zračilo je zadovoljstvo, a zatim neki dublji osjećaji. Morao sam se podsjetiti na to kako je sam za sebe rekao da je glumac.

Ponovo se rukovao s Bollingom.

"Zamislite! Poznavali ste mog oca! Kad je to bilo?"

"Davno. Prije dvadeset dvije godine."

"Prema tome ne znate gdje je on sada."

"Bojim se da ne znam, Johne. Nestao je gotovo odmah posije tvog rođenja."

Mladić se smrknuo.

"A majka?", upitao je slomljena glasa.

"Ista priča", rekao sam ja. "Zar se ne sjećaš svojih roditelja?"

"Sjećam se majke", rekao je nerado. "Ostavila me u siroti-štu u državi Ohio kad su mi bile četiri godine. Obećala je da će doći po mene, ali se više nikad nije vratila onamo. Proveo sam gotovo dvanaest godina u toj ustanovi i čekao da se vrati. Kad sam shvatio da je mrtva, pobjegao sam odande."

"Gdje je to bilo?", upitao sam ga. "U kojem gradu?"

"U Crystal Springsu, malom mjestu blizu Clevelanda."

"I kažeš, odande si pobjegao."

"Da, kad mi je bilo šesnaest godina. Otišao sam u Ann Arbor, Michigan, radi školovanja. Prihvatio me čovjek koji se zvao

Lindsay. Nije me posvojio, ali dopustio mi je da uzmem njegovo ime, pa sam pod imenom John Lindsay išao u školu."

"Zašto si promijenio ime?", upitao sam ga strogo. "Nisam se htio služiti svojim imenom. Imao sam razloga za to."

"Jesi li siguran da to nije obratno? Nije li možda John Lindsay tvoje pravo ime, a ime Brown preuzeo si poslije?" "Zašto bih to učinio?" "Možda te netko zaposlio da to učiniš." "Tko ste vi?"

"Privatni detektiv."

"Ako ste detektiv, čemu onda sve ono o Hollywoodu i Sunset Boulevardu?"

"Moj je ured u Sunset Boulevardu."

"Prema tome sve što ste rekli bila je namjerna obmana." "Ne brini toliko o tome. Bili su mi potrebni neki podaci i sad ih imam."

"Mogli ste me izravno pitati. Nemam što kriti." "To ćemo još vidjeti."

Boiling je naglo stao između nas i ljutito se obratio meni:

"Ostavite mladića na miru. Očito je pravi. Čak ima i očev glas. Vaše su implikacije gotovo uvredljive."

Nisam se prepirao s njim. Zapravo, bio sam spreman povjerovati da imam pravo. Mladić je ustuknuo od nas kao da smo mu ugrozili život. Njegove su oči poprimile boju kamena. Nosnice su proplijedjele.

"Što je sve ovo?"

"Ne uzbuđuj se", napomenuh.

"Ne uzbuđujem se", rekao je i sav drhtao. "Dolazite ovamo, pitate me hrpu pitanja i kažete mi da ste poznavali mog oca. Razumljivo, da želim znati što to znači."

Boiling mu je prišao i položio ruku na rame.

"Johne, to bi moglo značiti mnogo za tebe. Tvoj je otac pripadao bogatoj obitelji."

Mladić mu je oštro odgovorio:

"Mene se to ne tiče. Želim vidjeti svog oca."

"Zašto ti je to toliko važno?", upitao gaje Boiling.

"Nikad nisam imao oca", rekao je i suze su mu potekle.

"Johne", rekoh, "jesi li razgovarao s policijom?"

"Jesam. Znam na što smjerate. Šerif ima u sanduku hrpu

ljudskih kostiju. Neki tvrde da su to kosti mog oca, ali ja ne vjerujem u to, a ne vjeruje ni šerifov zamjenik Mungan."

"Želiš li sad poći sa mnom onamo?"

"Ne mogu. Ne smijem zatvoriti crpku. Gospodin Turnell očekuje od mene da ostanem na poslu."

"Kad završavaš s poslom?"

"Oko sedam i trideset."

"Gdje bih te mogao naći večeras?"

"Stanujem u pansionu gospođe Gorgello. Otprilike kilometar odavde."

Dao mi je adresu.

"Zar mu nećete reći tko mu je otac?", upitao me Boiling. "Reći ću mu kad se to dokaže. Idemo sad, Boiling." Nerado je sjeo u automobil.

11

Šerifova stanica nalazila se u zgradi poput kutije šibica, obloženoj štukom, preko puta provincijskog hotela tužna izgleda. Boiling je rekao da će ostati u automobilu, pod izgovorom da se plaši kostura.

"Plašim se čak kad pomislim da u sebi imam kostur", rekao mi je, a meni nije bilo posve jasno da li se on to šali.

Zamjenik šerifa Mungan bio je vrlo krupan čovjek, viši za pola glave od mene. Njegovo lice bilo je poput lica na nedovršenom kipu. Rekao sam mu kako se zovem i čime se bavim, a predao sam mu i Dineenovu preporuku. Kad je pročitao pismo, pružio je ruku preko stola i rukovao se sa mnom. Zamalo da mi nije slomio sve kosti u šaci.

"Svatko tko je prijatelj liječnika Dineena i moj je prijatelj. Dođite ovamo i recite mi što želite."

Sjeo sam na ponuđeni stolac.

"Došao sam zbog onih kostiju što su pronađene na gradilištu stambenog naselja Marvista. Čujem da ste objavili privremenu identifikaciju."

"Ne bih išao tako daleko. Liječnik Dineen misli da su to kosti čovjeka kojeg je poznavao, nekog Johna Browna. Nemam sigurne dokaze da je to baš on. Neprilika je u tome što nikad

nije bio prijavljen nestanak tog čovjeka."

Munganovo široko lice bilo je ozbiljno. Razgovarao je kao školovani policajac. Njegove oči bile su oštre.

"Možda ćemo moći pomoći jedan drugome da razjasnimo to pitanje."

"Svaka pomoć s vaše strane bit će dobrodošla. Ovo se razvlači već pet mjeseci, gotovo šest. Možda predstavljate njegovu obitelj?", upitao me iznenada.

"Predstavljam jednu obitelj, ali zamoljen sam da ne otkrijem njihovo ime. Pitanje je jesu li oni obitelj tog mrtvog čovjeka. Je li pronađen kakav fizički dokaz uz te kosti? Sat? Prsten? Cipele? Odjeća?"

"Ništa. Čak ni komadić krpice od odjeće."

"Pretpostavljam da je odjeća mogla istrunuti za dvadeset dvije godine. A dugmad?"

"Nije bilo dugmadi. Naša je pretpostavka da je zakopan onako kako je došao na svijet."

"Ali bez glave."

Mungan je ozbiljno kimnuo.

"Dakle, liječnik Dineen vas je već obavijestio i o tome. I sam sam razmišljao o toj glavi. Prije nekoliko tjedana ovamo je došao mladić koji tvrdi da je sin Johna Browna."

"A vi mislite da nije?"

"Ponaša se kao da jest. Prilično se uznemirio kad sam mu pokazao kosti. Nažalost, ne zna o svom ocu više od mene, a to je ravno ništici. Znam da je taj John Brown stanovao uza staru cestu na klisuri nekoliko mjeseci 1936. Mladić ne vjeruje da su to kosti njegova oca, a možda ima i pravo. A što se tiče te glave, kad smo pronašli kostur, pretpostavili smo da je taj čovjek ubijen tako što mu je odsječena glava. Možda i jest, ali možda mu je glava uklonjena poslije smrti da bi se spriječila identifikacija. Znao i sami koliko ovisimo o zubima i plombama, a pogotovu smo ovisili o tome tridesetih godina, dakle prije suvremenih laboratorijskih metoda. Ako je moja pretpostavka točna, onda je ubojica bio profesionalac. A to se opet uklapa u neke druge činjenice. Dvadesetih i tridesetih godina kraj uz staru cestu bio je okupljalište razbojnika. U

ono doba bilo je to pravo leglo. Alkoholna pića kojima se opskrbljivao San Francisco za vrijeme prohibicije dolazila su uglavnom preko Luna Baya. Onuda su pritjecale i druge stvari, kao droga i žene iz Meksika i Paname. Jeste li ikad čuli za Red Horse Inn?" "Nisam."

"Nalazio se oko kilometar južno od mjesta gdje smo otkrili kostur. Prije nekoliko godina srušili su i kuću pošto smo mi zabranili posao. Najprije je to bio turistički hotel za imućne stanovnike San Francisca. Krijumčari alkoholnim pićima preuzeli su ga u svoje ruke dvadesetih godina. U njemu su razvili trostruki posao: u podrumu je bilo skladište pića, na prvom katu bar i kockarnice, a iznad toga žene po narudžbi. Znam o tome zato što sam 1930. ondje popio svoje prvo piće i spavao prvi put sa ženom."

"Ne bih rekao da imate toliko godina."

"Tad mi je bilo šesnaest godina. Mislim da je to jedan od razloga zašto sam otišao u policajce. Htio sam stati na rep huljama kakav je bio Lempi. Lempi je bio gangsterski gazda dvadesetih godina. Osobno sam ga poznavao, ali pao je u ruke zakona prije nego što sam mu ja dorastao. Uхватili su ga zbog utaje poreza 1932. Umro je u zatvoru nekoliko godina poslije toga. S njim su otišli i neki njegovi suradnici. Neke sam od njih poznavao. E, to vam upravo hoću reći. To su bili tipovi koji su ubijali po narudžbi, za plaću, a i zato što su uživali u tome. Javno su se hvalili da im nitko ništa ne može. Trebalo je prilično vremena da se likvidira Lempi, a u međuvremenu su mnogi ljudi izgubili živote. Naš gospodin kostur možda je također jedan od njih."

"Ali vi kažete da su Lempi i njegovi razbojnici likvidirani 1932. Ovaj je čovjek ubijen 1936. godine."

"To ne znamo. To smo preuranjeno zaključili na temelju onoga što nam je rekao liječnik Dineen, ali čvrstog dokaza nemamo. Liječnik priznaje da s obzirom na sastav tla vrijeme pokopa može utvrditi u razmaku od pet godina, a to znači da je taj čovjek mogao biti ubijen već 1931. godine."

"Ili možda 1941?", dodao sam.

"Tako je. Eto, sad vidite kako stojimo."



"Mogu li vidjeti te kosti?"

"Zašto ne?"

Mungan je otišao u stražnju sobu i vratio se s metalnom kutijom koju je položio na stol i otključao. Podigao je poklopac. Kostu su bile nabacane bez reda kao suho drvlje, a samo je kralješnica bila povezana žicom i smotana kao kostur zmije. Mungan mi je pokazao gdje je vratna kost bila presječena nekim predmetom za sječenje.

Sve veće kosti bile su obilježene. Mungan je uzeo jednu kost dugu tridesetak centimetara s oznakom "desni humerus".

"Ovo je kost gornjeg dijela desne ruke", rekao je Mungan predavačkim tonom. "Dođite ovamo k prozoru, želim vam pokazati nešto."

Podigao je kost prema svjetlu. Bliže kraju donjeg dijela zapazio sam tanku crtu koja je bila ispunjena i okružena naslagom kalcija.

"Je li ovo prijelom?", upitao sam ga.

"Nadam se da jest, i to u više nego jednom smislu. Naime, to je zarasla fraktura. Liječnik Dineen kaže da je to namjestio stručnjak, dakle neki liječnik. Kad bismo pronašli tog liječnika, imali bismo odgovor na naša pitanja. Prema tome ako imate kakvu zamisao...", rekao je Mungan ne dovršivši rečenicu.

"Morat ću telefonirati."

"Možete se poslužiti mojim telefonom."

"Radije bih razgovarao iz govornice."

"Kako god želite. Imate javnu telefonsku govornicu u hotelu preko puta."

Pronašao sam govornicu na dnu hotelskog predvorja i telefonirao u Santa Teresu. Sableova tajnica spojila me s njim.

"Archer na telefonu", rekao sam mu kad je podigao slušalicu.

"Ja sam u Luna Bayu."

"Gdje?"

"Luna Bay. To je gradić na obali južno od San Francisca. Imam nekoliko stvari za tebe, i to kosti mrtvog čovjeka i jednog živog mladića. Da počnemo s kostima."

"S kostima?"

"Da, s kostima. Iskopane su slučajno prije šest mjeseci i sad su kod šerifa. Nisu identificirane, ali po svoj prilici to su kosti čovjeka kojeg tražim. Vjerojatno je ubijen prije dvadeset dvije godine."

Na liniji je vladala tišina.

"Jesi li to čuo, Sable? Vjerojatno je ubijen."

"Čuo sam. Ali kažeš da posmrtni ostaci nisu identificirani."

"U tome bi mi ti mogao pomoći ako bi htio. Bilo bi bolje da to zapišeš. Imao je frakturu desnog humerusa, bliže laktu. Očito mu je prijelom namjestio liječnik. Sad bih te molio da provjeriš je li Tony Galton ikad slomio desnu ruku. Ako jest, treba saznati tko je bio njegov liječnik. Možda je to bio Howell, pa se nećemo morati mučiti. Ponovo ću ti telefonirati za petnaest minuta."

"Čekaj malo. Spomenuo si mladića. Kakve on ima veze sa svim ovim?"

"To treba još vidjeti. On misli da je sin tog mrtvog čovjeka."

"Tonyev sin?"

"Da, ali nije posve siguran. On je došao ovamo iz Michiga-na u nadi da će saznati tko mu je otac." "Misliš li ti da je to Tonyev sin?"

"Ne bih se kladio na to, ali ne bih bio ni sasvim protiv. Vrlo je sličan Tonyu. Ali ono što priča prilično je neuvjerljivo." "Što priča?"

"Ne bih ti to sve mogao reći telefonski. Odrastao je u sirotištu, pohađao je fakultet pod tuđim imenom, došao ovamo prije mjesec dana da bi saznao tko je on zapravo. Ne kažem da se sve nije moglo tako dogoditi, ali potrebno je sve to dokazati."

"Kakav je to mladić?"

"Inteligentan, lijepo govori, lijepo se ponaša. Ako je varalica, onda je vrlo lukav za svoju dob." "Koliko mu je godina?"

"Dvadeset dvije." "Ti radiš vrlo brzo."

"Imao sam sreće. Kako je na tvojoj strani? Je li Trask što saznao u vezi s mojim automobilom?"

"Da. Pronađen je u mjestu San L. Obispo, gdje je ostavljen."

"Je li razbijen?"

"Ostao je bez benzina. Sve je dobro. Osobno sam ga vidio. Trask ga je dao odvući u kotarsku policijsku garažu."

"A što je sa čovjekom koji je ukrao moj automobil?"

"Ništa određeno. Vjerojatno je uzeo drugi automobil u San Luisu. Prijavljen je nestanak jednog automobila jučer poslije podne. Usput, Trask mi kaže da je i Jaguar bio ukraden."

"Tko je vlasnik?"

"Nemam pojma. Šerif ide tragom broja motora."

Spustio sam slušalicu i proveo više od petnaestak minuta razmišljajući o Marian Culligan Matheson i uglednom životu u Redwood Cityu u koji ću se opet morati umiješati. Nakon toga sam ponovo telefonirao Baleu. Linija je bila zauzeta, pa sam čekao deset minuta i ponovo okrenuo broj.

"Razgovarao sam s liječnikom Howellom", rekao mi je." Tony je slomio ruku dok je bio u školi. Howell mu je nije namjestio, ali zna liječnika koji je to učinio."

"Potrudi se da dobiješ rendgenske snimke. Uglavnom ih ne čuvaju toliko dugo, ali vrijedno je pokušati. To je jedini način na koji bismo mogli obaviti pozitivnu identifikaciju."

"A što je sa zubima?" "Nedostaje sve iznad vrata."

Trebalo je nekoliko minuta da Sable to shvati, a onda je zavapio:

"Do vraga! Možda bih morao sve ostaviti ovdje i doći tamo. Što ti misliš?"

"To bi bilo dobro. Ovdje bi imao priliku razgovarati s mladim."

"Mislim da ću to i učiniti. Gdje je on sad?" "Radi. Radi na benzinskoj crpki u gradu. Koliko ti treba da dođeš ovamo?"

"Stići ću između osam i devet."

"Sastat ćemo se onda u devet kod šerifa. Smijem li u međuvremenu zamjeniku šerifa reći o čemu je zapravo riječ?" On je pošten čovjek."

"Više bih volio da mu ništa ne kažeš."

"Ne možeš riješiti ubojstvo da to ne dođe u javnost."

"Svjestan sam toga", rekao je Sable kiselo. "Ali još ne znamo sigurno je li žrtva bio Tony, je li tako?"

Prije nego što sam mu stigao išta reći, Sable je prekinuo

razgovor.

12

Telefonirao sam šerifu Trasku u Santa Teresu. Činilo mi se da je bio iscrpljen kad se javio. "Što je?", rekao je otresito.

"Gordon Sable mi je maloprije rekao da ste pronašli uboji-čin automobil."

"Baš imamo mnogo koristi od toga! Automobil je ukraden u San Franciscu prošle noći. Lopov je promijenio pločice." "Tko je vlasnik automobila?"

"Netko iz San Francisca, baš razmišljam da pošaljem nekoga onamo. Po svemu sudeći, krađa automobila nije bila prijavljena."

"To baš ne zvuči najbolje. Sad sam blizu San Francisca. Želite li da potražim tog vlasnika?"

"Bio bih vam zahvalan. Sad baš nemam slobodnih ljudi. Vlasnik tog automobila zove se Roy Lemberg. Stanuje u hotelu Sussex Arms."

Sat vremena poslije odvezao sam se u garažu ispod Union Squarea. Boiling se oprostio sa mnom na ulazu. "Želim vam uspjeha u tom vašem slučaju." "A ja vama s pjesmom. Hvala." Sussex Arms je hotel u sporednoj ulici, sličan onome u kojem sam ja proveo noć. Bio je nekoliko blokova bliži Market Streetu i nekoliko stupnjeva ruševniji. Recepcionar je imao krupne tužne oči i vrlo fleksibilno ponašanje. Rekao mi je da gospodin Lemberg vjerojatno radi.

"Gdje radi?"

"Pretpostavlja se da je prodavač automobila." "Pretpostavlja se?"

"Mislim da mu ne ide tako dobro. Prima samo proviziju nekog prodavača rabljenih automobila. Razlog što to znam je taj što je meni htio prodati automobil", rekao je podrugljivo, kao da on posjeduje tajno i naprednije prijevozno sredstvo.

"Stanuje li Lemberg već dugo ovdje?"

"Nekoliko tjedana, više-manje. Niste valjda od policije?"

"Želim ga vidjeti iz posve osobnih razloga."

"Možda je gospođa Lemberg gore u sobi."

"Telefonirajte u njezinu sobu. Zovem se Archer. Možda bih kupio njihov automobil."

Otišao je do telefona i prenio moju poruku.

"Gospođa Lemberg kaže da dođete odmah gore. Soba 311. možete se odvesti dizalom."

Odvezao sam se dizalom na treći kat. Na kraju prašnog hodnika, plavuša u kućnoj haljini svijetlila se kao utvara.

Njezina kosa imala je crne korijene; smiješak pomalo očajan.

Šutjela je sve dok nisam došao sasvim blizu nje, a onda se

protegnula i zijevnula. Njezin je dah zaudarao vinom i snom.

Tijelo je bilo vrlo dobro. Imala je krupna prsa i uski struk.

Pitao sam se je li to za prodaju ili samo za izlaganje.

"Gospođa Lemberg?"

"Da. Što se to brblja u svezi s jaguarom? Netko je jutros telefonirao i rekao da je ukraden, a sada dolazite vi i hoćete ga kupiti."

"Je li taj automobil bio ukraden?"

"To je jedna od Royevih izmišljotina. Jeste li ozbiljan kupac?"

"Samo ako je on pravi vlasnik", odgovorio sam kao da mi nije osobito stalo do kupnje.

"Uđite, razgovarat ćemo o svemu. Jaguar je na njegovo ime, ali ja odlučujem o novčanim pitanjima."

Ušao sam za njom u malu sobu. Sunce je kroz navučene zastore virilo kao uhoda.. Upalila je jednu svjetiljku i mahnula mi rukom prema stolcu da sjednem. Preko naslona stolca bila je prebačena muška košulja, a na podu do polovice prazna boca muškata.

"Sjednite i oprostite zbog ovog nereda. Uza sav posao što ga radim vani, ne stignem uređivati stan." "Što radite?"

"Ja sam manekenka. Samo sjednite. Košulja ionako mora u praonicu."

Sjeo sam i naslonio se na košulju a ona se bacila na krevet.

"Jeste li namjeravali platiti u gotovini?" "Da, ako kupim automobil."

"Nama bi dobro došlo malo gotovine. Koliko ste namjeravali dati? Upozoravam vas, neću ga dati prejeftino. To mi je

jedina razonoda u životu da se pro vozam malo po prirodi. Ali otkako je njegov brat uzeo to vozilo u svoje ruke, ja rijetko imam priliku za vožnju. Roy je tako mekan prema njemu. Kao i neku noć..."

"Što se dogodilo neku noć?"

"Uvijek isto. Tommy je došao s uobičajenom pričom kako ima izvanrednu priliku za dobar posao i kako će se obogatiti, samo mu treba automobil. I Roy mu ga posuđuje. Tommy bi mogao skinuti gaće s njega."

"Kad se to dogodilo?"

"Preksinoć. Mislim da je bilo preksinoć. Ne znam više ni što je dan ni noć."

"Nisam znao da Roy ima brata", nukao sam je na razgovor.

"Daaa. Ima brata i vezanje za njega dok ih smrt ne rastavi. Da nije njega, mi bismo još bili u Nevadi i dobro bismo živjeli."

"Kako to?"

"Ah, previše pričam", rekla je, ali vino joj je očito razveza-lo jezik. "Rečeno nam je da će biti pušten uvjetno ako je netko spreman biti njegov skrbnik. I eto, mi se vraćamo u Kaliforniju da bismo osigurali dom za Tommya."

E, i to ti je dom, mislio sam u sebi, ali je ona uhvatila moj pogled i odmah rekla:

"Nismo mi uvijek živjeli ovako. Uplatili smo za lijepu kuću u Daly Cityju, ali je Roy počeo ponovo piti. Nije se mogao svladati, a i ne krivim ga. Taj bi njegov brat i sveca natjerao da pije. Roy nikad nikome nije ništa našao učinio, osim meni, razumljivo."

Bio sam dirnut njezinom uličarskom nevinošću.

"Zašto je Tommy bio zatvoren?"

"Premlatio je nekog čovjeka i oteo mu novčanik sa tri dolara. Za ta tri dolara Tommy je dobio šest mjeseci."

"Dakle, pedeset centi za svaki mjesec. Tommy je pravi matematički genij."

"Da. Samo da čujete njega kad govori o tome. Bio bi on dulje u zatvoru, ali čini se da se on tamo dobro ponašao. Samo kad je vani, onda je drukčije", rekla je i nacherila glavu u stranu. "Ne znam zašto ja to sve govorim vama. Umjesto da vi

govorite, jer ste vi došli kupiti automobil. Gotovo sam zaboravila. Toliko sam zabrinuta da zaboravljam stvari."

"Kad mogu pogledati automobil?"

"Kad god želite. Možda bi ipak bilo bolje da razgovarate s Royem."

"Gdje bih ga mogao naći?"

"Ne pitajte me. Istinu da vam kažem, ne znam je li ga Tommy uopće vratio."

"Zašto je Roy rekao da je automobil ukraden?"

"Ne znam. Napola sam spavala kad je on otišao, pa ga nisam pitala."

Već od pomisli na spavanje, počela je zijevati. Spustila je glavu i mirno ležala. Promet je hujao ulicom kao neprijateljska vojska. Koraci su se čuli u hodniku. Zastali su pred vratima. S druge strane vrata neki je muškarac rekao:

"Jeste li zauzeta, Fran?"

Podbočila se na lakte kao borac u ležećem položaju. "Jesi li to ti, dragi?" "Jesam. Jesi li zauzeta?" "Ne na način koji bi ti zapazio. Uđi." Naglo je otvorio vrata, ali kad je ugledao mene, ustuknuo je kao uljez. "Oprostite."

Njegove oči bile su brze i nesigurne. Tek je zašao u tridesete godine života. Doimao se kao čovjek koji se poskliznuo i nije se prestao sklizati. Odijelo je bilo vrlo pomno izglačano, ali već dugo nije čišćeno. Njegovo oblo lice doimalo se nepokretno i očito nije reagiralo ni na što drugo nego na krize. Njegovo me lice zanimalo. Ako već nisam opsjednut obiteljskim sličnostima, ovo je bila starija i blaža verzija mlađeg čovjeka koji mi je ukrao automobil. Njegovi su crni uvojci bili rjeđi i mlohaviji. Svadljivo je rekao svojoj ženi: "Rekla si mi da nisi zauzeta."

"Pa nisam. Samo se odmaram. Ovaj gospodin želi kupiti jaguara."

"Ne prodaje se", rekao je Lemberg i zatvorio vrata za sobom.

"Tko kaže da se prodaje?" "Tajni kanali." "Što ste još čuli?"

Bio je brz. Nisam se mogao nadati da ću ga dugo obmanjivati, pa sam odlučio odmah udariti u njegovu najosjetljiviju točku.

"Vaš brat je u nevolji."

Pogled mu se zaustavio na mom ramenu, zatim se spustio na moje ruke, usta i oči. Mislio sam da bi me u krajnosti htio udariti, ali ja bih ga mogao slomiti popola. Zacijelo je to shvatio. Pa ipak je zbog srdžbe i nezadovoljstva postupao glupo.

"Je li vas Schwartz poslao ovamo da mi sve to kažete?"

"Tko?"

"Ne morate se pretvarati da ste glupi. Otto Schwartz", ispljunuo je riječi. "Ako vas je on poslao, odnesite mu poruku natrag. Recite mu neka skoči u rijeku jer će nam tako svima učiniti uslugu."

Ustao sam. Lembergova je ruka instinktivno poletjela prema njegovu licu u obranu. Ta mi je kretnja kazivala dovoljno o njemu i njegovoj prošlosti.

"Vaš je brat u vrlo velikoj nevolji, a i vi isto tako. On se odvezao automobilom dolje na jug da bi počinio ubojstvo. Vi ste mu osigurali automobil."

"Nisam znao što...", pregrizao si je jezik. "Tko ste vi?"

"Prijatelj obitelji. Odvedite me k Tommyu."

"Ne znam gdje je. Nije u svojoj sobi. Od jučer se nije vratio ovamo."

"Jeste li vi iz Starateljstva?", upitala me žena.

"Nisam."

"Tko ste vi?", ponovio je pitanje Lemberg. "Što želite?"

"Vašeg brata, Tommya."

"Ne znam gdje je Tommy. Kunem se."

"Kakve veze ima Otto Schwartz s vama i Tommyem?"

"Ne znam."

"Vi ste spomenuli njegovo ime. Je li Schwartz dao Tommyu ugovor za ubojstvo Culligana?"

"Koga?", upitala je žena. "Tko je to bio ubijen?" "Peter Culligan. Poznate li ga?"

"Ne", odgovorio je Lemberg umjesto nje. "Ne poznamo."

Navalio sam strogo na njega.

"Lažeš, Lemberg! Bolje bi ti bilo da se prestaneš kostriješiti i sve mi lijepo ispričovijedaš. Nije samo Tommy u nevolji nego i ti. Ti si sudionik u zločinu."

Uzmicao je natraške sve do kreveta. Pogledao je svoju ženu



kao da mu je ona jedina utjeha, a ona je gledala mene.

"Što ste rekli da je Tommy učinio?", upitala me.

"Ubojstvo."

"Tako mi svega!", rekla je i skočila s kreveta. "I ti si mu posudio automobil?", nastavila je gledajući muža.

"Morao sam. To je bio njegov automobil, a samo je glasio na moje ime."

"Zar zato što je uvjetno pušten iz zatvora?"

Nije mi odgovorio. Žena ga je uhvatila za ruku i prodr-mala ga.

"Reci čovjeku gdje je!"

"Ne znam gdje je", rekao je Lemberg i okrenuo se prema meni. "To je živa istina."

"A kako je sa Schwartzom?"

"Tommy je radio za njega kad smo stanovali u Renu. Ne-prestano su ga pozivali da se vrati na posao k njima." "I što bi radio?"

"Svaku gadost koji smisle oni ondje."

"Uključujući i ubojstvo?" "Tommy nikad nije počinio ubojstvo."

"Osim ovoga sad, je li?" "Vjerovat ću to kad mi on to kaže."

"Nemoj biti idiot cijeli svoj život", galamila je žena. "Što je on ikad učinio za tebe, Roy?" "On mi je brat."

"Očekujete li da će vam se javiti?", upitao sam ga. "Nadam se."

"Ako vam se javi, hoćete li me obavijestiti?" "Razumljivo", slagao je.

Spustio sam se dizalom i položio novčanicu od deset dolara pred recepcionara. Podigao je svoje mlitave očne kapke.

"Čemu ovo? Želite li odsjesti ovdje?"

"Ovo je pristupnica u jedno posebno društvo. Sutra ćete dobiti i potvrdu da ste član."

"Dobit ću još deset dolara?"

"Brzo učite."

"Što moram učiniti za to?"

"Pazite na Lembergove posjetioce ako ih bude imao. Pazite i na telefonske razgovore, osobito međugradske."

"Oh, to mogu", rekao je i brzo spremio novac. "A što je s njezinim posjetiocima?"

"Prima li ih mnogo?"

"Pa tako, dolaze i odlaze."

"Plaća li vas da ih puštate unutra?"

"To je samo između mene i nje. Jeste li vi policajac?"

"Ni govora", rekao sam kao da to smatram uvredom. "Samo pazite na njih. Ako se potrudite, možda dobijete i nagradu. Kako se zovete?"

"Jerry Farnsworth."

"Hoćete li biti u službi sutra ujutro?"

"U koliko sati ujutro?"

"Svejedno."

"Za nagradu mogao bih biti."

"To je dodatnih pet dolara", rekao sam i izišao.

Na suprotnom uglu nalazila se prodavaonica časopisa. Otišao sam onamo i kupio *Saturday Review* i probušio rupu. Više od sat vremena promatrao sam kroz tu rupu ulaz u hotel Sussex Arms, nadajući se da Lemberg neće prepoznati moju književnu krinku.

Ali Lemberg nije izašao.

13

Prošlo je pet sati kad sam stigao u Redwood City. Radnički vlakovi vozili su prema jugu svakih nekoliko minuta. Policajac koji je regulirao promet pred željezničkom stanicom rekao mi je kako ću doći do Sherwood Drivea.

Ta je gradska četvrt pripadala mlađim šefovima u različitim uredima i za nekoliko je stupnjeva bila iznad četvrti Marvista. Kuće su bile razmaknutije i razlikovale su se jedna od druge u građevinskim pojedinostima. Cvijeće je bujalo u vrtovima. Bicikl je ležao na travi pred Mathesonovom kućom. Kad sam pokucao, vrata mi je otvorio dječak. Imao je crne oči kao i njegova majka i kratku crnu kosu koja mu je stršala kao da je dječak uzbuđen.

"Radio sam sklekove", rekao je zadihano. "Trebate li mog tatu? Nije još došao iz grada."

"Je li majka kod kuće?"

"Otišla je na stanicu po njega. Stići će za jedanest minuta. Eto, toliko sam ja star."

"Jedanaest minuta?"

"Jedanaest godina. Prošli tjedan sam imao rođendan. Hoćete li vidjeti kako radim sklekove?" "Hoću."

"Dođite, pokazat ću vam."

Išao sam za njim u dnevnu sobu u kojoj je dominirao veliki kamin od opeka s podignutom ognjištem. Sve je u toj sobi bilo tako novo i čisto, a pokušstvo tako pažljivo postavljeno da je djelovalo neprivlačno. Dječak se bacio na sag i počeo raditi sklekove.

"Gledajte me."

Stropoštao se nakon nekoliko sklekova, pa je ustao sopćući kao pas za vrućeg dana.

"Sad kad znam kako se to radi, mogu raditi sklekove cijelu noć."

"Pa ne bi se valjda tako istrošio?"

"Glupost. Ja sam jak. Gospodin Steele kaže da sam vrlo jak za svoju dob. Popipajte mi mišiće." "Tvrđi su", rekao sam mu.

"To je od sklekova. Mislite li da sam velik za svoju dob ili sam prosječan?"

"Rekao bih da si prilično velik."

"Jesam li velik kao vi kad vam je bilo jedanaest?"

"Otprilike isto tako."

"Koliko ste sada visoki?"

"Okolo metar i osamdeset."

"Koliko, ste teški?"

"Okolo osamdeset pet kilograma."

"Jeste li ikad igrali nogomet?"

"Malo u gimnaziji."

"Što mislite, hoću li ja ikad postati nogometaš?" "Ne vidim zašto ne bi postao?" "To mi je ambicija. Želim biti nogometaš." Jurnuo je iz sobe i vratio se natrag u tren oka s nogometnom loptom koju mi je dobacio s vrata.

"Tittle dodaje..."

"Hugh McElhenny hvata..."

Njemu je to bilo vrlo smiješno. Pao je na pod od smijeha i kad

je već bio na podu, opet je napravio nekoliko sklekova.

"Prestani jer me to zamara."

"Mene to nikad ne zamara", hvalio se iscrpljeno. "Poslije sklekova mogu oprčati oko cijelog bloka."

"Nemoj mi to ni govoriti. Mene to iscrpljuje."

Na kolnik je skrenuo automobil. Dječak je ustao i rekao:

"To su mama i tata. Idem im reći da ste ovdje, gospodine Steele."

"Ja sam Archer. Tko je gospodin Steele?"

"Moj trener u malom savezu. Pomiješao sam vas s njim."

No to njemu nije smetalo, ali smetalo je meni. Pristupio mi je s toliko povjerenja, a ja nisam znao što ću morati učiniti njegovoj majci.

Došla je sama. Lice joj se stvrdnulo kad me ugledala.

"Što tražite ovdje? Što radite s loptom moga sina?"

"Držim je. Dobacio mi ju je i sad je ja držim."

"Ostavite moga sina na miru, čujete li me?", rekla je i odmah se okrenula dječaku: "Jamese, otac ti je u garaži. Pomozi mu donijeti ono što smo kupili. I nosi ovu loptu sa sobom."

Dobacio sam mu loptu, a on ju je odnio kao da je od željeza.

Kad je zatvorio vrata, rekao sam:

"Simpatičan momak."

"Baš je vas to briga. Dolazite ovamo da me mučite. Jutros sam razgovarala s policajcima i sad više ne moram razgovarati s vama.

"Ja opet mislim da vi to želite."

"Ne mogu. Moj muž.. on ništa ne zna."

"Što ne zna?"

"Molim vas", rekla je i brzo pošla prema meni, gotovo kao da se ruši. "Ron će ući svake minute. Ta nećete me valjda prisiliti da govorim pred njim?"

"Pošaljite ga nekamo."

"Kamo ga mogu poslati? On želi večerati."

"Potrebno vam je nešto iz trgovine."

"Upravo smo došli iz nje."

"Izmislite nešto"

"Prokleti bili! Dolazite ovamo i remetite mi život. Što sam

učinila da sam zasključila ovo?"

"To je pitanje na koje treba odgovoriti, gospođo Matheson."

"Ne biste li mogli sad otići i vratiti se poslije?" "Poslije imam drugog posla. Svršimo sad ovaj posao." "Kad bi se to moglo!"

Otvorila su se stražnja vrata. Odmaknula se od mene, a lice joj se objesilo kao lice nekoga tko umire.

"Sjednite. Možete malo sjesti", rekla je glasno.

U kuhinji su se čuli koraci i šuškanje papirnatih vrećica.

"Marian, gdje si?"

"Ovdje", odgovorila mu je ukočeno.

Muš se pojavio na pragu. Matheson je bio mršav, nizak muškarac u sivom odijelu. Činilo mi se da je pet godina mlađi od svoje žene. Ratoborno je zurio u mene kroz naočale.

"Nisam znao da imaš posjetioca."

"Gospodin Archer je muž Sally Archer. Rone, sjećaš li se da sam ti govorila o Sally Archer?"

I premda ju je on gledao začuđeno, ništa ne shvaćajući, ona se požurila da kaže:

"Obećala sam da ću joj poslati kolač za crkvenu večeru, ali sam ga zaboravila ispeći. Što da radim?"

"Nećeš joj ga poslati."

"To ne mogu. Ona ovisi o meni. Rone, hoćeš li biti tako dobar da odeš u grad i kupiš kolač koji će gospodin Archer odnijeti Sally? Molim te."

"Sad?", rekao je s gađenjem.

"Potreban joj je večeras. Sally ga čeka."

"Neka čeka."

"Ti ne bi htio da se pročuje okolo kako nisam htjela dati svoj udio."

Slegnuo je ramenima i upitao je: "Kako velik mora biti taj kolač?"

"Za dva dolara bit će dovoljno. Od čokolade. Otiđi u onu slastičarnicu u trgovačkom centru."

"Pa to je na sasvim drugom kraju grada."

"To mora biti nešto dobro, Rone. Ne želiš me valjda posramiti pred mojim prijateljicama."

Probo me očima, a zatim pogledao svoju ženu.

"Slušaj, Marian, što je zapravo posrijedi? Jesi li u nekakvoj neprilici?"

"Ni govora", rekla jer i nasmiješila se. "Požuri i donesi kolač. Povedi i Jimmya sa sobom, a ja ću spremi večeru kad se vratite."

Matheson je izišao i zalupio vrata za sobom u znak protesta. Kad sam čuo da je zapalio motor automobila, ponovo sam sjeo.

"Dobro ste ga izvježbali."

"Molim vas, ne miješajte mog muža ni u što. On to ne za-  
služuje."

"Zna li on da je ovdje bila policija?" "Još ne zna, ali susjedi će mu reći. Tad ću morati ponovo, lagati, a to toliko mrzim."

"Prestanite lagati."

"I rećimu da sam umiješana u ubojstvo? To bi bilo divno." "O kojem ubojstvu govorite?"

Zinula je. Otvorenom je šakom pokrila usta, a zatim je polako spustila pokraj sebe.

"O Culliganovu ili o ubojstvu Johna Browna?"

To ju je ime potreslo kao udarac šakom u usta. Bila je suviše potresena da bi mogla govoriti koju minutu. A kad je skupila snagu, uspravila se i rekla:

"Ne poznam nikakvog Johna Browna."

"Rekli ste da mrzite laž, a sad ponovo lažete. Radili ste za njega u zimi 1936. Brinuli ste se za njegovu ženu i dijete."

Šutjela je. Odvojio sam jednu od Anthonyjevih slika i stavio je preda nju.

"Zar ga ne poznate?"

Kimnula je ravnodušno.

"Poznajem ga. To je gospodin Brown."

"Vi ste radili za nj, je li?"

"Pa što onda? Raditi za nekoga nije zločin."

"Ubojstvo je zločin, i o tome razgovaramo. Tko ga je ubio, Marian? Je li ga ubio Culligan?"

"A tko kaže da ga je netko ubio? Digao je sidro i otišao s cijelom obitelji."

"Brown nije otišao daleko. Samo metar-dva pod zemlju."

Iskopali su ga prošlog stoljeća, ali bez glave. Glava mu je nedostajala. Tko ju je odsjekao, Marian?"

Ružnoća se digla poput dima i proširila se u sve kutove, zagađujući svjetlo na prozoru. Ružnoća je ušla i u tu ženu i zamutila joj pogled. Usne su joj se micale, pokušavajući naći riječi kojima bi se iskupila.

"Pogodit ću se s vama", rekao sam joj, "i pokušat ću se držati pogodbe. Ne namjeravam ništa učiniti vašem dječaku. Nemam ništa protiv vašeg muža, a ni protiv vas, ali zakon će možda smatrati da ste vi sudionik..."

"Ne", zamahnula je glavom. "Nisam imala veze s tim."

"Možda niste. Mene ne zanima to da vam nešto prišijem. Ako mi kažete istinu onako kako je vi znate, posebno ću se potruditi da vi ne budete umiješani ni u što. Ali morate mi reći istinu, i to sad. Mnogo ovisi o tome."

"Kako bi moglo ovisiti poslije toliko godina?"

"Zašto je Culligan umro poslije tolikih godina? Mislim da su te dvije smrti povezane. Također mislim da mi vi možete reći kako su povezane."

"Mislite li da sam baba vračara?"

"Prestanite govoriti gluposti", rekao sam oštro. "Imamo samo nekoliko minuta na raspolaganju. Ako nećete razgovarati nasamo, razgovarat ćete pred svojim mužem."

"A što ako odbijem razgovarati?"

"Ponovno će vas posjetiti policajci. Posjet će početi ovdje, a završiti u sudnici. I svatko zapadno od Stjenjaka moći će čitati o vama i o svemu što se dogodilo. A sad govorite!"

"Trebam mi minuta vremena da razmislim."

"Već je prošla ta minuta. Tko je ubio Browna?"

"Nisam znala da je on bio ubijen. Nisam znala pouzdano. Culligan mi nije dopustio da se vratim u onu kuću poslije one noći. Rekao mi je da su se Brownovi odselili sa svim svojim stvarima. Čak mi je pokušao dati novac što su mi ga navodno ostavili."

"Odakle mu novac?"

Lanula je nakon kraće šutnje:

"Ukrao ga je od njih."

"Je li on ubio Browna?"

"Nije to učinio Culligan. Nema on te petlje."

"Tko ga je onda ubio?"

"Postojao je drugi čovjek. Zacijelo je on to učinio." "Kako se zove?" "Ne znam." "Kako izgleda?"

"Jedva da se sjećam. Vidjela sam ga samo jedanput, i to noću."

Njezina je priča postala maglovita, pa sam počeo sumnjati.

"Jeste li sigurni da je postojao taj drugi čovjek.?" "Dakako, jesam." "Dokažite to."

"On je bio zatvorenik. Pobjegao je iz zatvora San Quentin, a pripadao je istoj bandi kao i Culligan." "Koja je to bila banda?"

"Ne bih to znala reći, jer se raspala prije nego što sam se udala za Culligana. Nikad mi nije pričao o svojoj prošlosti jer me to nije ni zanimalo."

"Vratimo se na tog čovjeka koji je pobjegao iz zatvora. Vjerojatno je imao neko ime. Culligan ga je valjda nekako zvao."

"Ne sjećam se kako ga je zvao."

"Pokušajte se sjetiti."

Pogledala je prema prozoru. Njezino se lice oduljilo.

"Shoulders. Mislim da ga je zvao Shoulders." "Nije imao prezimena?"

"Ne sjećam se. Mislim da mi Culligan nije nikad rekao njegovo prezime."

"Kako je izgledao?"

"Krupan crnokosi čovjek. Zapravo ga nikad nisam vidjela pri svjetlu."

"A po čemu zaključujete da je on ubio Browna?"

Odgovorila je tiho kao da ne želi da je kuća čuje:

"Čula sam kako se prepiru u noći. Sjedili su vani u mom automobilu i svađali se oko novca. Taj drugi čovjek, Shoulders, prijetio je i Peteru ako ne bude kako on hoće. Čula sam to na svoje uši. Zidovi kuće u kojoj smo stanovali bili su tanki kao papir, a Shoulders je imao kričav glas. Htio je sav novac za sebe i većinu nakita.

Peter mu je odgovorio da to nije pošteno jer ga je on doveo do žrtve pa želi jednak dio, a novac mu treba. To je bila



istina. Uvijek mu je trebalo novca. Govorio je kako mu nekoliko rubina ništa ne znači. Eto, po tome mislim da znam što se dogodilo. Gospođa Brown je imala taj nakit. Mislila sam da je to samo staklo, ali to su bili pravi rubini."

"Što se dogodilo s rubinima?"

"Taj ih je drugi čovjek vjerojatno odnio. Culligan se zadovoljio s dijelom novca. Koliko se sjećam, neko je vrijeme imao novaca."

"Niste li ga pitali odakle mu?"

"Nisam. Bojala sam se."

"Bojali ste se Culligana?"

"Nisam se toliko bojala njega", rekla je i riječi su joj zapele u grlu. "Bojala sam se istine. Bojala sam se da će mi reći što se dogodilo. Tad sam još voljela Culligana. Nisam se mogla pomiriti s vlastitom krivicom za sve to."

"Kako to mislite? Zato što svoje sumnje niste prijavili policiji?"

"Mnogo gore od toga. Ja sam zapravo kriva za sve. To mi leži na savjesti više od dvadeset godina. Svemu sam ja kriva zato što nisam znala šutjeti. Možda bih i sad morala šutjeti."

"Kako to mislite da ste vi krivi?"

Objesila je glavu, a oči su se povukle u očne šupljine ispod crnih obrva.

"Rekla sam Culliganu za novac. Gospodin Brown ga je držao u željeznoj kutiji u svojoj sobi. Vidjela sam ga kad me plaćao. Zacijelo je unutra bilo tisuće dolara. I ja sam baš morala lanuti to pred svojim mužem... pred Culliganom. Bilo bi mi bolje da sam si odsjekla jezik."

"Je li vam Brown ikad pričao odakle mu novac?"

"Zapravo nije. Šalio se i rekao da ga je ukrao, ali on nije bio takav tip da bi ga ukrao."

"Kakav je on bio tip?"

"Bio je gospodin, barem u početku, prije nego što se oženio onom ženskom. Ne znam što je vidio u njoj osim lijepog lica. Nije znala ništa, a on je znao tako mnogo. Ali, do bijesa! Glavu su mu odsjekli?"

"Ne znamo da li prije ili poslije smrti. Vi kažete da poslije nikad niste ušli u tu kuću."

"Nikad. Vratili smo se u San Francisco."

"Znate li što se dogodilo s ostalim članovima obitelji, ženom i sinom?"

Mahala je glavom prije nego što je rekla:

"Nastojala sam da ne mislim o njima. Što im se dogodilo?"

"Nisam siguran, ali mislim da su otišli nekamo na istok. Po svemu sudeći, njih dvoje je sretno umaklo odavde."

"Hvala sreći za to. Vjerojatno se pitate kakva sam ja to žena kad sam mogla napustiti svog pacijenta samo tako. Nemojte misliti da me to nije mučilo. Zamalo sam poludjela zbog toga te zime. Katkad sam se budila usred noći i slušala kako Culligan diše. Koliko sam puta poželjela da prestane disati.

Izdržala sam s njim još pet godina a onda smo se razveli."

"I sad je on napokon prestao disati."

"Što hoćete time reći?"

"Mogli ste naručiti ubojicu da ga smakne. Prijetio je da će vam stvarati neprilike. Vi biste tako mnogo izgubili", rekao sam premda ni sam nisam vjerovao u to, ali sam htio vidjeti kako će reagirati.

Njezine ruke poletjele su prema grudima koje je okrutno stisnula.

"Ja? Mislite da bih ja to učinila?"

"Učinili biste to da zadržite svog muža i sina. Prema tome, jeste li?"

"Nisam. Tako mi svega, nisam!" "To je dobro."

"Zašto to kažete?", rekla je i pogledala me očima koje su otupjele od davne bolesti.

"Zato što želim da zadržite ono što imate."

"Nemojte mi činiti nikakvu uslugu."

"No ipak ću vam je učiniti. Neću vas uplitati u Culliganov slučaj..."

"Dakle, očekujete nagradu."

"Da, ali ne u novcu. Želim vaše pouzdanje i sve druge obavijesti koje mi možete dati."

"Ali više ništa ne postoji. To je sve." "Što se dogodilo Shouldersu?"

"Ne znam. Vjerojatno je otišao nekamo. Nikad više nisam čula

za njega."

"Culligan ga nikad nije spominjao?"

"Nikad. Časna riječ."

"A vi ga nikad niste pitali za njega?"

"Nisam. Bila sam prevelika kukavica."

Pred kuću je stigao automobil. Ona je pošla prema prozoru. Svjetlo je vani postajalo sumračno sivo. U vrtu ispred kuće preko puta žarile su se ruže kao užareni ugljen. Protrljala je oči kao da želi izbrisati sve dosadašnje doživljaje i živjeti nevino u nevinom svijetu.

Dječak je prvi nahrupio na vrata, a odmah za njim došao je Matheson, noseći kolač u ruci.

"Evo vam prokleti kolač!", rekao je i gurnuo mi ga u ruke. "Sad smo se eto pobrinuli za crkvenu večeru."

"Hvala."

"Nema na čemu", rekao je otresito i obratio se svojoj ženi: "Je li večera gotova? Umirem od gladi."

"Nisam je spremila", odgovorila mu je s drugog kraja sobe.

"Nisi je spremila? Pa što je to? Rekla si da će biti gotova kad dođem."

U njoj su se borile skrivene sile. Njezina su se usta razvukla, a oko očiju pojavile duboke bore. Suze su iznenada zasljepile oči. Suze su potekle borama na licu. Zajecala je i sjela na rub ploče ispred kamina kao neko ulično dijete na rub pločnika.

"Marian, što ti je? Što te muči, dušo?"

"Nisam ti dobra žena."

Matheson je prešao na drugu stranu sobe do nje. Sjeo je pokraj nje i zagrlio je rukama. Naslonila je lice na njegov vrat. I dječak je pošao prema njima, ali stao je i okrenuo se prema meni.

"Zašto moja majka plače?"

"Ljudi plaču."

"Ja ne plačem."

nestajalo sa zapadnog neba. Na cesti koja je vijugala dolje prema Luna Bayu prošao sam pokraj starca s otrcanom vrećom na leđima. To je bio jedan od onih starih skitnica koji slijede sunce kao ptice selice, ali ptice lete, dok ljudi idu pješice. Ptice se pare i grade gnijezda, ali starci nikad nemaju gnijezda. Provode svoj život na cestama.

Zaustavio sam se, vratio natraške i dao mu kolač.

"Hvala lijepo."

Stavio je kolač u torbu. Bio je to jeftin dar, pa sam mu dao još i jedan dolar.

"Želite li se povesti u grad?"

"Ne, hvala. Zasmrdio bih vam automobil."

Odmah je krenuo dalje dugim koracima kao da je zanesen mislima o beskrajnosti prostora. Kad sam ponovo prošao pokraj njega, nije čak ni podigao svoju bradatu glavu. Doimao se kao dio krajolika na rubovima mojih dugih svjetala.

Večerao sam prženu ribu i krumpir u neurednoj gostionici i poslije večere pošao u šerifovu stanicu. Bilo je osam sati na zidnom satu iznad Munganova radnog stola. Podigao je glavu.

"Gdje ste? Tražio vas je Brownov mali."

"Želio bih ga vidjeti. Znate li kamo je otišao?"

"Otišao je k liječniku Dineenu. Prilično su dobri prijatelji.

Liječnik ga uči igrati šah. Mene ta igra nije nikad zanimala, ali uvijek sam za partiju pokera."

"U međuvremenu sam se raspitivao naokolo. Doznao sam nešto što bi moglo zanimati i vas. Rekli ste da ste poznavali neke bandite u ovim krajevima tridesetih godina. Znači li vam ime Culligan nešto?"

"Da. Happy Culligan. Tako su ga zvali. Bio je u skupini razbojnika u Red Horseu."

"Tko su bili njegovi prijatelji?"

"Da vidimo", rekao je Mungan i zamišljeno gladio bradu. "Bio je Rossi, Shoulders Nelson, Lefty Dearborn... Svi su oni bili Lempijevi plaćeni ubojice. Culligan je, doduše, više bio varalica, ali on se volio družiti s revolverašima."

"Kakav je bio Shoulders Nelson?"

"Najokrutniji. Čak su ga se plašili i kolege. Jedanput sam vidio

kako je premlatio Culligana i napravio tako reći kašu od njega. Obadvojica su htjela istu djevojku."

"Koju djevojku?"

"Jednu od prostitutki iz Red Horsea. Ne znam kako se zvala. Nelson je neko vrijeme živio s njom." "Kako je Nelson izgledao?"

"Krupan, gotovo kao ja. Žene su ludovale za njim, valjda im se sviđao. No to jedva mogu vjerovati jer je bio podmukla hulja. On, Rossi i Dearbon otišli su u zatvor zajedno s Lempijem."

"UAlcatraz?"

"Samo Lempi. Ostali su otišli u San Quentin." "Što je poslije bilo s njima?"

"Nisam se zanimao jer onda još nisam bio u policiji. No čemu sve to vodi?"

"Shoulders Nelson je možda ubojica kojeg želite", odgovorio sam. "Ima li možda vaš ured u Redwood Cityju dosje o njemu?"

"Sumnjam. Nije se za njega čulo u ovim krajevima dvadeset pet godina."

"Onda bi Sacramento mogao imati nešto o njemu. Mogli biste zamoliti Redwood City da teleksom pitaju Sacramento."

Mungan je raširio ruke i ustao.

"Ako su to samo slutnje, onda ne možemo iskorištavati službene kanale da bismo provjeravali vaše slutnje." "Mislio sam da surađujemo."

"Ja surađujem, ali vi ne surađujete. Ja govorim, a vi slušate. To traje već prilično dugo."

"Rekao sam vam da je Nelson vjerojatno vaš ubojica. To je prilično velik zalogaj."

"Samo po sebi to mi ne znači ništa."

"Moglo bi značiti kad biste dopustili. Pokušajte pitati Sacramento."

"Odakle vam to obavještenje?"

"Ne mogu vam to reći."

"E, opet tako."

"Bojim se da je tako."

Mungan me gledao razočarano. Nije bio iznenađen nego samo razočaran. Počeli smo divno kao prijatelji, ali ja sam se

pokazao bezvrijednim.

"Nadam se da znate što radite."

"Nadam se da znam. Vi malo razmišljajte o tome Nelso-nu. Vrijedi vam se upustiti u to. Mogli biste si zaraditi lijepu reklamu."

"Baš me briga za reklamu."

"Lijepo od vas."

"Idite k vragu!"

Nisam mu zamjerao što se razljutio i nisam si mogao priuštiti da ga ostavim uvrijeđena. Sjeo sa na drveni sanduk uza zid, a Mungan je sjeo na svoj stolac za stolom i nije me gledao. Sjedio sam kao pokajnik dok je kazaljka na satu otkidala komadić po komadić vječnosti.

U pola devet Mungan me upitao:

"Još ste ovdje?"

"Čekam prijatelja. On je odvjetnik. Bit će ovdje u devet sati."

"Zašto? Da vam pomogne saznati nešto od mene?"

"Ne znam zašto se ljutite, Mungane? Ovo je velik slučaj, mnogo veći nego što vi i mislite. Trebat će nas više da ga svladamo."

"Po čemu je tako velik?"

"Zbog ljudi o kojima je riječ, zbog bogatstva i imena. Na ovoj strani imate gangstere iz Red Horsea, a na drugoj jednu od najbogatijih i najstarijih obitelji u Kaliforniji. Odvjetnik kojeg očekujem zove se Sable."

"Pa što onda? Da kleknem na koljena kad se pojavi? Sa svima postupam ravnopravno."

"Gospodin Sable će možda identificirati one kosti."

Mungan nije mogao prikriti da ga to zanima.

"Jeste li s njim razgovarali telefonski?"

"Jesam."

"Radite li na tom slučaju za njega?"

"On me unajmio. Možda će donijeti liječničke dokumente s pomoću kojih ćemo moći identificirati ove posmrtno ostatke."

Mungan se ponovno prihvatio svojih spisa na stolu, ali je nakon nekoliko minuta rekao tobože usputno:

"Ako radite za odvjetnika, onda imate ista prava kao i on. To

vjerojatno niste znali, ali ja sam prilično proučavao zakon."

"Oh, to nisam znao", lagao sam.

"Ljudi općenito", rekao je velikodušno, "pa čak ni policajci ne znaju sve zakonske finese."

Njegov ponos i čestitost bili su zadovoljeni. Odmah je telefonski zatražio podatke o Nelsonu iz Sacramenta.

Gordon Sable došao je u pet minuta do devet. Njegove oči bile su malo upaljene, a usta razvučena u kutovima. Njegovo je lice bilo išarano crtama umora.

"Brzo si doputovao", rekao sam.

"Prebrzo za moj ukus. Tek sam poslije tri mogao krenuti", rekao je i prešao pogledom po sobi kao da sumnja da mu se isplatilo doći ovamo.

Mungan je ustao i predstavio se.

"Gospodine Sable, ja sam Mungan, zamjenik šerifa." Rukovali su se i jedan drugog procjenjivali. "Drago mi je što smo se upoznali", nastavio je Mungan. "Gospodin Archer kaže da vi imate medicinski dokaz što se tiče identifikacije ovih posmrtnih ostataka."

"Možda", rekao je Sable i pogledao me postrance. "Do koje ste mjere raspravljali o tom slučaju?"

"Samo toliko koliko si čuo i još sam naglasio to da je obitelj važna. Odsad nadalje nećemo više o njima moći govoriti anonimno."

"To shvaćam", rekao je otresito. "Ali prvo da izvršimo identifikaciju. Razgovarao sam s liječnikom koji mu je liječio prijelom. Rendgenski snimci nisu sačuvani, ali donio sam njegov zapis sa svim pojedinostima o tom prijelomu", rekao je Sable i izvadio iz džepa savijen list papira. "Posrijedi je jasan prijelom desnog humerusa pet centimetara iznad zgloba. Dječak je zaradio taj prijelom kad je pao s konja."

"To se podudara", rekao je Mungan.

"Možemo li vidjeti kosti o kojima je riječ?", pitao je Sable, a Mungan se odmah zaputio u stražnju sobu.

"Gdje je mladić?", upitao me tiho.

"U kući prijatelja gdje igra šah. Odvest ću te onamo kad ovdje budemo gotovi."

"Tony je volio igrati šah. Misliš li da je to zaista Tonyjev sin?"

"Ne znam. Nisam još odlučio. Čekam još kakav dokaz. Brown je identificiran dosad samo prema jednoj slici Tonyja Galtona."

"To mi nisi prije rekao."

"Nisam to prije ni znao."

"Tko je taj svjedok?"

"Jedna žena koja sad živi u Redwood Cityju. To je bivša Culliganova žena i bivša Galtonova dadilja. Obećao sam joj da joj ime neću odati policiji."

"Je li to bilo pametno?", rekao je Sable oštro i neugodno.

"Je li pametno ili nije, ne znam, ali sad je tako."

Zamalo smo se posvađali. Mungan je ušao i prekinuo svađu. Kostu su klepetale u kutiji koju je on stavio na stol i otvorio. Sable je zurio u posmrtnu ostatku Johna Browna. Njegovo lice bilo je sivo i ozbiljno.

Mungan je izvadio kost ruke i položio je na stol. Otišao je do svog radnog stola i vratio se sa željeznim ravnalom. Prijelom je bio točno pet centimetara od zgloba.

Sable je užurbano disao. Govorio je s prigušenim uzbuđenjem.

"Po svoj prilici pronašli smo Tonyja Galtona. Zašto nema glave? Što mu je to učinjeno?"

Mungan mu je ispričao ono što je znao. Na putu do Dinne-nove kuće ja sam ispričao ostalo.

"Archeru, moram ti čestitati. Ti zaista dolaziš do rezultata."

"Pali su mi sami u krilo. To je jedan od razloga zašto sam postao sumnjičav. Previše podudarnosti u isto vrijeme; ubojstvo Culligana, ubojstvo Browna, odnosno Galtona, pa iznenadna pojava njegova sina. Ne mogu se oteti dojmu kako je sve isplanirano da se dogodi baš tako. Upleteni su i gangsteri, nemoj zaboraviti. Ti momci gledaju daleko u budućnost i spremni su katkad dugo čekati na isplatu."

"Isplatu?"

"Novac obitelji Galton. Mislim da je ubojstvo Culligana gangstersko ubojstvo. Mislim da nije slučajnost što je Culligan došao raditi za tebe prije nekoliko mjeseci. Tvoja mu je kuća bilo savršeno skrovište iz kojeg je mogao promatrati razvoj



dogadaja u obitelji Galton."

"U koju svrhu?"

"Tako daleko nisam došao u razmišljanju. Ali prilično sam uvjeren da Culligan nije došao k tebi samoinicijativno." "Tko ga je poslao?"

"To je pitanje", odgovorio sam i nakon kraće stanke ga upitao:

"Kako je gospođa Sable?"

"Nije dobro. Morao sam je otpremiti u sanatorij. Nisam je mogao samu ostaviti kod kuće."

"Mislim da ju je slomilo Culliganovo ubojstvo."

"Liječnici misle da je to bio neposredan povod njezina sloma, premda je imala emocionalnih neprilika i prije."

"Kakvih emocionalnih neprilika?"

"Ne bih sad o tome", odgovorio je sumorno.

15

Liječnik Dineen došao je na vrata u starinskom smokingu od crvena baršuna, koji me podsjećao na baršun u starim željezničkim vagonima. Namrštio se i nestrpljivo me upitao:

"O čemu je riječ?"

"Mislim da smo identificirali kostur." "Zaista? Kako?"

"Preko prijeloma kosti u njegovoj desnoj ruci. Doktore Dineen, ovo je gospodin Sable, odvjetnik koji zastupa obitelj preminuloga."

"Tko je njegova obitelj?"

"Njegovo je pravo ime Anthony Galton", odgovorio je Sable. Njegova majka, udovica gospodina Henryja Galtona, još živi u Santa Teresi."

"Ma nemojte! Nekad je njezino ime često bilo u društvenoj kronici u novinama. Imala je svojedobno važnu ulogu u društvu."

"Vjerujem da jest, ali sad je ona stara žena", rekao je Sable.

"Svi mi starimo, je li? Ali uđite, gospodo."

Odmaknuo se da bismo mogli ući. Kad smo ušli u hodnik upitao sam ga:

"Je li John Brown s vama?"

"Da, ovdje je. Mislim da vas je tražio večeras. Ovog je trenutka u mojoj ordinaciji i proučava šah."

"Možete li nam posvetiti jednu minutu, doktore?"

"Ako je tako važno, a čini se da jest, nemam ništa protiv."

Odveo nas je u blagovaonicu koja je bila namještena predivnim pokućstvom od mahagonija. Ta me soba podsjetila na moj jutrošnji osjećaj kako je liječnikova kuća mala enklava solidne prošlosti.

Sjeo je na čelo stola, a mi smo sjeli svaki s jedne strane.

Sable se nagnuo preko ruba stola. Tragovi događaja toga dana bili su zacrtani na njegovu licu.

"Hoćete li biti ljubazni pa mi reći kakva je moralna strana karaktera toga mladića?"

"Primam ga u svoju kuću. To bi morao biti odgovor na vaše pitanje."

"Smatrate ga prijateljem, je li?"

"Da. Nemam običaj primati u kuću nepoznate osobe. U mojim godinama ne možete sebi priuštiti to da tratite vrijeme s drugorazrednim ljudima."

"Bi li se po tome moglo zaključiti da je on prvorazredna osoba?"

"Čini mi se da bi se moglo", rekao je liječnik i jedva se zamjetno nasmiješio. "Ima sve uvjete, a s druge pak strane, što možete očekivati od mladića kojemu su dvadeset dvije godine."

"Kako ga dugo poznate?"

"Cijeli njegov život, ako se uzme u obzir kako sam bio kod poroda i kako sam mu pomogao da dođe na ovaj svijet."

"Jeste li sigurni da je to isti dječak kojemu ste pomogli da dođe na svijet?"

"Nemam razloga sumnjati u to."

"Biste li se zakleli na to?" "Ako je potrebno."

"Možda će biti potrebno. Pitanje njegova identiteta vrlo je važno. Posrijedi je velik novac." Starac se smiješio ili mrštio.

"Oprostite ako nisam suviše impresioniran. Uostalom, novac je samo novac. Ne vjerujem da je John pohlepan za novcem. Zapravo, ovaj razvoj događaja bit će za njega velik udarac."

Došao je ovamo u nadi da će naći oca živoga."

"Ako ispuni uvjete", rekao je Sable, "i naslijedi bogatstvo, bit će mu to barem donekle utjeha. Zna li, jesu li njegovi roditelji bili vjenčani?"

"Slučajno vam mogu potvrdno odgovoriti na ovo pitanje. John je na svoju ruku obavljao istragu i upravo prošli tjedan otkrio da su John Brown i Teodora Gavin sklopili građanski brak u mjestu Benicia u rujnu 1936. Eto tako je on na dlaku zakoniti sin."

Sable je šutio koju minutu. Gledao je Dineena kao tužilac koji nastoji odvagnuti vjerodostojnost svjedoka. "Dakle, jeste li zadovoljni?", upitao ga je liječnik. "Ne bih želio ispasti negostoljubiv, ali rano ustajem i sad je baš vrijeme da idem na spavanje."

"Postoji još nešto, ako imate još malo strpljenja s nama, doktore. Kako to da ste tako bliski tom mladiću?" "Zato što sam to htio", odgovorio je doktor strogo. "Zašto?"

Liječnik je pogledao Sablea s negodovanjem.

"Moji se motivi vas ne tiču, odvjetnice. Prije mjesec dana taj je mladić pokucao na moja vrata, tražeći bilo kakav trag svoje obitelji. Dakako, učinio sam što sam najbolje mogao da mu pomognem. Ima moralno pravo na to."

"Ako može dokazati da je član te obitelji."

"Čini mi se da nije to posrijedi. Mislim da ste nepotrebno strogi prema njemu, i ne vidim razloga zašto biste morali nastaviti tim tonom. Nema ni najmanjih znakova da je on varalica. Ima i potvrdu o rođenju na kojoj piše moje ime. Zbog toga je i došao najprije k meni."

"Do takvih je potvrda lako doći. Napišete ih sami, platite ih i sve je dobro."

"Vjerujem da se to može ako ste varalica ili lopov. Ali zamjeram vam što tako mislite o tom mladiću."

"Molim vas, nemojte", rekao je Sable umirujućim tonom. "Kao odvjetnik gospođe Galton moram biti skeptičan što se tiče bilo kakvih potraživanja."

"Ali John ništa ne potražuje."

"Možda još ne potražuje, ali hoće. Posrijedi su vrlo važni

ljudski i moralni interesi. Gospođa Galton je nesigurna zdravlja. Ne želim joj izložiti situaciju koja bi joj mogla eksplodirati u lice."

"Ne vjerujem da je to ovdje slučaj. Zamolili ste me za moje mišljenje i sad ste ga čuli. No ništa ljudsko nije posve predvidivo", rekao je stari liječnik i ustao. "Pretpostavljam da želite razgovarati s Johnom. Reći ću mu da ste ovdje."

Izišao je iz sobe i vratio se s mladićem. John je imao na sebi hlače od flanela i sivi pulover preko košulje koja mu je bila raskopčana oko vrata. Doimao se baš kao student koji je nedavno završio studij. Nije bilo razloga da se osjeća nelagodno, ali ipak se osjećao tako. Nemirno je pogledavao mene, pa Sablea, a Dineen je stajao pokraj njega gotovo zaštitnički.

"Ovo je gospodin Sable", rekao je neutralnim tonom. Gospodin Sable je odvjetnik u Santa Teresi i naveliko se zanima za tebe."

Sable je pristupio korak bliže i rukovao se s njim. "Drago mi je što sam te upoznao." "Meni je drago što sam upoznao vas. Čujem da vi znate tko je moj otac."

"Znamo tko ti je bio otac, John", rekao sam ja. "Prilično sigurno znamo da su ono njegove kosti u šerifovu uredu. To su kosti Anthonyja Galtona, a po svemu sudeći to je bio tvoj otac."

"Ali moj se otac zvao John Brown."

"On se služio tim imenom. Upotrijebio ga je najprije kao književno ime", rekao sam i pogledao odvjetnika Sablea. "Možemo uzeti kao činjenicu da se imena Galton i Brown odnose na istog čovjeka, te da je taj čovjek ubijen 1936."

"Čini se da je tako", rekao je Sable i položio ruku na moje rame. "Prepusti to meni. Posrijedi su pravna pitanja."

Okrenuo se prema mladiću koji, čini se, još nije shvatio to da je njegov otac mrtav. Liječnik je položio ruku preko njegovih ramena utješno.

"Oprosti, John, zbog ovoga. Znam koliko ti to znači..."

"Smiješno je, ali ništa mi ne znači. Ja nikad nisam poznavao svog oca. To su samo riječi o nekom strancu."

"Želio bih razgovarati s tobom nasamu", rekao je Sable." Gdje

bismo mogli razgovarati nesmetano?"

"Pa, u mojoj sobi. O čemu ćemo razgovarati?"

"O tebi."

Stanovao je u radničkom pansionu na drugom kraju grada. Zgrada je bila oronula kao i druge u njezinu susjedstvu, koje su znale bolje dane. Gazdarica nas je zaustavila na vratima. Bila je to portugalka krupnih prsiju, s naušnicama u ušima i mirisom češnjaka. Kad je ugledala mladića, upitala ga je: "Što je, Johnny? Jesi li u nekoj nevolji?"

"Ni govora, gospođo Gorgello", rekao je usiljeno veselo. "Ovo su moji prijatelji. Smijem li ih povesti k sebi u sobu?"

"To je tvoja soba. Ti plaćaš za nju. Danas sam ti je zaista lijepo očistila. Uđite, gospodo", rekla je kao kraljica. Kad je mladić prolazio pokraj nje, prodrmla ga je, ne kao kraljica, i rekla mu: "Raspoloži se, Johnny. Doimaš se kao da je došao Sudnji dan."

Soba je bila mala i nalazila se na prvom katu sa stražnje strane. Vjerojatno je to nekad bila služinska soba. Zidovi su bili

obljepljeni prljavim tapetama koje su bile nijemi svjedok duge povijesti raspadanja nekadašnje raskošne privatne kuće. Soba je bila namještena jednim željeznim krevetom preko kojega je bio prebačen vojnički pokrivač, zatim otrcanom komodom i zamagljenim zrcalom, naherenim ormarom i stolom s kuhinjskim stolcem. Unatoč knjigama na stolu, nešto u toj sobi podsjećalo me na Culigana. Možda je to bio miris, ona smjesa nevidljive prljavštine i vlage i neodređenih muških mirisa.

Misli su mi same poletjele na grandiozno imanje gospođe Galton. Bit će to velik skok odavde onamo. Počeo sam se pitati hoće li to tome mladiću poći za rukom.

Stajao je pokraj prozora, jedinoga u toj sobi, i gledao nas nekako prkosno. To je bila njegova soba i njegovo je držanje govorilo da je možemo prihvatiti takvu kakva jest ili otići.

Odmaknuo je stolac od stola i rekao:

"Sjednite ako želite. Jedan od vas neka sjedne na krevet."

"Radije bih ostao stajati", rekao je Sable. "Vožnja je bila duga,

a noćas se moram i vratiti."

"Žao mi je što imate toliko muke zbog mene", rekao je mladić ukočeno.

"Glupost. Ovo je moj posao i ovdje nema ništa osobno. Ti imaš svoj rodni list. Mogu li ga pogledati?" "Dakako."

Povukao je gornju ladicu u komodi i izvadio savijeni dokument. Sable je stavio naočale i počeo ga čitati. Ja sam čitao preko njegova ramena. U dokumentu je pisalo da se John Brown mlađi rodio u Bluff Roadu, kotar San Mateo, 2. prosinca 1936. Otac: John Brown, majka Theodora Gavin Brown.

Liječnik prisutan kod poroda: George T. Dineen.

Sable je podigao glavu i maknuo naočale s nosa kao političar.

"Ti shvaćaš da ovaj dokument sam po sebi ne znači ništa.

Svatko može pribaviti rodni list, i to kakav hoće." "Ovaj je slučajno moj, gospodine."

"Vidim da je izdan prošlog ožujka. Gdje si bio u ožujku?" "Još sam bio u Ann Arboru. Živio sam ondje više od pet godina."

"Jesi li cijelo to vrijeme pohađao sveučilište?", upitao sam ga.

"Uglavnom. Pohađao sam gimnaziju godinu i pol dana, a onda sam se prebacio na sveučilište. Diplomirao sam ovog proljeća", zastao je i gornjim zubima stiskao donju usnu. "Pretpostavljam da ćete sve to provjeravati, pa je možda potrebno da vam odmah objasnim kako nisam išao u školu pod svojim vlastitim imenom."

"Zašto? Zar nisi znao kako se zoveš?"

"Dakako, znao sam. Oduvijek sam znao kako se zovem. Ako želite da vam pričam i o tome, mogu."

"Mislim da bi to bilo vrlo poželjno", rekao je Sable.

Mladić je uzeo sa stola jednu od knjiga i otvorio je. Na prvoj praznoj stranici crnilom je bilo ispisano ime John Lindsay.

"Eto, tim sam se imenom i prezimenom služio. Zadržao sam svoje ime, a prezime sam preuzeo od gospodina Lindsaya koji me primio u svoj dom."

"On je živio u Ann Arboru?", upitao ga je Sable.

"Da. Ulica Hill broj 1028. Živio sam kod njega nekoliko godina. Puno mu je ime Gabriel R. Lindsay. Bio je nastavnik i savjetnik u gimnaziji."

"Pa nije li to malo neobično što si preuzeo njegovo prezime?"

"Nije u onim okolnostima. Blago rečeno, to su bile čudne okolnosti, a gospodin Lindsay bio je jedini čovjek koji se zaista zainteresirao za moj slučaj."

"Slučaj?"

Mladić se kiselo nasmiješio.

"Da, bio sam poseban slučaj. Visoko sam se popeo u pet godina zahvaljujući gospodinu Lindsayju. Kad sam se pojavio u gimnaziji bio sam odrpan, neotesan. Dva sam dana pješačio bez igdje ičega. Dakako, nisu me htjeli primiti. Nisam imao ni svjedodžbu o prijašnjem školovanju, a nisam im htio ni reći kako se zovem."

"Zašto im nisi htio reći?"

"Smrtno sam se plašio da me ne odvuku ponovo u Ohio u neku zanatsku školu. To su radili s nekim dječacima koji su pobjegli iz sirotišta. Osim toga, nadzornik me nije volio."

"Nadzornik u sirotištu?"

"Da. Zvao se Merriweather."

"Kako se zvalo to sirotište?"

"Crystal Springs. To je blizu Clevelanda. Nisu oni to zvali sirotište nego dom, iako nije nimalo bio sličan domu." "Kažeš da te majka ostavila ondje." "Da, kad mi je bilo četiri godine."

"Sjećaš li se svoje majke?"

"Dakako. Osobito se sjećam njezina lica. Bila je vrlo blijeda i mršava. Imala je modre oči. Mislim da je bila teško bolesna jer je strašno kašljala. Sjećam se posljednjih riječi koje mi je rekla: "Ime je tvoga oca John Brown također, a ti si rođen u Californiji." Nisam imao pojma gdje je i što je California, ali dobro sam zapamtio tu riječ. Vidite zašto sam napokon morao doći ovamo."

Sable nije bio impresioniran mladićevim emocijama.

"Gdje ti je to rekla?"

"U nadzornikovoj sobi kad me ostavila ondje. Obećala je da će doći po mene, ali nikad više nije došla. Ne znam što joj se dogodilo."

"Ali sjećaš se njezinih riječi makar su ti bile samo četiri godine?"

"Bio sam bistar za svoju dob", odgovorio je ravnodušno. "Ja jesam bistar i ne stidim se toga."

"Zašto si baš izabrao Ann Arbor za svoje školovanje?"

"Čuo sam da je to dobro mjesto. Nastavnici u domu bili su neznalice i tirani. Više nego išta želio sam dobar odgoj.

Gospodin Lindsay me testirao i zaključio da zaslužujem više obrazovanje, premda nisam imao svjedodžbi. Vraški se borio za mene i pošlo mu je za rukom da me upiše u gimnaziju, a poslije da ih uvjeri kako je njegov dom za mene sasvim dobar, premda nije imao ženu. Bio je udovac."

"Po svemu sudeći, to je bio dobar čovjek", rekao sam.

"Najbolji. To ja znam. Živio sam kod njega gotovo četiri godine. Ložio sam peć, kosio travu ljeti i radio svašta oko kuće da nekako platim stan i hranu. Ali to je bilo najmanje što mi je pružio. Mnogo je važnije to što je od mene napravio čovjeka."

Zastao je, a njegov je pogled odlutao u daljinu, na tisuću milja u daljinu. A onda se okrenuo prema meni i rekao: "Nisam vam smio danas reći kako nisam imao oca, jer on mi je bio otac, Gabe Lindsay."

"Volio bih ga upoznati", rekao sam.

"Zato da možete provjeriti sve što sam vam rekao?"

"Ne nužno. Nemoj sve tako kruto shvaćati, Johne. Kako ti je rekao gospodin Sable, nemamo mi ništa osobno protiv tebe. Naš je posao da pribavimo činjenice."

"Prekasno je da ih dobijete od gospodina Lindsaya. On je umro pretprošle zime. Bio je dobar prema meni do kraja života, pa čak i poslije u neku ruku. Naime, ostavio mi je dovoljno novca da završim studij."

"Koliko ti je ostavio?", upitao ga je Sable.

"Dvije tisuće dolara. Još mi je malo ostalo od toga."

"Od čega je umro?"

"Od upale pluća. Umro je u svečilišnoj bolnici u Ann Arboru. Bio sam pokraj njega kad je umro. Možete i to provjeriti. Iduće pitanje."

Njegova je podrugljivost bila mlada i ranjiva. Nije uspijevala prikriti njegove osjećaje. Ako su mu osjećaji izvještačeni,



njemu nije potreban Galtonov novac, jer bi i sam mogao mnogo zaraditi kao glumac.

"Što te motiviralo da dođeš ovamo u Luna Bay?", upitao ga je Sable. To nije mogla biti puka slučajnost."

"A tko kaže da je bila? Imao sam pravo doći ovamo. Rođen sam ovdje, je li?" "A jesi li?"

"Maloprije ste vidjeli moj rodni list." "Kako si ga nabavio?"

"Pisao sam u Sacramento. Zar nešto ne valja u vezi s tim? Poslao sam datum svog rođenja i zamolio ih da mi jave gdje sam rođen."

"Zašto iznenada toliko zanimanje za to gdje si rođen?"

"To nije iznenadno zanimanje. Pitajte koje god siroče koliko je njemu to važno. Jedino što je bilo pametno s moje strane jest to što sam pisao u Sacramento. Prije se toga nisam sjetio."

"Kako si znao datum svog rođenja?"

"Vjerojatno je majka rekla upravi sirotišta kad me ostavila ondje. Uvijek sam dobivao rođendanski dar drugoga prosinca", rekao je i podrugljivo se nasmiješio. "Uvijek sam dobivao zimsko donje rublje."

I Sable se nasmiješio, ali protiv volje. Mahnuo je rukom ispred sebe kao da bi htio rastjerati napetost u sobi.

"Archeru, jesi li zadovoljan?"

"Zasad jesam. Svi smo imali dug dan. Zašto ne bi prespavao sve to barem jednu noć?"

"Ne mogu. Sutra u deset imam važnu ostavinsku raspravu. Prije toga moram razgovarati sa sucem", rekao je i naglo se obratio mladiću: "Voziš li automobil?"

"Nemam vlastiti, ali znam voziti."

"Bi li se htio odvesti sa mnom u Santa Teresu, i to sad?"

"Da ostanem ondje?"

"Mislim da bi te baka željela vidjeti."

"Ali gospodin Turnell računa na mene na benzinskoj crpki."

"Može on lako naći drugog mladića", rekao sam. "Bolje je da pođeš, Johne. Čeka te velika promjena u životu, a ovo je samo početak."

"Dajem ti deset minuta da se spremiš", rekao je Sable. Činilo

se kao da je mladić ošamućen. Osvrtao se po siromašnoj sobici kao da mu ju je žao ostaviti. Možda se bojavao toga velikog koraka. "Hajde!", nukao ga je Sable. "Požuri!"

Mladić se pokrenuo iz svog trenutačnog mrtvila i izvukao stari kožnati kovčeg ispod kreveta. Stajali smo i gledali kako sprema svoje bijedne stvari: odijelo, nekoliko košulja i čarape, aparat za brijanje, desetak knjiga i svoju dragocjenu potvrdu o rođenju.

Počeo sam se pitati radimo li mi njemu uslugu. U Galtono-vo domaćinstvo novac je pritjecao kao topla i hladna voda iz neiscrpnog rezervoara. Ali novac nije nikad besplatan. Kao i za svaku drugu robu, tako i za nj treba platiti.

16

Dugo sam te noći sjedio u motelskoj sobi i pisao bilješke u vezi s onim što je ispričavao John Brown. Na prvi se pogled to nije činilo vjerojatno, ali njegova iskrenost učinila je to vjerojatnim, a sve se to moglo i provjeriti. Još negdje u toku razgovora sam se okladio da John Brown, zapravo John Galton, govori istinu.

Ujutro sam te bilješke poslao na svoju adresu u Hollywood. Nakon toga svratio sam u šerifovu stanicu. Za Munganovim stolom sjedio je mladi čovjek, kratko ošišane kose.

"Izvolite, gospodine?"

"Je li zamjenik Mungan negdje u blizini?"

"Žao mi je. Nije na dužnosti. Ako ste vi gospodin Archer, ostavio vam je poruku."

Izvadio je iz ladice dugu omotnicu i pružio je preko stola. U njoj je bila na brzinu napisana poruka na žutom papiru:

*"Telefonom su mi javili podatke o Fredu Nelsonu. Njegova zločinačka djelatnost seže u daleku prošlost u San Franciscu. Suđen zbog napada s predumišljajem. Suraduje s Lempijevom bandom od 1928. na dalje. Uhapšen 1930. pod sumnjom da je izvršio ubojstvo. Osuđen 1932. na izdržavanje kazne u Quentinu. Pokušao bježati 1933, pa mu je kazna produžena. Pobjegao 1936. i više nikad nije uhvaćen.*

*Mungan.*"

Prešao sam na drugu stranu ulice u hotel i telefonirao u Sussex Arms, gdje je stanovao Lemberg. Javio se recepcionar.

"Sussex Arms. Farnsworth na telefonu." "Ovdje Archer. Je li Lemberg ondje?" "Što ste rekli, tko ste?"

"Archer. Jučer sam vam dao deset dolara. Je li Lemberg tamo?"

"Gospodin i gospođa Lemberg napustili su hotel." "Kad?"

"Jučer, neposredno nakon vašeg odlaska."

"Kako to da ih nisam vidio kad su izišli?"

"Možda zato što su izišli na stražnji izlaz. Nisu čak ni ostavili adresu kamo idu, ali Lemberg je prije toga telefonirao i dugo razgovarao s nekim u Renu."

"Kome je telefonirao u Reno?"

"Trgovcu automobilima koji se zove Velikodušni Joe. Mislim da je Lemberg nekad radio za njega." "I to je sve?"

"To je sve", odgovorio je Farnsworth. "Nadam se da je to što ste htjeli."

Odvezao sam se na međunarodni aerodrom, predao automobil i uhvatio avion za Reno. U podne sam već parkirao drugi unajmljeni automobil ispred parkirališta Velikodušnog Joea. Golemi reklamni pano prikazivao je nasmiješenog Djeda Mraza kako razbacuje srebrne dolare. U jednom kutu parkirališta bio je kiosk, a na dnu baraka za lakiranje automobila.

Revan mlađi čovjek izišao je iz kioska još prije nego što sam stigao do njega. Potapšao je automobil, opipao branik i rekao: "Lijepo vozilo, vrlo lijepo. U izvrsnom stanju i čisto izvana i iznutra. Mogli biste ga zamijeniti i još dobiti novac."

"Došao bih u zatvor. Maloprije sam iznajmio taj automobil."

Zinuo je u prvi mah, ali se brzo snašao.

"Zašto plaćate toliko? Kod nas biste mogli kupiti automobil za manje novca."

"Niste li vi možda Velikodušni Joe?"

"Gospodin Culloti je ondje otraga. Želite li razgovarati s njim?"

Rekao sam mu da želim, a on je mahnuo rukom prema baraci i doviknuo: "Hej, gospodine Culloti, ovdje je mušterija."

Izišao je sjedokosi muškarac koji se doimao jeftino odjeven u

otmjenoj odjeći. Lice mu je bilo garavo i puno rupica, a jedna polovica nije bila simetrična drugoj. Kad sam došao bliže, vidio sam daje jedno njegovo oko stakleno, pa je tako izgledao da je vječno zaprepašten.

"Gospodin Culotti?"

"To sam ja", rekao je umiljato. "Što bih mogao učiniti za vas?", upitao me sredozemnim naglaskom.

"Čovjek koji se zove Lemberg jučer vam je telefonirao."

"Da. Nekad je radio za mene i htio je ponovo svoje staro mjesto, ali ne!", rekao je Culotti i zamahnuo oštro rukom kao da baca Lemberga u košaru za smeće.

"Je li se ponovo vratio u Reno? Pokušavam ga pronaći."

Culotti je cupkao nos i držao se mudro. Široko se nasmiješio i očinski me zagrlio.

"Uđimo, pa ćemo razgovarati."

Ugurao me kroz vrata u baraku iz koje se čulo psikanje i iz koje je dopirao miris boje. Kad smo ušli, prema nama se okrenuo čovjek u zaštitnim naočalama i s automatskom prskalicom u rukama.

Pokušavao sam ga prepoznati kad me Culotti ramenom gurnuo u križa tako da sam poletio prema čovjeku sa zaštitnim naočalama. Prskalica je ponovno zapištala u njegovim rukama.

Modri oblak zapekao me u očima. Zasljepljen modrika-stim mrakom koji me pekao u Očima, sjetio sam se kako me recepcionar Farnsworth nije zatražio da mu dam obećanu nagradu. Osjetio sam žestoki udarac straga po glavi i u bolu sam tonuo u bezdan koji se otvarao ispod mene.

Malo poslije čuo sam razgovor.

"Bolje bi bilo da mu ispereš oči", rekao je prvi grobar. "Ne želimo ga oslijepiti."

"Neka oslijepi", rekao je drugi grobar. "Neka nauči lekciju. I ja sam slijep na jedno oko."

"Je li te to naučilo pameti, Slijepi? Učini kako sam ti rekao!"

Čuo sam kako Culotti stenje poput bika. Pljunuo je ljutito, ali nije ništa rekao. Ruke su mi svezali na leđima, a lice mi je bilo dolje na betonu. Pokušao sam žmirnuti, ali su mi kapci

bili slijepljeni.

Strah od slijepoće najgori je strah koji postoji. Htio sam ih moliti da mi poštede oči, ali nisam mogao. Tekućina je zagrgorila u limenci. "Ne benzinom, glupane!" "Nemoj me tako zvati."

"Zašto ne? Ti si slijep i glup", rekao je neki bezizražajni, bezosjećajni glas. "Imaš li maslinova ulja?"

"Imam kod kuće."

"Idi po ulje. Ja ću paziti ovdje."

Vjerojatno sam se onesvijestio. Ulje mi je teklo obrazima poput suza. Sjetio sam se prijatelja koji se zvao Angelo. On je sam proizvodio ulje od maslina koje je uzgajao na sunčanoj padini brežuljka. Mafija je ubila njegovu oca.

Pred mojim zamućenim očima pojavilo se Cullotijevo lice, mlohavo obješeno iznad mene. Izmigoljio sam se na leđa i bacio se prema njemu s obje noge. Jednom sam ga petom zahvatio ispod brade i srušio ga na leđa. Čuo sam kako je tresnuo i otkotrljao se, ali uskoro je ponovno bio iznad mene i krv mu je curila iz usta. Nogom je udario i gazio me po glavi sve dotle dok se nisam ponovo onesvijestio.

Bilo je to loše poslijepodne. Sasvim iznenada pretvorilo se to u lošu večer. Netko me probudio svojim hrkanjem. Slušao sam to hrkanje neko vrijeme. Prestalo je kad sam zadržao dah, a ponovo počelo kad sam pustio dah. Prilično dugo nisam shvaćao značenje toga.

Bilo je mnogo zanimljivih stvari koje je trebalo učiniti i o kojima je trebalo razmišljati. Opipao sam rukama lice. Boljelo me. Vidim da ležim u nekoj sobi koja ima zidove. Na jednom je zidu prozor. Snježni vrhunci dizali su se na žutom nebu koje je tamnjelo najprije zeleno, a zatim modro. Sumrak se nadvio poput modrog dima u sobi.

Uspravio sam se. Opruge su zaškripale ispod mene. Čovjek kojega nisam prije zapazio odmaknuo se od zida na koji se naslanjao. Spustio sam noge na pod, polako i oprezno, da ne izgubim ravnotežu.

Bio je to nabijeni mlađi čovjek svijetlih crnih uvojaka koji su mu padali na čelo. Jedna njegova ruka počivala je u povezu

o vratu, a u drugoj je ruci držao pištolj.

"Zdravo, Tommy", pokušao sam reći, ali ono što mi je izišlo iz usta bilo je nešto poput: "Zdaao Tooi".

Moja su usta bila puna zgrušane krvi. Pokušao sam je ispljunuti, ali to me potjeralo na povraćanje. Tommy Lemberg stao je

i promatrao me. Kad sam se smirio, rekao je:

"Gospodin Schwart čeka da razgovara s tobom. Želiš li se malo urediti?"

"Kada to moram učiniti?"

"Kupaonica je na kraju hodnika. Misliš li da možeš hodati?"

"Mogu."

Ali morao sam se naslanjati na zid da bi mogao doći do kupaonice. Tommy Lemberg stajao je i gledao me kad sam se umivao i grgljao. Trudio sam se da ne pogledam u zrcalo iznad umivaonika. Ipak sam se na kraju pogledao kad sam brisao nos. Jedan od mojih prednjih zuba bio je otkinut, a nos je izgledao kao kuhani krumpir.

Sve me to strašno razljutilo. Navalio sam na Tommya. Izmakao se i ja sam se spotaknuo i pao na koljena. Tad me je pištoljem odalamio po zatiljku. Mojim je tijelom prostrujila tako potmula bol da sam se zaista prestrašio. Ustao sam pridržavajući se za umivaonik.

Tommy se uzbuđeno cerekao.

"Nemoj raditi tako nepromišljene stvari. Ne želim ti ništa učiniti."

"Kao ni Culliganu", rekao sam posve jasno, samo mi pogled još nije bio jasan.

"Culligan? Tko je taj? Nikad nisam čuo za Culligana." "I nikad nisi bio u Santa Teresi?" "Gdje je to?"

Odveo me na kraj hodnika a zatim niz stubište u veliku polumračnu sobu. Kroz veliki prozor vidjele su se planine kako stoje nasuprot crnom nebu. Prepoznao sam te planine. To su planine zapadno od Rena. Tommy je upalio svjetlo i izbrisao planine. Kretao se po toj sobi kao da je kod kuće.

Pretpostavio sam da je to dnevna soba Otta Schwartza, ali ta je soba više nalikovala na predvorje nekog hotela ili soba za

razonodu nekakve ustanove. Pokućstvo od plastike stajalo je u bezličnim skupinama i ništa mu nije moglo naškoditi. Starinski bar s bocama bio je uza jedan zid. Bio je ovdje i glazbeni automat, elektrićni klavir...

"Mogao bi baš i sjesti", rekao je Tommy i pokazao mi pištoljem kamo da sjednem.

Sjeo sam i zaklopio oći jer sam imao teškoća s gledanjem. Sve što sam gledao imalo je dvostruku crtu. Bojao sam se da sam pretrpio potres mozga. Nosio sam mnoge bojazni u sebi.

Tommy je ukljućio automatski elektrićni klavir. Poćeo je tandrkati pjesmu o nekakvom malom španjolskom gradu, a Tommy je poćeo tapkati nogama, gledajući me i držeći pištolj u ruci. Ćinilo mi se da ne zna što bi radio sa sobom.

Neprestano sam priželjkivao da odloži pištolj i pruži mi priliku da ga napadnem, ali on je ćini se, bio zaljubljen u taj pištolj.

Držao ga je u različitim pozama i gledao se u prozorskom staklu. U sebi sam poćeo sastavljati pismo o svom kongresmen-  
nu s prijedlogom da se donese zabrana o nošenju pištolja osim u vojne svrhe.

U sobu je ušao ćovjek ledenih zelenih oćiju. Imao je okrutan nos a ispod nosa usta koja su se smiješila tako da su se raz-  
vlaćila vodoravno. Zacijelo mu je bilo zamalo šezdeset godina, ali imao je vitko i spretno tijelo. Imao je na sebi šešir i ogrtać.

Isto je tako bio odjeven i ćovjek koji je išao korak iza njega i bio viši za pola stope. Kad je njegov gazda stao ispred mene, on je odmah stao pokraj njega kao pas ćuvar. Tommy je opet kao pokoran ućenik stao do njega.

"Strašno izgledaš", rekao je Schwartz ledenim glasom. "Ja sam Otto Schwartz, ako nisi znao. Nemam vremena za jeftina privatna njuškala. Imam vaćnije stvari na umu."

"Što imate na umu? Ubojstvo?"

Nakostriješio se. Umjesto da me udari, skinuo je šešir i bacio ga Tommyu. Njegova glava bila je posve ćelava. Stavio je ruke u džepove kaputa i njihao se na petama gledajući me.

"Dosad sam bio na tvojoj strani, a nisi to ni znao. Što će se dalje dogoditi nastaviš li se ovako ponašati, budeš li govorio

gluposti kao ovo o ubojstvu, ne znam." Mahao je svečano glavom. "Jezero Tahoe vrlo je duboko. Mogao bi zaroniti ondje bez boce s kisikom, ali s betonskim blokom na nogama."

"Vi biste mogli sjediti na vrućem stolcu bez jastuka i s elektrodama na ćelavoj glavi."

Njegov krupni čuvar zakoračio je prema meni, promatrajući Schwartza psećim očima. Na moje veliko iznenađenje Schwartz je prasnuo u smijeh.

"Ti si hrabar mladić. Sviđaš mi se. Ne želim ti učiniti ništa nažao. Što predlažeš? Malo novca i da sve zaboravimo?"

"Malo ubojstva. Poubijajte sve i tad ćete biti najveći budža na svijetu."

"Ja jesam budža. U to nemoj uopće sumnjati. Mene nitko ne vrijeđa! I nitko ne krade od mene."

"Je li Culligan krao od vas? Jeste li zato naredili da se ubije?"

Schwartz me ponovno počeo promatrati. Njegove su oči bile crne u sredini. Sjetio sam se dubine jezera Tahoe i jadnog Archera s betonom oko nogu. Tommy Lemberg javio se da govori:

"Gospodine Schwartz, smijem li ja nešto reći? Nisam ubio onog tipa. Pajkani su sve to krivo shvatili. Vjerojatno je pao na nož i zaklao sam sebe."

"Da! Idiote!", iskalio je Schwartz sav svoj bijes na Tommyu. "Idi i reci to pajkanima, a mene, molim te, ne miješaj u to."

"Ne bi mi vjerovali", rekao je zavijajući tužno, ne shvativši svog gazdu. "Mene bi optužili za ubojstvo, a ja sam se samo branio. On je na mene potegnuo pištolj."

"Zaveži! Zaveži!", povikao je Schwartz i raširio ruke iznad glave. "Zašto nije ostalo nimalo inteligencije na svijetu? Sve sami glupani!"

"Inteligentni se ne bi ni približili vašim prljavim poslovima", rekao sam.

"Dovoljno sam čuo od tebe!", povikao je i mahnuo glavom prema svom čuvaru, koji je već počeo svlačiti kaput.

"Želite li da ga malo obradim, gospodine Schwartze?"

Po glasu sam prepoznao tog tipa. On je vodio razgovor s Cullotijem. Ustao sam sa stolca i zato što mi je bio najbliži,



udario sam Schwartza šakom u trbuh. Savio se kao džepni nožić i srušio se na pod hvatajući zrak. Meni nije potrebno mnogo da se osjećam sretnim, a to što sam učinio ispunilo me sretnim osjećajem koji je trajao prve tri ili četiri minute mlaćenja.

Tad mi se počelo pojavljivati lice onog krupnog klipana pred zakrvavljenim očima. Nakon toga nestalo je svjetla u sobi. Schwartz se neprestano šalio na moj račun.

"Samo obećaj da ćeš sve zaboraviti i nikom ništa."

"Sve što trebaš učiniti je dati mi svoju riječ. Ja sam čovjek od riječi, a i ti si."

"Vrati se u Los Angeles. To je sve što tražim. Nikakva pitanja, nikakva šteta..."

Pred očima su mi treperile krvave zvjezdice, a kad su i one nestale, nisam znao za sebe.

17

Osvijestio sam se rano idućeg jutra u traumatološkom odjelu bolnice u Renu. Kad sam naučio govoriti s nosom napunjenim vatom i čeljusti pričvršćenom žicom, dva su me detektiva upitala tko mi je oteo novčanik.

Nisam se ni trudio opovrgnuti njihovu sumnju da sam bio žrtva razbojničke pljačke, jer ionako bi bilo uzaludno sve što bi im rekao o Schwartzu. Osim toga, Schwartz mi je bio potreban. Pomisao na njega pomogla mi je da prebrodim prve teške dane kad sam sumnjao da ću u budućnosti biti vrlo aktivan. Sve mi je bilo još nejasno i dosadno. Bile su mi dosadne one mlade pažljive bolničarke, pa mladi liječnici koji su me neprestano zapitkivali kako mi je u glavi.

Četvrtoga dana pogled mi se razbistrio tako da sam mogao čitati novine. U jučerašnjim novinama na posljednjoj strani našao sam članak o priči kao iz bajke, koja se zaista dogodila u životu bogatašice Galton, udovice financijskog magnata. Njezin dugo izgubljeni unuk vraćen je u krilo obitelji. Objavljena je i njegova slika sa smiješkom koji se mogao protumačiti kao: sad je sav svijet moj.

To me još više poticalo na to da ozdravim što prije. Potkraj prvog tjedna mogao sam ustati iz kreveta i hodati. Jednog jutra odmah poslije doručka kradomice sam otišao do telefona i telefonirao u Santa Teresu. Imao sam toliko vremena da javim Gordonu Sableu gdje sam, prije nego što me uhvatila glavna bolničarka i otjerala ponovna na moj odjel.

Sable je stigao dok sam objedovao dječju hranu. Odmah je velikodušno izvadio čekovnu knjižicu i prije nego što sam znao, našao sam se u posebnoj sobi s bocom prvorazrednog viskija što ga je donio Sable. Sjedili smo dugo, pili i razgovarali, koliko sam mogao razgovarati s onim preostalim zubima.

Pio sam pomoću staklene cjevčice. Po načinu govora i svojim izgledom bio sam poput gangstera u prvim zvučnim filmovima. "Morat ćeš dobiti krunu na taj prednji zub", rekao je Sable utješno. "Također ćeš se morati podvrgnuti plastičnoj operaciji zbog nosa. Imaš li kakvo zdravstveno osiguranje?" "Nemam."

"Mislim da ne bih mogao obavezati gospođu Galton na to", rekao je i ponovo me pogledao te se odmah smekšao. "Ali mislim da bih ipak mogao. Nagovorit ću je da podmiri troškove liječenja, premda si ti prekoračio ovlaštenja." liječenja, premda si ti prekoračio ovlaštenja."

"To je vrlo lijepo od tebe i od nje", rekao sam, ali nije ispalo podrugljivo kako sam htio. "Zar joj nije stalo da dozna tko je ubio njenog sina? A što je s Culiganom?"

"Policija radi na oba slučaja, ne brini."

"To je isti slučaj. Pajkani sjede na svojim repovima. Schwartz ih je podmitio."

Sable je mahao glavom.

"Griješiš, Lewe. Strašno griješiš."

"Vraga griješim. Tommy Lemberg je njihov plaćenik. Jesu li uhapsili Tommya?"

"Nestao je. Nemoj da te to ljuti. Ti si voljan i marljiv, ali ti ne možeš preuzeti odgovornost za sve nevolje ovog svijeta, pogotovo ne u svom sadašnjem stanju."

"Bit ću na nogama za tjedan dana ili još prije", rekao sam i

pogledao kako je viski u boci počeo padati kao barometar, ali meni je rastao optimizam. "Daj mi još tjedan dana poslije toga i ja ću razmrsiti taj slučaj."

"Nadam se da hoćeš, Archeru. Ali nemoj previše uzeti na sebe. Ozlijeden si i, dakako, tvoji su osjećaji malo pretjerani."

Nagnuo sam se s kreveta i zgrabio ga za rame.

"Slušaj, Sable, ja to ne mogu još dokazati, ali to osjećam. Taj mladi Galton nije zapravo Galton. On je samo dio velike spletke koju je isplela mafija."

"Mislim da nemaš pravo. Sate i sate razmišljao sam o njegovoj priči. Sve se podudara, a gospođa Galton je vrlo sretna, i to prvi put nakon mnogo godina."

"Ja nisam sretan."

Ustao je i nježno me gurnuo na jastuk. Još sam bio slab kao mačka.

"Previše si govorio. Odmaraj se i ne brini ni o čemu. Gospođa Galton će se pobrinuti za sve, a ako ne bi htjela, prisilit ću je. Zaslužio si da ti bude zahvalna. Svima nam je žao što se to moralo dogoditi."

Rukovao se sa mnom i krenuo prema vratima. "Letiš li još večeras?", upitao sam ga. "Moram. Mojoj ženi nije dobro. Ne uzrujavaj se. Javit ću ti se. Ostavit ću ti i nešto novca u prijemnom uredu."

18

Izvukao sam se iz bolnice nakon tri dana i odmah se ukrcao na avion za San Francisco. Na međunarodnom aerodromu odmah sam uzeo taxi i odvezao se u hotel Sussex Arms.

Farnsworth je sjedio na svome mjestu kao da se nije odande pomaknuo dva tjedna. Čitao je neki muški časopis i nije podigao glavu sve dok mu nisam bio tako blizu da sam mu vidio žuto oko očiju. Čak me ni onda nije odmah prepoznao. Zavoji na mom licu bili su djelotvorna krinka.

"Želite li sobu, gospodine?"

"Ne, došao sam da vas vidim."

"Mene?", zaprepašteno je podigao obrve.

"Dugujem vam nešto."

Probljedio je.

"Ne, ne dugujete. Sve je u redu."

"Deset dolara i nagrada od pet dolara. To je ukupno petnaest. Oprostite za odugovlačenje, ali bio sam opljačkan."

"Oh, to je strašno", rekao je i pogledao iza sebe, a ondje je bila samo telefonska centrala.

"Neka vas to ne smeta, Farnsworth. To nije bila vaša krivica, je li tako?"

"Ne", rekao je i progutao slinu nekoliko puta. "Nije moja krivica."

Stajao sam i nasmiješio mu se vidljivim dijelom moga lica.

"Što se dogodilo?", upitao me nakon nekog vremena.

"To je duga priča. Ne bi vas zanimala."

Iz džepa sam izvadio nov novcat novčanik koji je još škripao, odvojio petnaest dolara i položio ih na stol između nas. Sjedio je i zurio u novac.

"Uzmite."

Nije se ni pomaknuo.

"Uzmite. Nemojte se sramiti. Taj novac pripada vama." "Pa, hvala."

Polako i nerado pružio je ruku prema novcu. Zgrabio sam ga za ručni zglob svojom lijevom rukom. Otimao se grčevito i posegnuo lijevom rukom ispod stola i izvadio pištolj.

"Pustite me."

"Ne dolazi u obzir."

"Pucat ću", rekao je ali je njegova ruka drhtala.

Zgrabio sam ga za zglob ruke u kojoj je držao pištolj i iskrenuo je. Pištolj kalibra 0,32 pao je na stol između nas. Pustio sam sad Farnswortha i uzeo njegov pištolj. Uperio sam ga u čvor njegove kravate. Nije se ni pomaknuo, ali ipak se činilo kao da uzmiče.

"Molim vas, nisam ništa mogao."

"Što niste mogli?"

"Nisam mogao da ne obavim ono što mi je naređeno. Morao sam vam dati onu vezu u Renu."

"Tko vam je dao ta naređenja?"

"Roy Lemberg. Ja nisam ništa kriv."

"Lemberg nikomu ništa ne naređuje. On samo prima naređenja."

"Razumljivo. On je primio naređenje. To sam htio reći." "A tko mu je to rekao?"

"Neki kockar u Nevadi. Zove se Schwartz. Slušajte, ne želite me valjda upropastiti. Ne učinim li onako kako mi naredite, ja sam gotov. Prema tome, imajte srca, gospodine!"

"Hoću, budeš li pošten prema meni. Radi li Lemberg za Schwartz?"

"Njegov brat radi. On ne radi."

"Gdje su sad Lembergovi?"

"Ne bih znao gdje je njegov brat. Roy je otišao odavde kako sam vam rekao... ali maknite taj pištolj. Imam nervozan želudac."

"Imat ćeš i probušeni čir na želucu ne budeš li govorio. Kamo su otišli Lembergovi?"

"Mislim da su otišli u Los Angeles." "Kamo u Los Angeles?"

"Ne znam", rekao je i raširio ruke koje su se tresle kao suhe grane na vjetru. "Časna riječ."

"Znaš, Farnsworth", rekao sam prijeteći, "čekat ću pet minuta da mi to kažeš."

Ponovo je pogledao u telefonsku centralu kao da u njoj traži spas.

"Dobro. Reći ću vam. Odsjeli su u motelu u Bayshoreu, zove se Triton Motor Court. Tako su mi barem rekli da idu onamo. A sad, molim vas, maknite taj pištolj."

No još prije nego što je popustio njegov strah, upitao sam ga: "Jesi li poznavao Petera Culligana?"

"Da. Stanovao je ovdje neko vrijeme, ali to je bilo prije godinu dana."

"Od čega je živio?"

"Kladio se na konjskim trkama."

"Od toga se živi? Kamo je on otišao odavde?"

"Čuo sam da je dobio posao u Renu."

"Je li radio za Schwartz?"

"Možda. Jedanput mi je rekao da je nekad radio za njega."

Stavio sam pištolj u džep. "Hej, to je moj pištolj. Ja sam ga kupio."

Pogledavši preko ramena vidio sam da je Farnsworth na pola puta između stola i telefonske centrale. Stao je kao ukopan. Ponovo sam se vratio k njemu.

"Ako otkrijem da si lagao ili obavijestio Lembergove, doći ću po tebe. Je li ti to jasno?"

"Da. Razumljivo."

Više se nisam osvrtao. Otišao sam na Union Square i rezervirao kartu za poslijepodnevi let u Los Angeles, a kad sam stigao onamo, iznajmio sam automobil i odvezao se u Bayshore. Hangari uzletišta Moffet doimali su se u smogu kao golema pretpotopna bića. Motel "Triton Motor Court" bio je na rubu skupine straćara. I sam je bio u raspadanju, kao i sve oko njega. Mlazni avioni zujali su u zraku kao muhe.

Parkirao sam pred motelom i ušao u recepciju koja je bila sličnija kokošinjcu nego ičemu drugom. Žena koja je radila ondje imala je ogrlicu od umjetnih bisera, i to prilično prljavu od njezina vrata. Rekla mi je da gospodin i gospođa Lemberg nisu registrirani u ovom motelu.

"Možda su se upisali pod svojim djevojačkim prezimenima", rekao sam toj ženi i opisao ih.

"Po opisu bih rekla da je to ona žena u sobi broj sedam. Ali ona ne želi da je itko uznemiruje, osobito ne po danu."

"Neće ona imati ništa protiv mene. Nemam nikakve namjere prema njoj."

"A tko je rekao da ih imate? Što vi mislite, kakav je ovo motel?"

Bilo mi je teško odgovoriti na to pitanje, pa sam ja nju upitao:

"Pod kojim se imenom vodi ta žena?"

"Jeste li vi od policije? Ne želim neprilike s policijom."

"Doživio sam prometnu nesreću. Možda bi mi ona mogla pronaći šofera."

"A to je nešto drugo. Vode se pod prezimenom Hamburg, gospodin i gospođa Rex Hamburg."

"Je li njezin muž s njom?"

"Već tjedan dana nije. Možda je i dobro što nije", rekla je kratko.

Pokucao sam na klimava vrata sobe broj sedam. Čuo sam kako se s druge strane lijeno vuku koraci. Fran Lemberg žmir-nula je nekoliko puta zbog jakog svjetla. Njezine oči bile su podbuhle, a korijeni kose tamniji. Kućna haljina bila je prljavija nego prije.

Prestala je žmirkati kad me prepoznala.

"Odlazite!"

"Ući ću samo na jednu minutu. Ne želite neprilike, je li?"

Pogledala je preko mog ramena, pa sam i ja pogledao u istom smjeru. Žena s prljavom ogrlicom promatrala nas je s recepcije.

"Dobro, uđite."

Pustila me da uđem pokraj nje, a onda zalupila vratima i tako isključila dnevno svjetlo. Soba je mirisala na vino i dim, ustajale kore naranče i ženski san i miris koji nisam prepoznao. Možda je to miris iskonskoga grijeha. Kad su mi se oči privi-knule na tamu, vidio sam nered u sobi. Sve je bilo razbacano: odjeća, čarape, cipele, prazne boce, pepeo od cigareta, novine, ostaci sendviča i prženog krumpira. Sjela je u obrambeni položaj na rub nespremljenog kreveta. Očistio sam za sebe mjesto na stolcu.

"Što vam se dogodilo?", upitala me.

"Imao sam sukob s nekim Tommyevim kolegama. To mi je namjestio vaš muž."

"Roy?"

"Nemojte izigravati nevinašce, jer vi ste tad bili s njim. Mislio sam da je on pošten čovjek i da zaista želi pomoći svom bratu, a on je samo potrčkalo gangsterskih glavešina."

"Ne, on to nije."

"Je li vam on to rekao?"

"Živim s njim već deset godina, pa bih znala. Nekad je radio za nekog pokvarenog trgovca automobilima u Nevadi. Kad je Roy saznao što se sve radi ondje, prestao je raditi. Takav je Roy čovjek."

"Ako je on radio za Velikodušnog Joea, onda ni Roy nije

nevin."

"Tko je rekao da jest. On se samo bori za život."

"Neki od nas otežavaju to drugima."

"Ne možete kriviti Roya što želi sebe zaštititi. Njega traže zbog sudjelovanja u ubojstvu, ali to nije pošteno. Ne mogu njega kriviti za ono što je učinio Tommy."

"Vi ste odana žena, ali kamo će vas to dovesti?"

"Tko kaže da želim ići nekamo?"

"Postoje bolja mjesta od ovoga."

"To vi meni kažete. Živjela sam u nekima od njih."

"Kako dugo nema Roya?"

"Gotovo dva tjedna. Ne vodim više ni računa o vremenu. Tako mi brže prolazi."

"Koliko vam je godina, Fran?"

"Ne tiče vas se", rekla je u prvi mah, a onda dodala: "Sto dvadeset osam."

"Hoće li se Roy vratiti?"

"Rekao je da hoće. Ali uvijek je uz brata kad sve pođe naopako. No, ne zamjeram mu."

"Tommy je u Nevadi", rekao sam u nadi da će progovoriti.

"Tommy je u Nevadi?"

"Vidio sam ga ondje. Schwartz se brine za njega. A vjerojatno se brine i za Roya."

"Ne vjerujem vam. Roy mi je rekao da će napustiti zemlju."

"Možda su samo napustili državu. Nije li možda rekao da će napustiti državu?"

"Ne, nego zemlju", ponovila je tvrdoglavo. "Zato me nisu mogli povesti sa sobom."

"Prevarili su vas. Nisu vas povelili jer biste im smetali. I zato vi sjedite u ovoj rupetini dok se oni provode u Nevadi."

"Vi ste lažljivac!", kriknula je. "Oni su u Kanadi."

"Ne dajte da vas varaju."

"Roy će poslati po mene čim bude mogao."

"Prema tome, on vam se već javio, je li?"

"Da, javio mi se", rekla je i pokrila šakom usta, prekasno shvativši što je lanula. "Dobro, sad ste čuli. Ali to je sve što ste čuli", prekrižila je prkosno ruke na polugolim prsima. "Sad



se gubite odavde! Protiv mene nemate baš ništa a niti ćete ikad imati."

"Idem čim mi pokažete Royevo pismo."

"Nije mi pisao. Poruka je stigla usmeno."

"Tko ju je donio?"

"Neki čovjek. Čovjek kojem je Roy rekao da me potraži."

"Vjerojatno ga je poslao iz Nevade."

"Nije, nego iz Detroita."

"Jesu li Roy i Tommy ondje prešli granicu?"

"Mislim da jesu."

"U kojem smjeru?"

"Ne znam, a i kad bih znala, ne bi vam rekla."

Sjeo sam pokraj nje i rekao:

"Slušajte, Fran, vi želite da se vaš muž vrati, je li?"

"Ali ne u zatvorskom odijelu ili u mrtvačkim kolima."

"Ne mora to biti tako. Mi tražimo Tommya. Ako nam ga Roy preda, riješit će se svih nevolja. Možete li prenijeti poruku Royu od mene?"

"Možda, ako mi telefonira ili mi se nekako javi. Ja mogu samo čekati."

"Vjerojatno otprilike znate kamo je otišao."

"Da. Rekli su da idu u taj neki gradić blizu Windsora u Ontariu. Tommy je znao za to mjesto."

"Kako se zove to mjesto?"

"Nisu rekli."

"Je li Tommy ikad prije bio u Kanadi?" "Nije, ali Peter Culligan..."

Pokrila je rukom usta i zabezeknuto me gledala. Njezine su se oči ukočile od straha i očaja, ali ne dugo. Njezini su osjećaji bili previše zbrkani da bi dugo trajali.

"Prema tome, Tommy je poznao Culligana?"

Kimala je.

"Je li on imao osobnih razloga da ubije Culligana?" "Nije mi poznato. On i Peter bili su prisni." "Kad ste ih vidjeli zajedno?"

"Prošle zime u San Franciscu. Tommy je namjeravao prekršiti uvjetnu kaznu, ali Roy ga je odgovorio sve dok mu Peter nije ispričao za to mjesto u Kanadi. I nije li to ironija sudbine da

se Tommy sad baš skriva ondje zato što je ubio Petera." "Je li Tommy priznao da je ubio Culligana?" "Ne. Onako kako on to pripovijeda, nevin je kao novorođenče. Roy mu čak vjeruje." "Ali vi mu ne vjerujete?"

"Zaklela sam se da neću vjerovati Tommyu onoga dana kad sam ga upoznala. Ali nećemo sad o tome." "Gdje je to skrovište u Kanadi?"

"Ne znam", rekla je glasom koji je graničio s histerijom." "Zašto ne odete i ne pustite me na miru?"

"Hoćete li stupiti u vezu sa mnom ako vam se jave?" "Možda hoću, a možda i neću." "Imate li novca?"

"Da, puna sam novca, što mislite? U ovoj sam jazbini valjda zato što volim domaću atmosferu."

Stavio sam joj deset dolara u krilo i izišao. Prije nego što je moj avion poletio u Los Angeles, imao sam vremena telefonirati šerifu Trasku. Obavijestio sam ga o događajima, naglasivši vjerojatnu vezu između Culligana i Schwartza. Kad sam po danu dobro razmislio, nisam želio imati posla sa Schwartzom posve sam.

## 19

Ujutro, poslije seanse sa svojim zubarom, otvorio sam svoj ured na Sunset Boulevardu. Poštanski sandučić bio je pun omotnica, i to većinom računa i obavijesti. Dva su pisma poslana iz Santa Terese u posljednja dva dana.

Prvo koje sam otvorio sadržavalo je ček na tisuću dolara i kratko pismo Gordona Sablea. Premda je njegova klijentica žalosna zbog smrti sina, ipak ona, a i on osobno, ne mogu biti sretniji ishodom cijelog slučaja. Ispalo je bolje nego što su se nadali. Nadaju se da sam je već dobro i mole me da im pošaljem sve račune za svoje liječenje, kako budu stizali.

Drugo mi je pismo napisao John Galton, i to rukom:

*Poštovani gospodine Archeru,*

*Evo samo ukratko da vam se zahvalim za vaš trud. Smrt moga*

*oca težak je udarac za sve nas ovdje. To je tragedija s kojom se moram pomiriti i iskoristiti priliku što mi se pruža, a isto tako moram dolazati da sam dostojan svoga očinstva. Gospodin Sable mi je pričao kako ste upali među lopove. Nadam se da ste opet dobro, a i baka se pridružuje tim željama. Nagovorio sam baku da vam pošalje dodatni ček u znak zahvalnosti. Ona i ja pozivamo vas da nas posjetite čim budete mogli. Ja bih osobno želio porazgovarati s vama.*

*S poštovanjem, John Galton.*

U prvi sam mah pomislio kako je lijepo što mi je to napisao, a onda sam počeo razmišljati o tome kako on sebi pripisuje u zaslugu ček na tisuću dolara koji mi je poslao Sable. To je pismo probudilo sumnje koje su neprestano drijemale u meni. Bez obzira na to što je John, bistar je i radi brzo. Pitao sam se što želi od mene.

Pregledao sam i ostalu poštu i vidio da doktor Howell želi da mu se javim. Odmah sam telefonirao u Santa Teresu na broj koji je poslao.

Javio se ženski glas:

"Ovdje stan liječnika Howella."

"Ovdje Lew Archer, gospođice Howell."

"Izvolite, gospodine Archeru."

"Vaš otac pokušava stupiti u vezu sa mnom."

"Oh, upravo je krenuo u bolnicu. Pogledat ću mogu li ga uhvatiti."

Poslije kraće stanke javio se odmjeran liječnikov glas: "Drago mi je što ste mi se javili, Archeru. Možda se sjećate da smo se upoznali u kući gospođe Galton. Želio bih vas počastiti objedom." "Kad i gdje?"

"Vrijeme prepuštam vama, ali što prije, to bolje. A što se tiče mjesta, Santa Teresa Country Club za mene bi bio najbolji."

"To je za mene malo daleko da dođem samo na objed."

"Nije posrijedi samo objed", rekao je tišim glasom, kao da se bojavao da ga netko prisluškuje. "Ako ste slobodni, trebale bi mi vaše usluge."

"Što da radim?"

"Više bih volio da razgovaramo o tome u četiri oka. Biste li mogli doći danas?"

"Da. Bit ću ondje u jedan sat."

"Ne možete se dovesti ovamo za tri sata, čovječe."

"Poći ću avionom u podne."

"Ah, dobro."

Čuo sam kad je spustio slušalicu, a odmah zatim još jedan posve isti zvuk kad je netko drugi spustio drugu slušalicu. Netko ga je prisluškiavao. Saznao sam tko je to bio kad sam sletio na aerodrom u Santa Teresi. Mlada djevojka, očiju kao u košute, plave kose, čekala me na izlazu.

"Sjećate li se mene? Ja sam Sheila Howell. Odlučila sam doći po vas."

"To je lijepo od vas."

"Zapravo nije, jer imam razloga što sam došla."

Smiješila se šarmantno. Išao sam pokraj nje sunčanim pristaništem do njezina vozila. Bio je to otvoreni, sportski automobil.

Čim je sjela za upravljač, rekla je:

"Najbolje je da budem iskrena. Čula sam što ste razgovarali s ocem pa sam htjela razgovarati s vama o Johnu prije nego što čujete od oca. Otac je dobronamjerman, ali on je udovac već deset godina i jednostavno je slijep za neke stvari. On ne shvaća suvremeni svijet."

"A vi ga shvaćate?"

Zarumenjela se poput breskve na suncu.

"Razumijem ga bolje od oca. Studirala sam sociologiju na fakultetu. Danas ljudi više ne govore drugima u koga se trebaju zaljubiti i za koga zanimati. To je mrtva stvar."

"To je sociologija prve godine."

Još se više zacrvenjela. Njezine su oči bile tako iskrene i modre poput neba.

"Kako znate? No ja sam sad na drugoj godini." "Znam čitati tuđe misli. Zanimajte se za Johna Galtona." "Ljubim ga i mislim da on ljubi mene." "Jeste li mi to htjeli reći?"

"Ne", odgovorila je i sva se smela. "Nisam vam to htjela reći."

Ali to je istina. Ono što otac vjeruje, nije istina. On je tipičan patrijarhalni tip, pun predrasuda protiv mladića kojeg volim. On vjeruje najstrašnije stvari za Johna ili se samo pretvara."

"Kakve stvari, Sheila?"

"Ne bih ih htjela ni ponoviti. Čut ćete od njega. Znam što otac hoće od vas. Sinoć se izdao." "Što želi od mene?"

"Molim vas, nemojte tako razgovarati sa mnom. Nisam više dijete. Dobro mi je poznat taj ton. Tako i otac razgovara sa mnom, a ja sam gotovo odrasla osoba. Idući rođendan bit će mi devetnaest godina."

"Vau!"

"Samo se rugajte. Možda nisam zrela, ali ipak sam dovoljno zrela da znam koji su ljudi dobri a koji nisu."

"Svi mi griješimo što se tiče naših ocjena ljudi bez obzira na to koliko smo stari."

"Ali ja se ne bih mogla zabuniti u pogledu Johna. On je najsimpatičniji mladić što sam ga ikad upoznala u životu."

"I meni se sviđa", rekao sam.

"To mi je tako drago", rekla je i dodirnula me po ruci. "I John voli vas. Inače vam ne bih sve ovo govorila." "Valjda se ne namjeravate udati?"

"Još ne", rekla je. "John želi još mnogo toga učiniti, a ja, dakako, ne mogu to učiniti protiv očeve volje." "Što to John želi učiniti?" Odgovorila je neodređeno.

"Želi učiniti nešto od sebe. On je vrlo ambiciozan. I, razumljivo, želi saznati tko je ubio njegova oca. Misli samo o tome."

"Je li poduzeo nešto u vezi s tim?"

"Još nije, ali znam da namjerava. Ne kaže on meni baš sve što mu je na umu. Vjerojatno ne bih ni razumjela. On je mnogo inteligentniji od mene."

"Drago mi je što to shvaćate. To bi bilo dobro neprestano imati na umu."

"Što hoćete time reći?", upitala me svadljivo, ali znala je što želim reći. "Nije istina ono što otac kaže. On kaže da je John varalica. To ne može biti istina."

"Po čemu ste tako uvjereni u to?"

"Osjećam to ovdje", rekla je i dodirnula se po prsima. "On ne

bi meni lagao, a i Cassie kaže daje on živi otac. Isto to kaže i teta Maria."

"Da li John ikad razgovara s vama o svojoj prošlosti?"

Gledala me sa sve dubljim nepovjerenjem.

"Sad ste opet poput mog oca. Ne smijete me ispitivati o Johnu. To ne bi bilo pošteno prema njemu."

"Ali i vi sami malo razmislite", rekao sam joj. "Znam da nije vjerojatno, ali daje on varalica, vi biste mnogo patili."

"Baš me briga čak i da jest!", kriknula je i briznula u plač.

Mladić u radničkom kombinezonu baš je izišao iz terminala i usputno me pogledao. Očito sam rasplakao mladu djevojku. Trebalo bi me predati policiji. Ali navukao sam na lice strog pravnički izražaj, pa se on povukao.

Moj je avion odletio uz grmljavinu, a Sheiline suze nestale su poput ljetnog pljuska. Upalila je motor i odvezla me u grad, i to vrlo vješto, poput šoferu koji je slučajno gluhonijem.

John je zaista bio brz radnik.

20

Prije nego što me iskrcala u glavnoj klupskoj dvorani, ispričala mi se, kako je ona to rekla, zbog svoga emocionalnog izljeva i promrmljala nešto o tome kako ne bi trebalo da išta kažem njezinom ocu. Odgovorio sam joj da se ne mora ispričavati, a ocu neću ništa reći.

Prozori dvorane imali su pogled na golfske- igralište. Gledao sam igraču sve dotle dok nije stigao liječnik Howell u pet minuta poslije jedan.

Snažno se rukovao sa mnom.

"Drago mi je što vas vidim, Archeru. Nadam se da nemate ništa protiv da odmah jedemo. Imam sastanak odbora poslije dva sata."

Odveo me u golemu blagovaonicu. Većina je stolova bila prazna. Izabrali smo stol pokraj prozora s kojega s pružao pogled na ograđeni bazen u kojemu su se praćkali mladi ljudi. Budući da nisam ništa znao o tom čovjeku, upitao sam ga prvo pitanje kojeg sam se sjetio.

"S kakvim se to odborom sastajete?"

"Nisu li svi odbori isti? Trate sate i sate da se kolektivno dogovore što bi trebalo učiniti, a to bi jedan član mogao napraviti za pola sata. Razmišljam o tomu kako bih osnovao odbor za ukidanje svih odbora. A što se tiče ovoga s kojim se sastajem, on se zove Odbor udruženja kardiologa.

Namjeravamo početi akciju prikupljanja sredstava. Ja sam predsjednik. No hoćete li nešto popiti? Za sebe ću naručiti martini."

"I ja također."

Naručio je dva martinija od konobara koji je neprestano lepršao u blizini.

"Što biste željeli jesti?"

Pogledao sam u jelovnik i dok još nisam ništa izabrao, on je rekao:

"Ako volite riblje specijalitete, onda bih vam preporučio jastoga jer se lako grize. Gordon Sable mi je rekao za vašu nezgodu. Kako vam je čeljust?"

"Popravlja se, hvala."

"Što se zapravo dogodilo, ako nemate ništa protiv tog pitanja?"

"To je duga priča, ali svodi se ukratko na ovo: Anthonyja Galtona ubio je zločinac koji se zove Nelson. Ubio ga je zbog novca, i to tek što je pobjegao iz zatvora. No to nije sve. Vjerujem da je ubojstvo Anthonyja Galtona povezano s ubojstvom Petera Culligana."

Howell se nagnuo preko stola a kratka sijeda kosa gotovo mu se digla uvis.

"Kako su povezana ta dva ubojstva?"

"To je baš problem koji sam pokušavao riješiti kad su mi razbili čeljust. No dopustite doktore da ja vas upitam nešto. Kakvi su vaši dojmovi u vezi s Johnom Galtonom?"

"Namjeravao sam vas upitati isto. No kad ste vi prvi pitali, ja ću vam odgovoriti. Čini mi se da je mladić otvoren i iskren. Vrlo je inteligentan i pretpostavljam daje i simpatičan, ako volite tako očiti šarm. Njegova ba... gospođa Galton je očarana."

"Ona ne postavlja pitanje identiteta?"

"Ni najmanje. Što se tiče Marije, taj je mladić reinkarnacija njezina sina Tonya. Njezina pratilica, gospođica Hildreth, misli to isto. I sam moram priznati da je sličnost zapanjujuća. Ali takve se stvari mogu namjestiti, kad je posrijedi velika svota novca. Mislim da ne postoji živ čovjek koji ne bi imao negdje dvojnika."

"Drugim riječima, vi mislite da ga je netko potražio i unajmio?"

"Pa niste li i vi pomislili na to?"

"Jesam. Mislim da bi to trebalo istražiti."

"Drago mi je što to kažete. Bit ću iskren s vama. Kad se taj mladić pojavio ovdje, mislio sam da ste i vi dio te spletke. Ali Gordon Sable jamči za vas, a i drugdje sam se raspitivao o vama", rekao je i gledao me u oči. "Osim toga, imate oznake poštenja na svom licu."

"To je malo nezgodan način za potvrđivanje poštenja."

Howell se nasmiješio i pogledao van prema bazenu. Njegova kćerka Sheilla pojavila se u kupaćem kostimu. Bila je lijepo građena, ali nije se doimala presretnom. Sjedila je sama. Howell je samo kratko zadržao pogled na njoj.

Konobar nam je donio piće i mi smo naručili objed. Čim se konobar udaljio, Howell je rekao:

"Mene muči ta mladićeva pripovijest. Vi ste je prvi čuli, pa što mislite o njoj?"

"Sable i ja temeljito smo ga ispitivali. Poslije sam zapisivao i neke bilješke koje sam pročitao nakon telefonskog razgovora s vama. Ne mogu uočiti nikakva proturiječja."

"Možda je ta cijela priča pomno pripremljena. Nemojte zaboraviti da je zgoditak vrlo velik. Možda će vas zanimati, Marija namjerava promijeniti oporuku u njegovu korist."

"Već?"

"Već. Možda je to već i učinila. Gordon nije htio pristati, pa je ona pozvala drugog odvjetnika da joj sastavi oporuku. Maria je poludjela."

"Je li možda nesposobna?"

"Nipošto", rekao je brzo. "Priznajem da ima savršeno pravo da učini sa svojim novcem što želi. S druge pak strane, ne



možemo dopustiti da je prevari jedan... varalica."

"Koliko je novca posrijedi?"

Pogledao je iznad moje glave kao da vidi zlatnu planinu u daljini.

"Ne bih mogao točno procijeniti, ali otprilike kao nacionalni dug jedne europske zemlje srednje veličine. Znam da joj je Henry ostavio naftonosna polja koja na tjedan donose tisuće i tisuće dolara, a osim toga ona ima nekoliko stotina tisuća u vrijednosnim papirima."

"Kamo bi sve to išlo ako ne bi išlo tome mladiću?"

Howell se neveselo nasmiješio.

"To ne bih smio znati, ali slučajno znam. No ipak ne bih smio nikome reći."

"Dosad ste bili iskreni sa mnom, pa ću i ja biti iskren prema vama. Pitam vas, imate li i vi interesa u tome?"

Oštro je gladio bradu, ali inače nije pokazivao da mu je to pitanje neugodno.

"Da, i to na nekoliko načina. Gospođa Galton me imenovala izvršiocem svoje prve oporuke, ali uvjeravam vas da moje osobno mišljenje ne utječe na moj sud. Mislim da znam svoje motive dovoljno dobro da to mogu reći."

"Sretan je čovjek koji to može. Osim novca, što vas zapravo muči?"

"Priča tog mladića. Ona počinje tek u njegovoj šesnaestoj godini. Dalje od toga se ne može u njegovu prošlost. Pokušao sam, ali došao sam pred zid."

"Bojim se da vas ne razumijem. Kako John priča o sebi, on je bio u sirotištu sve dok nije odande pobjegao u šesnaestoj godini. A to je bilo u Crystal Springsu u Ohiju."

"Stupio sam u vezu s kolegom u Clevelandu. Zajedno smo studirali. Sirotište u Crystal Springsu izgorjelo je prije tri godine."

"To ne znači da John laže. On kaže da je otišao odande prije pet i pol godina."

"Ne, ali ako laže, mi to ne možemo dokazati. Sve dokumente u tom sirotištu uništila je vatra. Osoblje se raspršilo."

"Nadzorniku bi se moglo ući u trag. Kako se ono zvao..."

Merriweather."

"Merriweather je umro u vatri od srčanog udara. Sve to upozorava na mogućnost, rekao bih vjerojatnost da je John osigurao sebe s pričom ex post facto. Ili ga je netko drugi osigurao takvom pričom koju nitko ne može opovrgnuti. Crystal Springs više ne postoji. Nema dokumenata. Tko zna je li John Brown proveo ondje jedan dan?"

"Vidite da ste mnogo razmišljali o tome."

"Jesam, i nisam vam još rekao sve. Na primjer, pitanje je kako on govori. On sebe predstavlja kao Amerikanca koji se rodio i koji je odrastao u Sjedinjenim Državama."

"Pa nećete valjda reći da je stranac?"

"Hoću. Nacionalne razlike u govoru ljudi oduvijek su me zanimale, a osim toga proveo sam neko vrijeme u središnjoj Kanadi. On izgovara neke riječi baš kao Kanađani."

"Jeste li sigurni?"

"Posve sam siguran. Razgovarao sam sa stručnjacima." "U posljednja dva tjedna?"

"U posljednja dva dana. Ne bih to sad iznosio, ali moja kćerka Sheila... ah, zanima se za tog mladića. Ako je on zločinac, a ja mislim da jest, onda...", zapele su mu riječi u grlu. Oba dvojica smo pogledali na bazen. Sheila je još bila sama i neprestano je pogledavala prema ulazu kao da nekoga očekuje.

Konobar nam je donio jelo i mi smo jeli nekoliko minuta bez riječi. Blagovaonica se pomalo popunjavala ljudima u sportskoj odjeći.

"Što namjeravate učiniti, doktore?"

"Namjeravam vas osobno uposliti. Koliko čujem, za Gordona više ne radite."

"Jeste li s njim razgovarali o tome?"

"Dakako, jesam. On misli baš kao i ja da je potrebno dalje povesti istragu. Na žalost, Maria neće ni čuti za to. Kao njezin odvjetnik on ne može ništa poduzeti na svoju ruku, ali ja mogu."

"Jeste li razgovarali o tome s gospođom Galton?"

"Pokušao sam", rekao je Howell i iskrealjio lice. "Neće čuti

nijednu riječ protiv toga blaženog mladića. Čovjeka muka hvata, ali razumijem zašto se ona njega tako drži. Potresla ju je smrt njezina sina i sada se drži toga njegovog lažnog sina kao da joj život ovisi o njemu. Možda je sve to tako planirano..."

"Kakve će biti posljedice ako dokažemo da je on varalica?"

"Smjestit ćemo ga u zatvor, kamo i pripada." "Mislilo sam kakve će biti posljedice za gospođu Galton. Sami ste mi rekli da bi je veliki šok mogao uništiti." "To je istina. Rekao sam to." "Niste li sad zabrinuti zbog toga?" Lice mu je postupno pocrvenjelo. "Razumljivo, zabrinut sam, ali u mom životu etika je na prvom mjestu. Ne možemo sjediti prekriženih ruku i gledati kako se spletko provodi u djelo zato što je netko bolestan. Što dulje čekamo, to će biti gore za Mariju."

"Vjerojatno imate pravo. Uostalom, njezino je zdravlje vaša odgovornost. Ja sam spreman da počnem istragu. Kad počinjem?"

"Sad."

"Vjerojatno ću za početak morati otputovati u Michigan. To stoji novca." "Koliko?" "Pet stotina."

Howell nije ni okom trepnuo. Izvadio je čekovnu knjižicu i pero. Dok je ispisivao ček, rekao je:

"Bilo bi možda dobro da najprije razgovarate s tim mladićem, ali tako da ne potaknete njegovu sumnju."

"Mislim da to mogu. Jutros sam od njega dobio poziv."

"Poziv?"

"Pismeno me pozvao da posjetim Galtonovu kuću."

"Vrlo slobodno raspolaže imovinom gospođe Galton. Imate li slučajno to pismo kod sebe?"

Pružio sam mu pismo. Čitao ga je i postajao sve uzbuđeniji.

"Tako mi svega! Imao sam pravo." "Što hoćete reći?"

"Taj je mali licemjer Kanadčanin. Pogledajte kako piše riječ 'trud'!" Stavio je pismo na stol i upro prst. Mi Amerikanci pišemo tu riječ *labor*, a on je piše *l-a-b-o-u-r* kao Kanadčani jer kod njih je još na snazi britanski pravopis. On nije Amerikanac. On je varalica."

"Treat će više od toga da se to dokaže."

"To je jasno, ali odmah na posao, čovječe!"

"Ako nemate ništa protiv najprije bih objedovao."

Howell me više nije čuo. Gledao je van kroz prozor i napola je ustao sa stolca.

Crnokosi mladić u sportskoj košulji razgovarao je sa Sheilom pokraj bazena. Kad je malo okrenuo glavu prepoznao sam Johna Galtona. Potapšao ju je prisno po ramenu, a ona mu se blaženo smiješila.

Howell je tako naglo ustao da se srušio stolac na kojem je sjedio. Izjurio je iz dvorane prije nego što sam ga stigao zaustaviti. Vidio sam kako grabi dugim koracima preko tratine prema ulazu na bazen.

John i Sheila upravo su izišli držeći se za ruke. Bili su toliko zauzeti sobom da nisu vidjeli Howella sve dok nije bio pred njima. Stao je između njih i prodrmao mladića za ruku.

"Gubi se odavde, čuješ li me? Ti nisi član ovog kluba", ri-knuo je bijesno.

John se otrgnuo i stao pred njega, blijed i ukočen.

"Sheila me pozvala ovamo."

"Ja opozivam taj poziv."

"Oče, molim te", rekla je Sheila i dotaknula ga po ruci. "Nemoj praviti scene. Time nećeš ništa dobiti."

John je bio ohrabren pa je rekao:

"Mojoj baki ovo neće biti drago, doktore."

"Bit će joj drago kada čuje činjenice!" Ali ta njegova prijetnja nije odjeknula onako kako se nadao.

"Molim te, oče", ponovila je Sheila. "John nije nikomu ništa učinio."

"Sheila, zar ti ne shvaćaš? Pokušavam te zaštititi."

"Od čega?"

"Od pokvarenosti."

"Tata, to je glupo. Kad te čovjek sluša, pomislio bi da je John zločinac."

Mladić se lecnuo kao da ga je ta riječ pogodila u živac.

"Nemoj se prepirati s njim, Sheila. Nisam trebao doći ovamo."

Okrenuo se na petama i pognute glave pošao prema parkirištu. Sheila je otišla u drugom smjeru.

Vratio se u blagovaonicu blijed i iscrpljen. Sheila je ponovo bila u bazenu i plivala je sama od jednog kraja do drugoga, snažnim zamasima.

Još je bila u bazenu kad smo mi odlazili. Howell me odvezao do zgrade suda. Namrštio se kad je pogledao na zatvorske prozore s rešetkama.

"Smjestite ga onamo, iza rešetaka; to je sve što tražim."

21

Šerif Trask bio je u svom uredu i nije bio raspoložen. "Neka neprilika?", upitao sam ga.

"Sjednite. Vi ste neprilika. Uskovitlate oluju, a onda nestanete s vidika. Neprilika je s vama privatnim detektivima što ste neodgovorni."

"To je gruba osuda, šerife", rekao sam i pipao razbijene kosti na licu.

"Znam. Ozlijeđeni ste, i to mi je žao. Ali što da radim? Otto Schwartz je izvan moje jurisdikcije."

"Za ubojstvo se odgovara i preko državnih granica, niste li čuli za to?"

"Da, čuo sam, ali sam također čuo da ne možeš provesti izručenje bez dokaza. Ne mogu čak doći Schwartzu da ga ispitam. A želite li znati zašto nemam dokaza?"

"Hajde da pogodim. Zbog mene."

"To nije smiješno, Archeru. Oslonio sam se na vas, a vi ste morali brbljati pred Roy em Lembergom koji je nakon toga pobjegao iz zemlje."

"Bio sam suviše revan i pogriješio sam. Nisam ja jedini."

"Što bi to trebalo značiti?"

"Vi ste meni rekli da je Lembergov automobil bio ukraden."

"Kad se zamijene pločice, to je obično krađa. No, dobro. Svi smo pogriješili. Što ćemo dalje?"

"To je vaš slučaj, šerife. Ja sam samo strpljivi pomagač."

"Želite li zaista pomoći? Tko vas sad financira? Doktor Howell?"

"Vijesti brzo putuju."

"Do vraga, znao sam to prije vas. Howell me zamolio da

provjerim malo vaš dosje u Los Angelesu. Moram reći da ondje imate dobrih prijatelja. Dakle, pretpostavljam da ćete zaviriti malo u dječakovu prošlost jer to hoće doktor Howell. Ja sam mu rekao kako ne mogu ništa poduzeti dok ne vidim da je prekršen zakon. Razgovarao sam s tim mladićem i vidim da je gladak kao svila. On ništa čak i ne potražuje. On samo kaže kako mu drugi govore da je on sin Anthonyja Galtona i da je to vjerojatno istina."

"Mislite li da ga je netko pipremio za sve to?"

"Ne znam", odgovorio je šerif. "Došao je već i k meni, i to po obavještenja u svezi s ubojstvom svoga oca. Rekao sam mu da ja ovdje ne mogu biti od koristi nego da bi mogao biti od koristi šerif u San Mateu. I zamislite, otputovao je onamo i potpalio vatru tamošnjem šerifu."

"Jedva daje moguće da on to ozbiljno želi."

"On to zaista želi ili je pak dobar psiholog."

"Mafija unajmljuje dobre odvjetnike."

Trask je razmišljao neko vrijeme o tome, a onda rekao:

"Mislite li da su u to umiješani prsti mafije?"

"Kad je posrijedi toliko bogatstvo, sve je moguće. Howell mi kaže da gospođa Galton već mijenja oporuku i sve ostavlja tom mladiću. Ja mislim da bi njezinu kuću trebalo staviti pod pasku."

"Vi uistinu vjerujete da bi je oni pokušali ubiti?" "Oni ubijaju ljude i za manje."

"Obuzdajte svoju maštu. To se neće dogoditi ovdje u kotaru Santa Teresa."

"Počelo se događati prije dva tjedna kad je ubijen Culligan. Prema svemu sudeći, to je gangstersko ubojstvo i dogodilo se na vašem teritoriju."

"Ne diraj me u bolnu točku. Slučaj još nije završen."

"Sve je to jedan slučaj: Brownovo ubojstvo, Culliganovo ubojstvo i preobrazba onog mladića u Galtona."

"To je lako reći, ali kako ćemo to dokazati?"

"Preko tog mladića. Večeras letim u Michigan. Howell misli da je on zbog svog naglaska porijeklom iz središnje Kanade. Ako je tako, onda to ima veze s Lembergovima koji su po svoj

prilici prešli u Kanadu iz Detroita, i to na adresu koju im je dao Culligan. Samo kad bismo mogli ući Culliganu u trag tako daleko..."

"Mi već radimo na tome", rekao je i nasmiješio se Trask. "Trag koji ste otkrili u Renu bio je dobar, Archeru. Razgovarao sam telefonski sa svojim prijateljem, zapovjednikom mjesne policije. Culligan je radio za Schwartza prije godinu dana. I još nešto zanimljivo: Culligan je bio uhapšen u Detroitu prije pet-šest godina. FBI ga je tad tražio."

"Zašto?"

"Zbog krađe. Tad je pobjegao iz zemlje da bi izbjegao hapšenje, ali čim se pojavio na američkom tlu, bio je uhapšen i proveo je nekoliko godina u zatvoru u južnom Michiganu."

"Kad je bio uhapšen u Detroitu?"

"Ne sjećam se točno datuma, ali bilo je to prije pet i pol godina. Mogao bih to saznati ako je važno." "Važno je." "Što imaš na umu?"

"John Galton pojavio se u Detroitu prije pet i pol godina. Ann Arbor je praktički predgrađe Detroita, pa se pitam je li on prešao kanadsku granicu s Culliganom."

Trask je tiho zazviždao i pritisnuo dugme interfona.

"Congeru, donesi mi Culliganov dosje. Da, u moj ured." Dobro sam zapamtio Congerovo kruto, preplanulo lice, ali on se mene nije odmah sjetio. Kad me ipak prepoznao, rekao je: "Odavno se nismo vidjeli?" "Kako lisičine?" "Zveckaju."

Trask je listao dokumente i mrštio se. Kad je napokon podigao glavu, rekao je:

"Culligan je uhapšen u Detroitu sedmog siječnja prije malo više od pet i pol godina. Poklapa li se to s vašim datumom?"

"To još ne znam, ali saznati ću."

Ustao sam i Trask se srdačno rukovao sa mnom.

"Ako naletite na bilo što, zovite me na moj račun u bilo koje doba dana ili noći i čuvajte nos."

"To je i moja želja."

"Vaš je automobil u našoj garaži. Mogu vam ga predati ako želite."

"Čuvajte ga još malo. Pobrinite se i za staricu."

Šerif je odmah počeo naređivati Congeru u tom smislu.

22

Promijenio sam Howellov ček u njegovoj banci malo prije nego što se zatvara u tri sata. Blagajnik me uputio u putničku agenciju u kojoj sam rezervirao kartu iz Los Angelesa za Detroit. Avion iz Santa Terese nije polijetao još tri sata. Odšetao sam do Sableova ureda. Privatnim dizalom popeo sam se u otmjenu čekaonicu.

"Gospodine Archeru", rekla je gospođica Haines, "pa vi ste zaista strašno ozlijeđeni. Pričao mi je gospodin Sable o tome, ali nisam znala da je to..."

"Prestanite, jer ću inače početi sažalijevati sam sebe."

"Pa što bi u tome bilo loše. Ja to radim cijelo vrijeme."

"Vi ste žena."

"U čemu je razlika?"

"Bolje da vam ne kažem."

Zahihotala se i pokušala pocrvenjeti, ali joj to nije pošlo za rukom.

"Možda ćete mi reći koji drugi put. Što bih mogla učiniti za vas?"

"Je li gospodin Sable ovdje?" "Još se nije vratio s objeda." "Pa sad je već tri i trideset."

"Znam. Ne vjerujem da će se više vratiti ovamo danas. Jadniku je poremećen sav raspored..." "Zbog ubojstva?"

"Zbog toga a i zbog drugih stvari. Njegovoj ženi nije dobro."

"Da, pričao mi je. Doživjela je slom."

"Zaista? Pričao vam je to? On inače gotovo nikome ne priča o ženi, a u povjerenju ću vam reći da to nije prvi put što ima teškoća s njom."

"Kad je to još imao neprilika s njom?"

"Više puta. Došla je ovamo jedne noći u ožujku baš kad smo obračunavali prihode radi prijave poreza i optužila me da joj želim oteti muža. Bila bih joj svašta rekla, ali nisam mogla pred gospodinom Sableom. Mogu vam reći da je on živi svetac. Što je sve on pretrpio od te žene i još toliko pazi na nju."



"Što mu je učinila?"

Malo se zarumenjela prije nego što je rekla: "Svašta. Prošlog ljeta otišla je od kuće u skitnju i trošila njegov novac. Trošila je novac na druge muškarce, možete li to zamisliti? Napokon joj je ušao u trag dolje u Renu gdje je živjela s drugim muškarcem." "U Renu?"

"U Renu", ponovila je. "Vjerojatno se namjeravala rastati od njega, ali odustala je od te zamisli. Da se rastala, učinila bi mu uslugu, ako mene pitate. Taj ju je jadnik nagovorio da se vrati. Čini mi se da je on u nju pretjerano zaljubljen. Ali ne bih vam smjela to govoriti, je li?"

"Pričao mi je da je imao odavno s njom neprilika i da ju je napokon morao smjestiti u sanatorij."

"Da. On je sad vjerojatno kod nje. Često ide k njoj da s njom objeduje, a katkad ostaje s njom do kraja dana. To je potraćena odanost. Taj je brak osuđen na propast."

"Gdje je taj sanatorij, gospođo Haines?"

"Sanatorij doktora Trencharda je u ulici Light. Ne bih išla onamo, ako to namjeravate. Gospodin Sable ne voli da ga netko uznemiruje kad je u posjetu."

"Riskirat ću. Neću ni spomenuti da sam bio ovdje. Dobro?"

"Dobro", rekla je. "Light Street broj 235."

Odvezao sam se taksijem na drugi kraj grada. Vozač me čudno gledao kad sam izlazio. Možda je pokušavao zaključiti jesam li ja samo pacijent ili posjetilac."

"Želite li da vas pričekam?"

"Pričekajte. Ako ne iziđem, onda znate što to znači."

Odmah sam otišao ne čekajući da vidim kako će taksist reagirati. Ni po čemu se ne bi moglo zaključiti da je to "dom" za duševne bolesnike, osim možda po visokoj žicanoj ogradi sa sve četiri strane.

Muškarac i žena sjedili su zajedno na njihaljci odmah iza ograde. Bili su leđima okrenuti prema meni, ali sam odmah prepoznao Sablea po sijedoj kosi. Žena duge plave kose naslanjala je glavu na njegovo rame.

Potisnuo sam neposredni poticaj da im se javim osobno.

Popeo sam se na verandu i pritisnuo zvonce. Vrata mi je

otvorila bolničarka u bijeloj uniformi. Posve neočekivano bila je mlada i vrlo lijepa.

"Izvolite, gospodine."

"Želio bih razgovarati s gospodinom Sableom." "Što da kažem, tko ga traži?" "Lew Archer."

Ostavila me u sobi za dnevni boravak. Dvije starice zaogrnutе rupcima promatrale su utakmicu na televiziji. Mladi čovjek duge brade čučao je na petama u kutu sobe, zurio u strop u suprotnom kutu i neprestano micao usnama.

Pogledao sam kroz prozor i vidio bolničarku kako ide prema Sableovima. Sable se lecnuo kao iz sna i odvojio se od svoje žene. Doimao se malen i čudno poguren kao da ga pritiskuje sam nebeski svod. Takav je dojam ostavljao na mene i kad je ušao u sobu za dnevni boravak. Starost ga je pritisnula. Nije se već odavno šišao, a njegova je kravata bila neuredno pomaknuta u stranu. Pogled mu je bio krvav a glas svadljiv.

"Što te donosi ovamo?"

"Želio sam te vidjeti. Neću dugo biti u gradu."

"Pa sad me vidiš", podigao je i naglo spustio ruke.

One starice pred televizorom malo su se prestrašile zbog oštine njegova glasa.

"Kako je gospođi Sable?"

"Nije joj dobro", rekao je i povukao me za sobom u hodnik.

"Prijeti joj ponovo napadaj melankolije. Liječnik Trenchard mi kaže da je ona patila od melankolije i prije, dakle prije nego što se udala za mene."

"Kakva je njezina prošlost?", usudio sam se pitati.

"Alice je bila manekenka u Chicagu. Već je jednom bila udana. Izgubila je dijete i prvi je muž loše postupao s njom. Pokušao sam sve to popraviti, ali prokleta sam slabo uspio", rekao je glasom koji je bio na rubu očajja.

"Pretpostavljam da se ona sad liječi."

"Dakako. Liječnik Trechard jedan je od najboljih psihijatara na zapadnoj obali", rekao je i naslonio se umorno na zid.

"Trebao bi otići kući i naspavaj se", savjetovao sam mu.

"Istina, nisam mnogo spavao u posljednje vrijeme. Lako je reći spavaj, ali teško se natjerati na spavanje. Osim toga, Alici je

potrebno da sam kraj nje. Mnogo je mirnija kad sam s njom. Ali ti nisi došao razgovarati o stanju moje žene."

"To je istina. Nisam zato došao. Došao sam ti zahvaliti za ček i upitati te nekoliko pitanja."

"Novac si zaslužio, a na pitanja ću ti odgovoriti ako budem znao."

"Doktor Howell me uposlio da istražim prošlost Johna Galtona. Budući da sam s tobom počeo taj slučaj, htio bih da mi ti daš zeleno svijetlo."

"Dakako. Imaš ga što se mene tiče, ali ne mogu to reći u ime gospođe Galton."

"To razumijem. Howell kaže da se sva predala tome mladiću. Howell misli da on nije pravi."

"Razgovarali smo o tome. Čini se da postoji nekakva ljubav između Johna i Howellove kćerke."

"Ima li Howell i kakav drugi, poseban motiv?"

"Motiv za što?"

"Za pokušaj sprečavanja gospođe Galton da promijeni oporuku."

Sable me je pronicavo promatrao.

"To je dobro pitanje. Na temelju sadašnje oporuke, Howell ima višestruku korist. Izvršilac je oporuke i sam bi naslijedio pozamašnu svotu. Zaista ne smijem reći koliko. Sheila bi također dobila pozamašnu svotu, a zatim bi golemi ostatak pripao Udruženju kardiologa. Howell je u tom udruženju. Zbog svega toga on je vrlo zainteresirana stranka."

"I vrlo zanimljiva stranka. Je li oporuka već promijenjena?"

"Ne bih znao reći. Obavijestio sam gospođu Galton da s obzirom na okolnosti po svojoj savjesti ne mogu sastavljati novu oporuku. Rekla je da će naći drugog odvjetnika. Je li to učinila, ne znam."

"Prema tome, ti se još nisi posve predao tom mladiću."

"Ne znam zapravo što da mislim, a nisam imao ni vremena da razmišljam mnogo. Ako nemaš ništa protiv, ja bih se sad ponovo vratio k svojoj ženi."

Bolničarka me ispratila van.

Taksist se zaustavio uz rub pločnika nasuprot ulaznim vratima Galtonova imanja. Okrenuo se prema meni i ispitivački me promatrao.

"Nemojte se uvrijediti, gospodine, ali želite li ući na prednji ulaz ili na ulaz za poslugu." "Na prednji ulaz."

"Dobro. Nisam htio učiniti pogrešku."

Platio sam mu i rekao da me ne mora čekati. Crnkinja me je odvela u primaću sobu i ostavila me da se malo ohladim među slikama predaka.

Prišao sam jednome od visokih, uskih prozora. Pogledao sam van na tratinu na kojoj je spokojno ležalo kasno poslijepodnevno sunce. Mogao sam zamisliti kakvo je spokojstvo i mir pružao taj ograđeni prostor nekad. Danas, u moderno vrijeme, ti su zidovi bili slični zatvorskim zidovima. Kad sam bolje razmišljao o svemu više mi se počeo sviđati ulaz za poslugu nego prednji ulaz. Posluga je u kuhinji uvijek imala više radosti.

Brzi koraci silazili su stubištem. U sobu je ušla Cassie Hildreth. Imala je na sebi suknju i pulover koji je uvelike isticao njezino tijelo. Doimala se nekako ženstvenija nego prije. Dogodilo se nešto što je urodilo promjenom. Pružila mi je ruku i rekla:

"Drago mi je što vas vidim, gospodine Archeru. Gospođa Galton će sići za koju minutu." "Sama?"

"Da. Nije li to izvanredno? Postala je mnogo aktivnija nego što je bila. John je vozi u automobilu gotovo svaki dan." "To je lijepo od njega."

"On, čini se, uživa u tome. Zavoljeli su se odmah od početka."

"Zapravo sam došao da vidim njega. Je li negdje u blizini?"

"Nisam ga vidjela od objeda. Negdje je vani u svom automobilu."

"U svom automobilu?"

"Teta Maria mu je kupila sportski automobil marke Thunderbird. John je ludo zaljubljen u to vozilo. Ponaša se kao dijete s novom igračkom. Kaže da nikad prije nije imao svoj automobil."

"Mislim da ima i mnoge druge stvari koje nikad prije nije

imao."

"Da. Ja sam tako sretna zbog njega." "Vi ste velikodušni."

"Zapravo nisam. I sama sam vrlo zahvalna. Sad kad se John vratio kući, ne bih mijenjala svoj život ni za koji drugi. Možda vam se to čini neobično, ali život je postao kao nekad u stara vremena, prije rata, prije nego što je Tony umro. Sve je opet skladno."

Govorila je kao da je svoju nekadašnju zaljubljenost u Tonya prebacila sad na Johna Galtona. Njezino lice poprimilo je sanjarski izgled. Htio sam je upozoriti da ne gaji prevelike nade, jer bi ponovo mogla nastati zbrka.

Čulo se da se gospođa Galton spušta stubištem i Cassie joj je pošla u susret. Starica je imala na sebi crni kostim, šivan po mjeri, i nešto bijelo oko vrata. Pružila mi je svoju koščatu ruku.

"Vrlo mi je drago što vas vidim. Čekala sam da vam izrazim osobnu zahvalnost. Učinili ste moju kuću sretnijom."

"Vaš ček bio je vrlo lijep izraz zahvalnosti."

"Nadničar je zaslužio svoju nadnicu", rekla je i valjda odmah shvatila da to nije baš laskavo, pa je dodala: "Ne biste li ostali s nama na užini? Moj unuk vas želi vidjeti. Očekujem ga za užinu. Već bi morao biti ovdje."

Svadjljiv ton još se mogao osjetiti u njezinu glasu, pa sam se pitao je li ta njezina sreća stvarna ili je samo plod njezine volje da vjeruje kako se nešto dobro može dogoditi jednoj bogatoj starici. Spustila se polako na stolac, preuveličavajući teškoću kojom se giba. Cassie se počela doimati tjeskobno.

"Ja mislim da je on u klubu, teta Maria."

"Sa Sheilom?"

"Mislim da je s njom", odgovorila je Cassie. "Viđa li se još često s njom?" "Otprilike svaki dan."

"Morat ćemo to spriječiti. On je premlad da bi se zanimao samo za jednu djevojku. Sheila je draga, slatka djevojčica, razumljivo, ali ne mogu dopustiti da ona ima monopol nad Joh-nom. Imam druge planove za njega."

"Kakve planove?", upitao sam je, dodavši: "Ako mi ne biste zamjerili pitanje?"

"Na jesen namjeravam Johna poslati u Europu. Treba proširiti horizonte. On se uvelike zanima za modernu dramu. Ako to zanimanje potraje i produbi se, izgradit ću mu kazalište ovdje u Santa Teresi. John je vrlo nadaren. Galtonovi se ističu svaki na svoj način u svakoj novoj generaciji."

U tom je trenutku zagrmio Thunderbird pred kućom. Oštro su se zalupila vrata. Ušao je John, zajapurenih obraza i natmuren. Zastao je na pragu i nabio prkosno ruke u džepove kaputa.

"Gle, svi smo na okupu. Sve tri Suđenice: Kioto, Lahezis i Archer, prva prede nit života, druga je čuva a posljednja presijeca..."

"To nije smiješno, Johne", rekla je Cassie.

"Ja mislim da je smiješno, i to vrlo, vrlo smiješno."

Pošao je prema nama i zateturao.

"Zdravo, Johne", pozdravio sam ga.

"Gubite se! Znam zašto ste ovdje."

"Reci mi zašto."

Zamahnuo je prema meni i zamalo se srušio. Stao sam mu iza leđa i uhvatio ga za ovratnik.

"Uspravi se i smiri se", rekao sam mu. "Otkinut ću vam glavu."

"Prije toga morat ćeš popiti nešto solidnije od viskija." "Je li on pio?", upitala me gospođa Galton iza leđa. John joj je sam odgovorio dječaćki izazovno. "Da, pio sam i razmišljao.

Razmišljao i pio. Sve je ovo šu-gava klopka."

"Što?", krikнула je starica. "Što se dogodilo?" "Mnogo se toga dogodilo. Recite ovome čovjeku da me pusti." "Pustite ga", rekla je gospođa Galton zapovjednički. "Mislite li da je on spreman da ga pustim?" "Prokleti bili, pustite me!"

Žestoko se nagnuo naprijed i izvukao iz rukava svoga kaputa.

Okrenuo se prema meni i podigao šake.

"Hajde, poručimo se. Ja vas se ne bojim."

"Ovo nije mjesto za to, a ni vrijeme."

Bacio sam mu kaput. Uhvatio ga je i glupavo zurio u nj. Cassie je stala između nas. Uzela mu je kaput i pridržala da ga obuče. Pokorno se prepustio njezinim rukama.

"Tebi treba crna kava, Johne. Donijet ću ti kave."

"Ne želim kavu. Ja nisam pijan."

"Ali pio si", rekla je gospođa Galton gotovo za oktavu višim glasom nego prije. "Tvoj je otac počeo piti mlad i ti ne smiješ dopustiti da se to ponovi. Molim te, obećaj mi to."

Starica se uhvatila za Johnovu ruku i tjeskobno je kmećala, dok ju je Cassie pokušavala utješiti. John je okrenuo glavu i upiljio pogled u mene.

"Otjerajte ovog čovjek odavde! On špijunira za liječnika Howella."

Gospođa Galton okrenula se prema meni.

"Nadam se da se moj unuk zabunio. Znam da liječnik Howell ne bi nikad učinio nešto iza mojih leđa."

"Nemojte biti tako uvjereni u to", rekao je John. "On ne želi da se ja sastajem sa Sheilom. On ne preza ni pred čim da to spriječi."

"Pitam vas, gospodine Archeru, je li vas uposlio liječnik Howell."

"Morat ću vas zamoliti da to pitate liječnika Howella." "Prema tome, to je istina?"

"Ne mogu odogovoriti na to pitanje, gospođo Galton."

"Molim vas, napustite moju kuću. Ušli ste ovamo na pre-varu. Uđete li ponovo, sudski ću vas goniti. Već sam ionako razmišljala da se obratim vlastima..."

"Nemojte, bako, sami ćemo sve to riješiti", rekao je John koji se, čini se, brzo otriježnio.

"Ne smijete se uzbuđivati ni zbog čega", dodala je Cassie.

"Znate što je rekao liječnik Howell..."

"Ne spominji više njegovo ime u mojoj prisutnosti. On je izdao stare prijatelje. E, tako je to kad imaš novac. Svi misle da imaju pravo na novac zato što taj novac postoji. Sad vidim da mi se August Howell umiljavao zajedno s onom svojom balavicom samo da bi izvukao korist. E, neće dobiti ni centa. Pobrinut ću se za to."

"Molim vas, smirite se, teta Maria."

Cassie je pokušavala ponovno odvesti gospođu Galton do njezina stolca, ali se ona nije htjela ni pomaknuti. Promuklo je kriknula u mom smjeru:

"Možete ići Augustu Howellu i reći mu da je prekoračio svoja ovlaštenja. Neće dobiti ni centa mog novca, ni centa. Sve će pripasti mom porodu. I recite mu da obuzda onu svoju kćerku da se ne baca na mog unuka, jer imam druge planove za njega."

Njoj se očito zavrtjelo u glavi. Zaklopila je oči i smrtno probljedila. Zateturala je i gotovo pala. John ju je pridržao. "Gubite se!" prosiktao je prema meni. "Moja je baka bolesna žena. Zar ne vidite što ste joj učinili?"

"Netko joj nešto čini."

"Hoćete li sad izaći ili ću morati pozvati policiju?"

"Bolje bi bilo da sad odete", rekla je Cassie. "Gospođa Galton ima slabo srce."

Gospođa Galton automatski je položila ruku na srce i mlohavo objesila glavu na Johnovu ramenu. Gladio joj je sijedu kosu. Bio je to dirljiv prizor.

Odlazeći pitao sam se koliko će takvih prizora staričino srce moći izdržati. Od toga sam pitanja bio neprestano budan dok sam noću letio u Chicago.

24

U Ann Arboru dva sam dana hodao pješice predstavljajući se kao kadrovski istražitelj za tvrtku s prekomorskim vezama. Johnov izvještaj o gimnaziji i fakultetu podudarao se u svim pojedinostima. Otkrio sam još jednu zanimljivu pojedinost: upisao se u gimnaziju prije pet i pol godina, 9. siječnja, pod imenom John Lindsay. Peter Culligan je bio uhapšen u Detroitu, gradu udaljenom od Ann Arbora 64 km, 9. siječnja te iste godine. Očito je dječaku trebalo samo dva dana da pronađe zaštitnika u Gabrielu Lindsayju.

Razgovarao sam s Lindsayjevim prijateljima, većinom gimnazijskim nastavnicima. Sjećali su se Johna kao simpatična dječaka, za kojega je jedan od njih rekao da je bio "tvrđ orah", barem u početku. Lindsay ga je prihvatio tako reći s ulice.

Gabriel Lindsay bio je sklon tome da pomaže mladima u



nevolji. Bio je stariji čovjek koji je izgubio sina u ratu, a ženu odmah poslije rata. Umro je u sveučilišnoj bolnici u veljači prošle godine od upale pluća.

Liječnik se sjeća kako je John bio gotovo neprestano pokraj njegove bolesničke postelje. U kopiji oporuke pročitao sam da Lindsay ostavlja Johnu dvije tisuće dolara kako bi mogao završiti studij. Nikome drugome nije ništa ostavio, a to je vjerojatno značilo da nije ni imao više od dvije tisuće dolara.

John je diplomirao u srpnju. Njegov akademski savjetnik rekao mi je da John kao student nije imao nekih osobitih problema. Nije možda bio najpopularniji i nije čini se, imao bliskih prijatelja. Inače je bio aktivan u sveučilišnom kazališnom društvu i umjereno se istakao kao glumac.

One godine kad je diplomirao stanovao je u pansionu gospođe Haskell u Catherine Streetu. Možda bi mi vlasnica pansiona mogla pomoći.

Gospođa Haskell stanovala je u prizemlju stare trokatnice. Po hrpi pisama na stolu odmah iza ulaznih vrata zaključio sam da još drži podstanare. Povala me dugim hodnikom u polumračni salon. Bila je to ugodna oaza za vrućeg srpanjskog dana u Michiganu.

"Sjednite i pričajte mi kako je John. Kako mu je na novom poslu?"

"On još nije počeo raditi kod nas, gospođo Haskell. Svrha je ove istrage to da se ustvrdi je li pouzdan za jedan povjerljiv zadatak."

"Znači li to da mu je propala ona druga stvar?"

"Koja druga stvar?"

"Gluma. Možda ne znate, ali John Lindsay je bio vrlo dobar glumac. Jedan je od najnadarenijih momaka koje sam imala pod ovim krovom. Nikad nisam propustila predstave u kojima je on nastupao..."

"I kažete da je imao kazališnih ponuda?"

"Ne znam je li ih bilo više, ali jednu je imao, i to vrlo dobru. Neki glasoviti redatelj ponudio mu je ugovor i, koliko sam čula, prihvatio je to, ali sad vidim da nije kad se želi zaposliti kod vas."

"To je zanimljivo. Mi volimo da su nam namještenici svestrano odgojeni. Znete li možda ime tog redatelja?" "Ne znam."

"Odakle je?"

"Ni to ne znam. John je bio vrlo tajanstven u pogledu njegovih privatnih poslova. Nije mi čak ni ostavio ni adresu kad se odselio u lipnju. Sve sam to zapravo saznala od gospođe Reichler kad je on već otišao."

"Tko je gospođica Reichler?"

"Prijateljica. Ne bih baš mogla reći da mu je bila djevojka. Možda je ona tako mislila, ali on nije. Upozorila sam ga da se ne upušta ni u što s mladom bogatašicom kakva je ona bila. Gospođica Reichler bila je nekoliko godina starija od Johna."

"Čini mi se da je to mladić kakvog bismo trebali. Društveno pokretljiv, privlačan..."

"Oh, on je to bio. Ne mislim da je bio lud za djevojkama. Nije se ni obazirao na njih sve dok mu se one nisu nametnule. Ada Reichler je zapravo utrla stazu do njegovih vrata. Svaki drugi ili treći dan dolazila je ovamo u cadillacu. Njezin je otac velik budža u Detroitu. Proizvodi rezervne dijelove za automobile."

"To je dobro. Veza na visokoj privrednoj razini..."

"Oh, nemojte previše računati s tim. Ada Reichler bila je ljuta kao zmija kad je John otišao a nije joj rekao ni doviđenja. Zaista ju je ostavio na cjedilu. Pokušala sam joj objasniti da je on mlad čovjek koji je tek krenuo u život i da ne može nositi sa sobom višak prtljage. Tad se razljutila na mene."

"Kako su se dugo poznavali?"

"Tako dugo dok je bio kod mene. Barem godinu dana."

"Znete li njezinu adresu? Želio bih razgovarati s njom."

"Ah, pazite. Ona bi vam mogla svašta nalagati protiv njega. Njezin se otac zove Ben. Imaju kuću u onoj otmjenoj četvrti pokraj rijeke."

Vozio sam se vijugavom cestom između stabala sve dok nisam opazio Reichlerov poštanski sandučić. Prilazni kolnik nalazio se između drvoreda javora. Kuća je bila od opeka i niska iz daljine, ali kad sam došao bliže vidio sam da je to golema kučerina. Počeo sam shvaćati kako je John mogao onako skočiti iz pansiona gospođe Gorgello u raskoš Galtonove kuće.

On se odavno pripremao za to.

Ususret mi je pošao radnik u kombinezonu, s prskalicom u ruci.

"Nikoga nema kod kuće. Nikada nisu kod kuće u srpnju." "Gdje bi ih mogao naći?"

"Ako ih tražite poslovno, onda potražite gospodina Reic-hlera u njegovom uredu. Ondje ga možete naći tri-četiri puta na tjedan."

"Ja tražim gospođicu Adu Reichler."

"Koliko znam, ona je u Kingsvilleu, Kanada, sa svojom majkom."

U Kingsville sam stigao predvečer. Vrućina još nije popustila. Od znoja košulja mi se zalijepila oko vrata. Podno grada ležalo je modro jezero u sumaglici prepuno bijelih jedrilica. Reichlerov ljetnikovac bio je na obali jezera. Gradilište na kojemu je bila sagrađena kuća terasasto se spuštalo do privatnog pristaništa. Služavka koja mi je otvorila vrata imala je na sebi uškrobljenu odoru i na glavi bijelu kapicu. Obavijestila me da se gospođa Reichler odmara, a gospođica Ada je na jezeru u jednom brodiću. Svakog trenutka se treba vratiti, pa ako želim čekati..."

Čekao sam je na pristaništu. Puhao je lagan povjetarac i jedra brodica naginjala su se prema kopnu. Motorni čamac projurio je pokraj pristaništa i u luku se vratio i usporio. Crnokosa djevojka koja je njime upravljala uprla je prst u sebe i upitno podigla glavu.

"Trebate li mene?"

Kimnuo sam i ona je odmah počela pristajati. Dobacila mi je uže koje sam prihvatio i pomogao joj da iziđe iz čamca. Tijelo joj je bilo vitko i mršavo, a lice, kad je skinula zaštitne naočale, napeto.

"Tko ste vi?"

"Ja se zovem Archer. Ja sam privatni istražitelj iz Kalifornije."

"Došli ste čak ovamo da mene vidite?"

"Da."

"Zašto?"

"Zato jer ste poznavali Johna Lindsaya." Po licu sam joj zaključio da je bila spremna za sve; za dobre vijesti i za one druge.

"John vas je poslao ovamo?" "Nije."

"Je li on u nekoj nevolji?"

Nisam joj odgovorio. Prodrmla me za ruku kao dijete koje želi da mu posvetite pažnju. "Recite mi je li John u nevolji? Ne bojte se, mogu to primiti."

"Ne znam je li ili nije, gospođice Reichler. Zašto ste pomislili da je u nevolji?"

"Pa vi ste detektiv. Ne upozorava li to odmah na neku nevolju."

"Recimo da je u nevolji. Što biste onda?" "Pomogla mu, dakako. Zašto razgovaramo tako u zagonetkama?"

"Ni ja ne volim zagonetke, baš kao ni vi. Pogodit ću se s vama, gospođice Reichler. Ispričat ću vam priču sa svog kraja, a vi s vašega."

"Što je ovo? Trenutak iskrene ispovijesti?"

"Ozbiljno vam govorim. Spreman sam da prvi počnem ako vas zanima Johnov položaj..."

"Položaj je lijepa neutralna riječ."

"Zato sam je i upotrijebio. Jesmo li se sporazumjeli?"

"Jesmo", rekla je i pružila mi ruku kao muškarac. "Ali upozoravam vas, neću reći ništa protiv njega. Ne bih ni znala ništa protiv njega osim što je postupio sa mnom... ali to sam možda i zaslužila", rekla je i slegnula ramenima kao da tako želi izbrisati prošlost. "Možemo razgovarati u vrtu, ako želite."

Popeli smo se u ograđeni vrt u sjeni kuće. Bio je pun boja i mirisa cvijeća. Ponudila mi je da sjednem na platneni stolac nasuprot njoj. Ispričao sam joj gdje je John i što radi. Po očima sam joj vidio da pomno prati moje izlaganje. Kad sam završio, rekla je: "To zvuči kao jedna od vilinskih priča. Kozar je zapravo princ koji se samo prikrivao, ili bolje reći Edip. John je imao svoju teoriju o Edipu koji je ubio oca zato što ga je prognao iz kraljevstva. To je bilo vrlo pametno", rekla je krhkim glasom.

"John je vrlo pametan", rekao sam. "A i vi ste pametna djevoj-

ka i dobro ste ga poznavali. Vjerujete li da je on to što tvrdi?"

"A vi?" upitala me, ali kako nisam odgovorio, nastavila je:

"Dakle, on već ima djevojku u Kaliforniji."

"Unajmio me otac te djevojke. On misli da je John varalica."

"I vi također vjerujete u to?"

"Ne bih volio, ali bojim se da vjerujem. Postoje indikacije kako je izmislio cijelu priču o sebi da bi se uklopila u njegovu situaciju."

"Zato da bi naslijedio novac?"

"Općenito je riječ o tome. Razgovarao sam s gospođom Haskell u Ann Arboru. Zna li išta o toj kazališnoj ponudi što ju je John primio?"

"Spomenuo je nešto o tome, ali ništa određeno. Bilo je to u veljači. John nije htio mnogo razgovarati o tome. Mislite li da možda to i nije bila ponuda za kazalište nego za nešto drugo?"

"Moglo bi i to biti. Možda su mu agenti pristupili s ponudom, a poslije ga uvukli u svoju spletku."

"Zašto bi John pristao na tako nešto? On nije zločinac."

"Galtonovo imanje vrijedi milijune dolara. On će sve to naslijediti. Čak je i mali postotak od svega toga veliko bogatstvo."

"Njemu nikad nije bilo stalo do novca, barem ne do onoga što bi mogao naslijediti. Mogao se oženiti mnome. Novac moga oca jedan je razlog što se nije htio oženiti mnome. Tako je barem rekao, ali vjerojatno je pravi razlog to što me nije volio. Da li on voli nju?"

"Kćerku moga klijenta? Ne bih vam mogao to sigurno reći. Možda on nikoga ne voli."

"Vi ste vrlo poštenu, gospodine Archeru. Mogli ste reći da je lud za njom i rasplamsati moju ljubomoru..."

"Pokušavam biti pošten s poštenim ljudima."

"Što će učiniti s njim kad utvrde da je varalica?"

"Smjestit će ga u zatvor."

"Na koliko?"

"To je teško reći. Bit će mu lakše ako ga raskrinkamo što prije. On još ništa ne traži. Ništa još nije uzeo."

"Zar zaista mislite da bih mu učinila uslugu kad bi rekla istinu o njemu?"

"To je moje najpoštenije mišljenje. Ako su to sve laži, saznat ćemo to prije ili poslije. Što prije, to bolje."

Oklijevala je. Ustala je i polako pošla do kraja vrta. Vratila se ponovo k meni i napola okrenula glavu. Progovorila je hrpavim, suhim glasom:

"Molim vas, nemojte mu reći da sam vam baš ja ovo rekla. Ne bih mogla podnijeti da me mrzi, čak ako ga nikad više ne budem vidjela. Rodio se i odrastao ovdje u Ontariu. Zapravo se zove Theodore Fredericks. Njegova majka vodi pansion u Pittu, ni sto kilometara odavde.

Ustao sam i prislio je da me gleda u oči.

"Kako vi to znate, gospođice Reichler?"

"Razgovarala sam s gospođom Fredericks. Nije to baš bio sretan susret. Nijednome od vas dvoje nije to koristilo i bolje bi bilo da nikad nisam išla onamo."

"Je li vas on odveo da vas upozna s majkom?"

"Sama sam otišla prije nekoliko tjedana. Kad je on otišao iz Ann Arbora i nije mi se javljao, pomislila sam da je možda otišao kući u Pitt."

"Kako znate za njegovu kuću u Pittu? Je li vam on rekao da je odande?"

"Da, ali nije to namjeravao. To je slučajno lanuo, i to baš ovdje kad je bio na vikendu kod nas. Bio je samo jedan jedini put ovdje i nije nam bilo ugodno. Ne volim ni misliti na to."

"Zašto?"

"Ako baš morate znati, reći ću vam. Išli smo na vožnju automobilom. Ja sam vozila, dakako. On nikad nije ni dodirnuo upravljač mog automobila, toliko je bio ponosan. Ja nisam imala ponosa. Zanimelo me cvijeće, priroda, ne znam što, i ja sam njega zaprosila. Glatko me odbio. Vjerojatno je vidio kako me to povrijedilo, jer me zamolio da ga odvezem u Pitt. Nismo bili daleko odande i rekao je da mi želi nešto pokazati. Kad smo stigli onamo, rekao mi ja da vozim ulicom uz rijeku na rubu crnačke četvrti. Bilo je to strašno susjedstvo. Prljava djeca svih boja igrala su se u blatu, a neuredne su žene vrištale nad njima. Zaustavili smo se preko puta stare zgrade od crvene opeke ispred koje su na stubama sjedili neki ljudi u

potkošulja-ma i dodavali jedan drugome vrč vina. John mi je rekao neka dobro pogledam ovo mjesto jer da je on odrastao tu, i to baš u onoj crvenoj kući. Uto se na stubištu pojavila žena i pozvala muškarce na večeru. Imala je užasan, kreštav glas, a bila je odvratno debela i neuredna, kao... s oprostjenjem... krmača. John mi je rekao da je to njegova majka. Nisam mu vjerovala. Mislila sam da me obmanjuje, da me stavlja na glupu kušnju. To je bila u neku ruku kušnja, ali ne onako kako sam ja zamišljala. Mislim da je htio da ja znam kakvog je podrijetla. Htio je da ga prihvatim onakvoga kakv jest, ali dok sam ja to shvatila bilo je prekasno. On se ohladio." "Kad se to dogodilo?"

"Prošlog proljeća. Vjerojatno je to bilo u početku ožujka jer je još bilo snijega na zemlji."

"Jeste li vidjeli Johna i poslije toga?"

"Nekoliko puta, ali ti sastanci više nisu bili ugodni. Mislim da je žalio što mi je rekao o sebi. Zapravo znam da je to žalio. Te nedjelje u Pittu prestala je prava veza, među nama. Postojale su tako mnoge stvari o kojima nismo mogli razgovarati, a sad uopće više nismo razgovarali. Posljednji naš sastanak bio je ponižavajući i za njega i za mene. Molio me da nikome ne kažem za njegovo podrijetlo, ako me ikad itko upita."

"Što je mislio, tko bi to mogao pitati? Policija?"

"Imigracijske vlasti. Očito je nelegalno ušao u Sjedinjene Države. To se poklapalo s onim što mi je poslije pričala njegova majka. Pobjegao je s jednim od njezinih stanara kad mu je bilo šesnaest godina i vjerojatno je tad prešao u Sjedinjene Države."

"Je li vam rekla kako se zvao taj stanar?"

"Nije. Iznenaduje me što mi je uopće išta rekla. Znate kakvi su primitivni ljudi. Uvijek su sumnjičavi, ali ja sam joj dala malo novca pa joj je to razvezalo jezik. Dakle, nije ga vidjela više od pet godina i rekla je da se nada da ga neće nikad vidjeti. I tako sam ga i ja zauvijek izgubila."

"Niste mnogo izgubili", rekao sam.

Pogledala me neprijateljski.

"Vi njega ne poznajete. John je fina osoba u srcu. Ja sam

iznevjerila naše prijateljstvo. Da sam ga mogla shvatiti one nedjelje u Pittu, da sam mu rekla pravu riječ, možda bih ga bila zadržala i on se ne bi upustio u ovu pustolovinu. Ja nisam bila dobra ni za što. Ja sam stara vještica." "Šutite!" Pogledala me je kao da ne vjeruje vlastitim ušima. "Šta vi mislite, s kim to razgovarate?" "S Adom Reichler koja vrijedi pet puta više od njega." "Ne vrijedim. Nisam čestita. Izdala sam ga. Nitko me više ne bi mogao voljeti. Nitko!" "Rekao sam vam da šutite", viknuo sam ljutito, jer sam zaista bio ljutit kao rijetko kad u životu. "Da se niste usudili tako razgovarati sa mnom!" Oči su joj bile svijetle i teške kao živa. Otrčala je slijepo na kraj vrta, kleknula u travu i zarila lice u cvijeće. Imala je duga i divna leđa. Čekao sam sve dok se nije smirila, a onda sam je podigao na noge. Okrenula se prema meni. Posljednje je svjetlo iščezavalo s cvijeća i jezera. Noć se spuštala, topla i vlažna. Rosa je pala na travu.

25

Gradić Pitt bio je mračan, osim tu i tamo gdje je gorjela pokoja ulična svjetiljka. Vozeći se ulicom koju mi je Ada Reichler označila, vidio sam rijeku što je tekla između kuća. Kad sam izišao iz automobila, mogao sam i mirisati rijeku. Od raspjevanog žabljeg zbora podrhtavala je ljetna noć. Na drugom katu stare crvene kuće mutno svjetlo iznutra ocrtavalo je prozor. Daske na verandi stenjale su od moje težine. Pokucao sam na vrata. Upalilo se svjetlo nad glavom. Moljci su kružili oko njega kao preuranjeni snijeg. Provirio je neki starac i naherio glavu iz vječno pognutog stava. "Želite li nešto?" "Želio bih razgovarati s gospođom Fredericks, domaćicom." "Ja sam gospodin Fredericks. Ako želite sobu, mogu vam je iznajmiti baš kao i ona." "Iznajmljujete li sobe samo za jednu noć?"



"Dakako. Imam baš jednu lijepu sobu za vas. Stajat će vas...", razmišljao je, "dva dolara."

"Želio bih najprije vidjeti sobu."

"Dobro, samo nemojte praviti buku. Stara je... gospođa Fredericks je već u krevetu."

Vjerojatno je i on bio na putu u krevet kad sam pokucao jer je bio raskopčan tako da ste mu mogli brojiti rebra. Išao sam za njim stubištem, a on se doslovno šuljao. Kad smo došli na odmorište, stavio je prst na usta i upozorio me da šutim.

U tom je trenutku zakriještio ženski glas s dna kuće:

"Zašto se šuljaš?"

"Ne bih htio uznemiriti stanare."

"Stanari još nisu došli. To dobro znaš. Je li netko s tobom?"

"Ne. Samo ja i moja sjena", rekao je i iskesio svoje požutjele zube nadajući se da će se valjda i ja nasmijati toj njegovoj šali. "Dođi onda u krevet." "Samo trenutak."

Na vršcima prstiju otišao je u prednji dio hodnika, otvorio vrata jedne sobe i dao mi rukom znak da dođem tamo.

Zatvorio je vrata za nama. Koji trenutak bili smo sami u mraku kao urotnici. Čuo sam kako uzbuđeno diše.

Napokon je pružio ruku i upalio svjetlo. Sadržaj sobe bio je bijedan: ormarić, umivaonik s metalnim vrčem za vodu, krevet koji je uleknuo od mnogih tijela što su spavala na njemu. Ta me soba podsjećala na sobu Johna Browna u Luna Bayu.

Johna Browna? Johna... tko zna koga?

Pogledao sam lice tog starca i pitao se kakvi su to geni u njemu stvorili onakva mladića. Ako je Fredericks ikad bio zgođan, to se sad nije vidjelo.

"Hoće li vam soba odgovarati?", upitao me nelagodno.

Pogledom sam prelazio po zidovima.

"Ako se plašite stjenica, ne brinite. Dali smo ih uništiti prošlog proljeća."

"Oh, dobro."

"Pustit ću malo svježeg zraka", rekao je i otvorio prozor." Ako mi platite u gotovini i unaprijed, dat ću vam sobu za dolar i pol."

Nisam namjeravao ovdje provesti noć, ali sam odlučio da mu svejedno dam novac. Izvadio sam iz novčarke dva dolara i pružio ih prema starcu. Drhtala mu je ruka kad ih je primio. "Nemam sitnog da vam uzvratim."

"Zadržite sve. Gospodine Fredericks, vi imate sina."

Dugo me i oprezno promatrao.

"Pa što ako imam?"

"On više nije mali. Sad je već odrastao." "Kako ga dugo niste vidjeli?"

"Ne znam. Četiri-pet godina, možda više. Pobjegao je kad mu je bilo šesnaest godina. Nije to ugodno reći za vlastito dijete, ali sreća je što smo se oslobodili tog smeća."

"Zašto to kažete?"

"Zato jer je to istina. Poznajete li vi Thea?" "Malo."

"Je li opet u nekoj nevolji? Zar ste zato ovdje?"

Prije nego što sam odgovorio, naglo su se otvorila vrata sobe. Niska debela žena u spavaćici od flanela prošla je pokraj mene ravno prema Fredericksu.

"Što ti misliš? Iznajmljuješ sobe meni iza leđa?"

"Nisam."

Ali novac mu je bio još u ruci. Pokušao ga je zgužvati i sakriti, ali je ona navalila na njega.

"Daj mi moj novac!"

"To je tvoj novac koliko i moj."

"O, ne. Ja se mučim, a što ti radiš? Samo ločeš. Jedva čekaš da ja nešto zaradim."

"Nisam ništa pio već dva tjedna."

"Lažeš!", viknula je na njega i udarila bosom nogom po podu.

"Sinoć si pio s momcima dolje u sobi."

"To je bilo besplatno", odgovorio je on kreposno. "Ti nemaš pravo ovako razgovarati sa mnom pred strancem."

Sad se ona obratila meni prvi put:

"Oprostite, gospodine, ali vi niste ništa krivi. On je kriv što ne zna baratati s novcem. On pije."

I dok je ona mene gledala, Fredericks je brzo pošao prema vratima. Presrela ga je. Otimao se nemoćno u njezinom zagrljaju. Svojim snažnim ručetinama otvorila mu je koščatu šaku

i uzela novac.

"Daj mi samo pedeset centi. Nećeš propasti zbog pedeset centi."

"Niti jedan cent. Zar misliš da ću pripomagati da opet dobiješ delirium tremens?"

"Želim samo nešto popiti."

"Najprije jednu čašu, pa još jednu, sve dok ne počnu štakori gmizati po tebi."

"Ima različitih vrsta štakora. Žena koja svom zakonitom mužu ne želi dati pedeset centi da smiri želudac, gora je od svake poznate vrste štakora."

"Povuci to što si rekao."

Pošla je prema njemu podbočenih ruku. On je uzmicao u hodnik.

"Dobro. Povlačim, ali dobit ću ja svoje piće, ne brini. Imam ja dobre prijatelje u ovom gradu i oni znaju koliko ja vrijedim."

"Da nisi korak napravio iz ove kuće večeras!"

"Nećeš ti meni samo tako naređivati i postupati sa mnom kao da sam mrtav. Nisam kriv što ne mogu raditi, što imam rupu u trbuhu i što ne mogu zaspati bez pića." "Hajde u krevet, stari!" Starac se odgegao, a debela se žena obratila meni:

"Ispričavam se zbog svog muža. Nije više isti poslije one nesreće."

"Što mu se dogodilo?"

"Bio je ozbiljno ozlijeđen", odgovorila mi je namjerno neodređeno. "Vidim da ste platili američkim dolarima. Jeste li vi iz Sjedinjenih Država?"

"Dovezao sam se ovamo iz Detroita."

"Živate li u Detroitu? Nikad nisam bila ondje, ali čujem da je to zanimljivo mjesto."

"Vjerojatno jest, ali ja sam samo prošao na putu iz Kalifornije."

"Što vas nosi čak ovamo iz Kalifornije?" "Peter Culligan koji je ubijen prije nekoliko tjedana. Netko ga je izbo nožem na smrt." "Nožem?"

Neprestano me gledajući otišla je do kreveta i sjela na rub.

"Vi ga poznajete, gospođo Fredericks, je li?" "Stanovao je

ovdje neko vrijeme, prije mnogo godina. Stanovao je baš u ovoj sobi." "Što je on radio u Kanadi?"

"Nemojte mene pitati. Ja ne pitam svoje stanare gdje i kako zarađuju za novac. Većinom je sjedio u svojoj sobi i proučavao listiće s konjskih utrka. Jeste li vi možda policajac?"

"Suradujem s policijom. Jeste li sigurni da ne znate zašto je Culligan došao ovamo?"

"Mislim da je za njega ovo bilo mjesto kao i svako drugo. On je samotnjak i lutalica. Prilično ih takvih dolazi ovamo.

Vjerojatno se mnogo proskitao u svoje vrijeme. Slušajte, gospodine, tko ga je ubio?"

"Jedan mladi razbojnik."

"Moj sin? Je li to učinio moj sin? Jeste li zato došli ovamo?"

"Mislim da je vaš sin samo umiješan u to."

"Znala sam to", rekla je i debeli su joj obrazi zadrhtali.

"Nožem je napao oca a još ni školu nije završio. Bio bi ga i ubio. A sad je zaista ubojica", jadikovala je.

"Nisam li se dovoljno napatila u životu. Baš sam morala roditi ubojicu."

"Ne znam, gospođo Fredericks, ali sumnjam u to da je on počinio ubojstvo. On je upleten u jednu veliku prijevaru. Imate li sliku svoga sina?"

"Imam kad je još bio u školi. Pobjegao je prije nego što je završio školu."

"Mogu li vidjeti tu sliku, gospođo Fredericks? Možda mi razgovaramo o dvije posve različite osobe."

Ali svaka nada o tome brzo je umrla. Dječak na slici koju mi je donijela bio je osoba o kojoj je riječ, samo šest godina mlađa. Stajao je na obali rijeke, leđima okrenut prema vodi, smiješeći se dražesno u aparat.

Vratio sam sliku gospođi Fredericks, a ona ju je podigla prema svjetlu i promatrala ju kao da će tako moći ponovo oživjeti prošlost.

"Theo je bio dobar i zgodan dječak sve dok nije sebi utuvio u glavu te svoje misli." "Kakve misli?"

"Kako je on sin engleskog lorda, kako su ga cigani ukrali kad je

bio mali. Sebe je zvao Percival Fitzroy kao u nekoj knjizi. Takav je oduvijek bio. Mislio je daje bolji od drugih. Bojala sam se kamo će ga sve to sanjarenje odvesti."

"On još sanjari", rekao sam. "Ovog trenutka on predstavlja sebe kao unuka bogate žene u južnoj Kaliforniji. Zna li vi što o tome?"

"On mi nikad ne piše. Kako bih znala?" "Očito ga je Culligan nagovorio na to. Čujem da je on pobjegao odavde s Culliganom."

"Da. Ta ga je prokleta skitnica nagovorila na to, nahuškala ga je i protiv vlastita oca."

"Kažete da je nožem napao oca?"

"Da, onoga istoga dana. Probo ga je mesarskim nožem i strašno ga ranio. Fredericks je ležao tjednima i nikad se nije potpuno oporavio, a ni ja kad samo pomislim da je moj sin mogao nešto takvo učiniti."

"Zbog čega se to dogodilo, gospođo Fredericks?"

"Zbog divljašta i tvrdoglavosti. Htio je napustiti dom i sam se probijati u svijetu. Culligan ga je poticao na to. Hinio je kako mu je stalo da Theo uspije. Znam, gospodine, što sad mislite. I vi mislite da je Theo učinio dobro što je pobjegao odavde s obzirom na oca propalicu i stanare kakve ja primam ovdje, ali pogledajte što je od njega postalo."

"Već sam to pogledao, gospođo Fredericks."

"Znala sam da je na putu u propast. Nikad nije posjedovao prirodne ljudske osjećaje. Nikad nije napisao niti jedno pismo otkad je otišao. A gdje je bio sve te godine?"

"Na fakultetu."

"Fakultetu? Išao je na fakultet?" "Vaš je sin ambiciozan momak."

"Oh, da, ako je to ambicija. Što je naučio na fakultetu? Kako da vara ljude?" "Negdje je i to naučio."

Možda baš u ovoj sobi, mislio sam, gdje je slušao kako Culligan raspreda svoje fantazije i računa na dugoročni dobitak kad je uočio sličnost između tog mladića i jednog mrtvog čovjeka. Ova je soba imala biljeg Culliganove prljav-štine. Žena se nelagodno vrpjila kao da je šutke nju optužujem.

"Ne tvrdim da smo mu bili dobri roditelji. On je htio više nego što smo mu mogli pružiti. Uvijek je tako sanjaraio o sebi... Ali kažete da nije nikoga ubio?"

"Nije."

"Tko je onda zaklao Culligana? Rekli ste da je to učinio jedan mladi razbojnik."

"Zove se Tommy Lemberg. Tommy i njegov brat Roy navodno se kriju negdje u Ontariju."

"Hamburg? Jeste li tako rekli?"

"Možda se služe tim imenom. Poznate li Roya i Tommyja?" "Oni već dva tjedna stanuju dolje u sobi. Rekli su mi da se zovu Hamburg. Kako sam mogla znati da se skrivaju?"

26

Čekao sam Lembergove na zamračenom trijemu. Došli su poslije ponoći, teturajući ulicom. Moj parkirani automobil privukao je njihovu pažnju, pa su prešli ulicu da ga pogledaju. I ja sam odmah prešao na drugu stranu ulice i pošao za njima. Bili su blizu jedan drugoga pa kad su se okrenuli izgledali su kao neko amorfno tijelo sa dva zaprepaštena lica. Tommy je navalio na mene, premda je njegova ruka još bila u povezu.

"Vrati se, mali!", viknuo je Roy.

"Do vraga, pa to je opet on!", rekao je i pljunuo.

"Polako, Tommy", rekao je Roy. "Razgovaraj sa čovjekom."

"Razumljivo, razgovarat ću. Zar nisi dobio dovoljno od gospodina Schwartza? Došao si čak ovamo da dobiješ još?"

Ne razmišljajući, ukopao sam pete i svom sam ga snagom udario ispod brade. Odletio je na tlo i ostao ondje. Njegov je brat kleknuo kraj njega i zaprepašteno cmoktao.

"Niste imali pravo da ga ovako udarite. On je htio razgovarati s vama."

"Čuo sam."

"Pio je i preplašen je. On je samo blefirao."

"Uklonite tu violinu. Violina i nož ne idu zajedno."

"Tommy nikad nikome nije ništa učinio nožem."

"Da, njemu su to podvalili. Culligan mu je to podvalio tako što

je sam pao na nož i zaklao se. Tommy je bio samo nevini promatrač."

"Ne tvrdim da je nevin. Schwartz ga je poslao onamo da prenese opomenu, ali nitko nije računao da će naletjeti ondje na Culligana, a kamoli na Culligana s nožem i pištoljem. Culligan je pucao u njega kad mu je htio oteti pištolj, a onda je on oborio Culligana samo udarcem. To je živa istina što se tiče Tommyja."

"I u tom trenutku dolaze Apaši iz planine."

"Ja sam mislio da će vas zanimati istina", rekao je Roy drhtavim glasom. "Ali vi mislite kao i svi drugi. Kad netko jedanput posrne, onda više nema prava."

"Dakako, to nije pošteno prema mafiji", rekao sam podrugljivo.

Roy je promrmljao nešto s gađenjem. Zatim je Tommy zastenjao na zemlji. Roy je podmetnuo ruku pod bratovu glavu i podigao je. Kad sam gledao to blijedo, onesviješteno lice, zapekla me savjest. Znao sam da sva moja ogorčenost nije bila usmjerena samo na Tommyja Lemberga. Kad sam njega udario onako žestoko, dobro sam udario i onoga drugoga.

"Lemberg, vjeruješ li ti u tu priču što je priča tvoj brat?"

"Vjerujem."

"Jesi li spreman staviti to na kušnju?"

"Ne razumijem vas", rekao je prestrašeno. "Ako govorite o tome da bi ga trebalo vratiti u Kaliforniju, onda ne. Ondje bi ga stavili u plinsku komoru."

"Neće ako je istina to što govori. Mnogo bi značilo i to da dođe ovamo sa mnom dobrovoljno."

"Ne može. On je već bio u zatvoru. On ima prošlost."

"Ti o tome više misliš nego on sam."

"Ne razumijem vas."

"Zašto već jednom ne razmišljaš i o sebi? Tvoja je žena u strašnom stanju. Ona te treba, Lemberg."

Šutio je i držao bratovu glavu prislanjajući je o svoje rame.

Pri svjetlu zvijezda izgledali su kao blizanci. Roy je zabezeknuto zurio u Tommyja, kao da nije ni sam znao tko je od njih pravi.

Nečije su noge tapkale u prašini iza mene. Bila je to gospođa Fredericks. Donijela je vedro vode. Predala mi je vedro i odmah se vratila u kuću. Nije se htjela miješati ni u što na ulici, jer je već u vlastitoj kući imala dovoljno nevolja. Polio sam Tommyjevo lice hladnom vodom. Počeo je frkta-ti i žmirkati.

"Tko me udario?", upitao je i kad me ugledao. Počeo je psovati i pridizati se sa zemlje, ali ga je Roy pritegnuo s obje ruke na tlo.

"To si zaslužio, znaš. Razgovarao sam s gospodinom Archerom i on te spreman saslušati."

"Spreman sam čuti samo istinu. Sve je drugo traćenje vremena."

Uz pomoć svog brata, Tommy je ustao na noge. "Hajde", nukao gaje Roy, "reci mu." "I to cijelu istinu", podsjetio sam ga. "Uključujući i Schwartza."

"Da, da", rekao je ošamućeno. "Schwartz me uposlio u prvom redu. Poslao je svog čovjeka k meni i ponudio mi sto dolara ako zastrašim određenu stranku."

"A stoje Schwartz imao protiv Culligana?"

"Nije bio posrijedi Culligan. Njega ondje nije trebalo ni biti. On je zabunom upao u sve to."

"To sam vam i ja rekao", dodao je Roy.

"Tišina. Neka Tommy priča."

"Da, razumljivo", rekao je Tommy. "Riječ je o onoj ženskoj zvijeri koju je trebalo zastrašiti. Čak ni njoj nisam smio ništa učiniti nego je samo zastrašiti tako da vrati Schwartzu dug..."

"Kako se zove ta osoba?"

"Alice Sable. Poslali su mene jer sam znao kako izgleda. Prošlog ljeta ona se provodila u Renu s Culliganom, ali tako mi svega nitko nije znao da je on u njezinoj kući. Rekli su mi da je ona sama u kući po cijeli dan. Kad se Culligan pojavio naoružan do zuba, zamalo da nisam pao u nesvijest, ali snašao sam se i počeo razgovarati s njim brzo, vrlo brzo, jer ja imam dobre reflekse, i zgrabio sam mu pištolj, ali je on okinuo i metak mi je okrznuo ruku. Izvadio je nož. Što sam mogao? On bi me bio rasporio. Udario sam ga pištoljem po glavi i



onesvijestio. Nakon toga sam pobjegao."

"Jesi li vidio Alice Sable?"

"Da. Istrčala je van i vikala, ali ja sam već upalio motor i nisam čuo što je vikala. Nisam se zadržavao jer nisam želio imati posla s tom zvijeri."

"Jesi li podigao Culliganov nož i probo ga prije nego što si otišao?"

"Nisam, gospodine. Zašto bih to učinio. Čovječe, ja sam bio ranjen i želio sam što prije pobjeći." "Što je Culligan radio kad si odlazio?" "Ležao."

"Tko te pripremio da tako govoriš?" "Nitko."

"To je istina", umiješao se Roy. "Tako je i meni sve pričao. Morate mu vjerovati."

"Ja nisam važan. On mora uvjeriti u to šerifa Traska u Santa Teresi. Avioni neprestano lete onamo."

"O, ne!", rekao je Tommy prestrašeno. "Bacit će me odmah u zatvor."

"Prije ili poslije morat ćeš natrag. Možeš poći miroljubivo ili ćeš biti izručen, a onda ćeš putovati s lisičinama i okovima. Što više voliš?"

Jedanput u životu Tommy Lemberg je odlučio da nešto učini na lakši način.

27

Telefonirao sam šerifu Trasku. Odmah je pristao da mi osigura prijevoz za braću Lemberg. Poletjeli smo ranim jutarnjim avionom. Trask nas je čekao u službenom vozilu u Santa Teresi. Još nije bilo ni podne i već smo bili u sobi za ispitivanje u sudnici. Roy i Tommy dali su izjave koje je zapisao sudski stenodaktilograf, a i snimljene su na magnetofon. Tommy je bio impresioniran velikom sobom i prozorima s rešetkama, te šerifovom moći, težinom zakona i veličinom zgrade.

Trask me pozvao van još prije nego što je Tommy završio. Odveo me u svoju sobu. Svukao je kaput i raskopčao košulju

oko vrata. Sav se bio oznojio ispod pazuha.

"Ako prihvatimo ovo, onda smo opet na početku. Vi to prihvaćate, Archeru, je li?"

"Odlučio sam se za to. Dakako, morat će se provesti istraga, ali to može čekati. Jeste li ispitali Thea Fredericksa o ubojstvu Culligana?"

"Ne."

"Da li Fredericks uopće govori? Valjda ste ga sinoć uhapsili?"

Trask je bio crven u licu. Mislio sam da će ga udariti kap, ali ubrzo sam shvatio da je njemu strašno neugodno. Okrenuo mi je leđa i gledao u sliku na zidu na kojoj se on rukuje s guvernerom.

"Netko ga je obavijestio. Pobjegao je pet minuta prije nego što sam stigao onamo", rekao je šerif i okrenuo se prema meni. "Najgore je u tome što je poveo Sheilu Howell sa sobom."

"Silom?"

"Šalite se. Najvjerojatnije ga je ona obavijestila. Ja sam pogriješio što sam telefonirao liječniku Howellu prije nego što sam krenuo po tog štakora. Dakle, usred noći napustila je očevu kuću i otišla s tim tipom dobrovoljno, a Howell mi je odonda neprestano za vratom."

"Howell veoma voli svoju kćerku."

"Znam kako se osjeća. I ja imam kćerku. U prvi mah prestrašio sam se da će uzeti dvocijevku i pojuriti za njima. Jedva sam ga smirio. I sad je u sobi za održavanje veze i čeka na vijest o njima."

"Putuju li automobilom?"

"Da, i to onim što mu ga je kupila gospođa Galton."

"Crveni thunderbird lako je uočiti."

"Mislite li? Već osam sati nema im traga. Možda su već u Meksiku ili u nekom motelu u Los Angelesu", rekao je Trask i na-mrštio se. "Zašto dobre djevojke nasjedaju opasnim tipovima?"

Na sreću, na to pitanje nije se očekivao odgovor, jer ja odgovor nisam znao.

Trask je umorno sjeo na stolac za svojim stolom.

"Koliko je opasan? Kad smo razgovarali telefonom, spomenuli ste napad nožem u Kanadi."

"Napao je oca. Očito ga je namjeravao ubiti, ali ni stari nije svetac. Zapravo, taj Fredericksov pansion je pravo lopovsko leglo. Peter Culligan stanovao je ondje i on je pobjegao zajedno s dječakom."

Trask je uzeo olovku i rastreseno je slomio popola.

"Kako znamo da Fredericks nije ubio Culligana? On je imao motiv. Culligan je bio u položaju da ga raskrinka. A metoda rada je njegova."

"Razmišljamo o istim stvarima, šerife. Postoji velika vjerojatnost da je Culligan bio njegov ortak u cijeloj uroti, pa je zato i imao jak motiv da ga ušutka. Neprestano smo radili pod pretpostavkom da je Fredericks bio u Luna Bayu onoga dana. Je li njegov alibi ikad provjeren?"

"Nema boljeg trenutka od sadašnjeg."

Trask je odmah podigao slušalicu i naručio razgovor sa šerifom kotara Mateo u Redwood Cityju.

"Pada mi na um još jedna mogućnost", rekao sam. "Alice Sable spetljala se s Culliganom u Renu prošle godine, a možda je održavala vezu s njim i poslije. Sjećate li se kako je reagirala na njegovu smrt? Mi smo to pripisivali živčanom slomu, a možda je to nešto gore."

"Valjda ne želite reći da ga je ona ubila?"

"Kao pretpostavku."

Trask je nestrpljivo mahao glavom.

"To je teško progutati čak i kao pretpostavku."

"A što vi znate o njoj? Kakva je ona?"

"Upoznao sam je, to je sve. Ali, do vraga, Gordon Sable jedan je od vrhunskih odvjetnika u gradu."

Političar koji latentno spava u svakomu izabranom moćniku zamagljivao je i Trasku zdrave poglede.

"Zato njegova žena ne mora biti izvan svake sumnje. Jeste li razgovarali s njom?", upitao sam Traska.

"Nisam", branio se Trask. "Nisam mogao doći do nje. Sable se protivio, a podupro ga je i psihijatar. Rekli su mi da je ne smijem ispitivati o bolnim pitanjima. Od onog ubojstva ona je

neprestano na granici potpunog ludila i samo mali pritisak bio bi dovoljan da padne preko granice."

"Howell je njezin osobni liječnik, je li?"

"Da. Zapravo, preko njega sam i pokušao doći do nje, ali i on je bio protiv jer smatra da je slučaj riješen i bez nje. Nisam navaljivao."

"Howell bi morao biti spreman promijeniti mišljenje. Niste li rekli da je on negdje ovdje u blizini?"

"Da, ali čekajte, Archeru", rekao je Trask i ustao od stola. "To je osjetljivo pitanje. Nećemo sad valjda sve povjerovati braći Lemberg. Oni nisu nezainteresirani svjedoci."

"Oni ne znaju dovoljno da bi mogli izmisliti cijelu priču."

"Schwartz i njegovi odvjetnici znaju."

"Jesmo li opet kod Schwartza?"

"Pa vi ste me u prvom redu uvjerovali da je Culliganovo ubojstvo gangstersko ubojstvo."

"Pogriješio sam."

"Možda. Ali neke činjenice govore za sebe..."

Zazvonio je telefon na njegovu stolu. Podigao je slušalicu i slušao. Nisam mogao razabrati riječi, ali vidio sam kako djeluju na njega. Ukočio se i postajao sve veći.

"Poslužit ću se svojom eskadrilom", rekao je napokon, "i doletjeti onamo za dva sata. Ali nemojte sjediti i čekati mene", dodao je i zalupio slušalicom.

"Otkrili su crveni Thunderbird. Fredericks ga je ostavio u San Mateu."

"Gdje u San Mateu?"

"Na parkiralištu pred željezničkom stanicom. Fredericks i djevojka vjerojatno su sjeli na vlak i otišli u San Francisco."

"Letite li onamo?"

"Da. Jedan dobrovoljni pilot stavio mi se na raspolaganje. Možete i vi poći s nama. Ima mjesta."

"Hvala. Dovoljno mi je letenja za neko vrijeme. Niste ih zamolili da provjere Fredericksov alibi?"

"Zaboravio sam", odgovorio je Trask. "Osobno ću upitati Fredericksa."

Čini mi se da mu je bilo drago što ostavlja Alice Sable meni u

krilu.

28

Centar za vezu u zgradi suda bio je u sobi bez prozora u prizemlju. Sve je zujalo, brujalo, pucketalo. Doktor Howell sjedio je pokraj mrtvog teleprinterera. Lecnuo se kad sam mu se obratio. Lice mu je bilo sivo pri svjetlu svjetiljke iznad njegove glave.

"Dakle, ovdje ste. Dok ste se vozikali naokolo na moj račun, ona je pobjegla s njim. Znete li vi što to znači?"

Govorio je preglasno. Dva šerifova zamjenika koja su sjedila uz kratkovalne radio-odašiljače izmjenili su poglede. Jedan je od njih rekao:

"Ako vi, gospodo, želite privatno razgovarati, ovo nije mjesto za to."

"Izađite van", predložio sam Howellu. "Ovdje nećete ništa postići. Uskoro će ih uhvatiti, ne brinite."

Sjedio je nepomično i šutio. Htio sam ga pošto-poto odmamiti od teleprinterera prije nego što stigne vijest iz San Matea jer bi on odmah pojurio onamo, a meni je bio potreban ovdje.

"Doktore, jeste li vi još liječnik Alice Sable?" Upitno me pogledao prije nego stoje rekao: "Jesam."

"Je li ona još u sanatoriju?"

"Da. Morao bih danas pokušati da je obiđem", prešao je vršcima prstiju preko čela. "Bojim se da sam zanemario svoje pacijente."

"Pođimo sad k njoj."

"Zašto, do bijesa?"

"Gospođa Sable će nam možda pomoći da završimo ovaj slučaj i prije pronađemo vašu kćerku."

Ustao je, ali neodlučno je stajao do teleprinterera. Sheilin bijeg lišio gaje svake snage. Uhvatio sam ga ispod ruke i poveo u hodnik.

Kad je jedanput krenuo, grabio je dugim koracima prema parkiralištu gdje je ostavio svoj Chevrolet. Prije nego što je upalio motor, upitao me:

"Kako bi nam gospođa Sable mogla pomoći pronaći

"Nisam siguran da može, ali ona je povezana s Culliganom, a Fredericks je vjerojatno ortak u cijeloj toj spletki. Ona možda zna više o Theu Fredericksu nego itko drugi."

"Nikad mi nije rekla niti jednu jedinu riječ o njemu."

"A je li ona razgovarala s vama o tom slučaju?"

Dugo je oklijevao prije nego stoje odgovorio:

"Budući da ja nisam psihijatar, nisam je poticao na razgovor o tome. Ali na taj smo razgovor neizbježno došli jer je to dio njezina duševnog stanja."

"Biste li mogli biti određeniji?"

"Ne bih htio. Vi znate moju liječničku etiku. Odnos između liječnika i bolesnika svetinja je."

"I ljudski je život svetinja. Nemojte zaboraviti daje ubijen jedan čovjek. Mi imamo dokaze daje gospođa Sable poznavala Culligana prije nego stoje došao u Santa Teresu. Ona je također bila prisutna kad je on ubijen. Sve što ona može reći o tome mogli bi biti vrlo važno."

"Ne, ako je poremećeno njezino sjećanje na taj događaj. Njezin prikaz događaja ne podudara se s onim što mi znamo o događaju. Razgovarao sam već o tome i s Traskom i nema sumnje daje Culligana ubio Lemberg."

"Sad postoji velika sumnja u vezi s tim", rekao sam mu." Šerif je maloprije dobio izjavu od Lemberga. Jedan kockar iz Rena poslao je Lemberga da ubere novac od Alice Sable. Umiješao se Culligan. Lemberg mu je htio oteti pištolj i pri tome je bio ranjen, ali je ipak uspio udariti Culligana i ostaviti ga onesviještena na tlu. Lemberg tvrdi da je netko drugi probo Culligana nožem."

Howellovo lice je doživjelo neobičnu promjenu. Njegove su oči neobično sjale. Nije gledao mene a ni bilo što drugo tjelesno. Gledao je u nešto drugo, i to strašno.

"Ali Trask kaže daje Lemberg sasvim sigurno kriv."

"Trask je možda pogriješio. Svi mi griješimo."

"Vjerujete li vi zaista da je Alice Sable cijelo to vrijeme govorila istinu?"

"Ne znam stoje ona govorila, doktore. To vi znate."

"Ali Trenchard i drugi psihijatri misle da su to fantazije što ona optužuje sama sebe. Uvjerili su i mene u to."

"Za što ona sebe optužuje? Krivi li sebe za Culliganovu smrt?" Howell je sjedio za upravljačem i šutio. Bio je duboko potresen.

"Nemate me pravo ispitivati o intimnim pitanjima moje pacijentice."

"Mislim da imam pravo, doktore. Ako je Alice Sable ubila Culligana, nećete to moći zataškati. Čudi me da to uopće želite. Vi ne samo da kršite zakon nego kršite i etiku do koje toliko držite."

"Ja ću suditi vlastitoj etici", protisnuo je kroza zube. Sjedio je i očito se mučio svojim neizraženim problemom. Kapi znoja iznenada su mu izbile na čelu.

"Dakle, doktore, ona je vama priznala ubojstvo." Polako je okrenuo glavu prema meni. "Što ste rekli?"

"Je li Alice Sable priznala daje ubila Culligana?"

"Zamolit ću vas da me to više ne ispitujete", rekao je i otpustio ručnu kočnicu.

Šutio sam cijelim putem do sanatorija, nadajući se da ću svojom strpljivošću zaraditi razgovor s Alice Sable osobno. Sjedokosa bolničarka otvorila je vrata i smiješila se osobito intenzivno Howellu.

"Dobro jutro, doktore. Malo ste zakasnili jutros."

"Preskočit ću uobičajene posjete danas, ali želim svakako vidjeti gospođu Sable."

"Oprostite, doktore, nje više nema ovdje."

"Do bijesa! Pa kamo je otišla?"

"Jutros ju je gospodin Sable odvezao kući, niste li znali? Rekao je da ste to vi odobrili."

"Sasvim sigurno nisam. Niste li dosad naučili da ne smijete puštati bolesnike bez izričitoga liječnikovog odobrenja"

Ali nije čekao na njezin odgovor. Okrenuo se i požurio prema svom automobilu. Morao sam trčati da ga stignem.

"Taj je čovjek lud!", ljutio se Howell. "Njemu se ne smije dopustiti da se tako igra sa ženinim zdravljem, ona je opasna za sebe i za druge."

Kad smo već dobrano bili na putu, upitao sam ga:

"Doktore, je li ona bila opasna i Culliganu?"

Negdje iz dubine njegova tijela oteo se uzdah. Gledajući na zelene brežuljke u daljini, odgovorio je:

"Ta mi je jadnica rekla da gaje ubila, a ja joj nisam vjerovao. Njezina mi priča nije zvučala istinito. Mislio sam daje to njezina tlapnja koja zamagljuje stvaran događaj."

"Zar zato niste dopustili Trasku da razgovara s njom?"

"Da. Prema sad važećim zakonima liječnikova je dužnost da štiti svoje pacijente osobito kad su u polupsihotičnom stanju. Ali čini se, dodao je nerado, u ovom sam slučaju gadno pogriješio."

"Niste još sigurni."

"Nisam više siguran ni u što."

"Što vam je zapravo rekla?"

"Čula je zvukove borbe i tučnjavu između dva čovjeka koji su također dijelili jedan drugome pogrdna imena. Opalio je pištolj. Prestrašila se i potrčala na vrata. Culligan je ležao na tratini, a drugi je čovjek upravo odlazio u jaguaru. Kad se on odvezao, ona je prišla Culliganu u namjeri da mu pomogne, ali kad je vidjela nož na travi, uzela gaje i upotrijebila. Stigli smo podno Sableova brda. Howell je žestoko vozio zavojima uzbrdo tako da su kotači zaškripali.

29

Sable je vjerojatno čuo dolazak automobila, jer je čekao s druge strane vrata i otvorio ih čim je Howell pokucao.

"Gdje je vaša žena?", upitao gaje Howell.

"U svojoj sobi, gdje joj je i mjesto. U sanatoriju je bilo toliko buke i zbrke..."

"Želim je vidjeti."

"Mislim da ne želite, doktore. Čujem da ste je razapinjali pitanjima o tom nesretnom zločinu u našoj kući. To ju je strašno uznemirilo. Sami ste mi rekli daje ne treba siliti da razgovara o tome."



"Ona je vlastitom voljom povelala razgovor o tome. A sad zahtijevam daje vidim."

"Zahtijevate, doktore? Kako to možete? Mislim da moram biti jasniji. Vaše usluge prestaju ovog trenutka. Namjeravam zaposliti novu ekipu liječnika i pronaći mjesto gdje će Alice moći počivati u miru."

Posljednja fraza čudno je odjeknula i Howell je posve vidljivo zadrhtao prije nego stoje oštro rekao:

"Sable, doktori se ne zapošljavaju i ne otpuštaju po nečijoj volji."

"Vaš je zakon zastario. Možda bi vama bio potreban odvjetnik. Svakako će vam biti potreban ako na silu uđete u moju kuću."

"Osjećam dužnost prema svome pacijentu. Niste je imali pravo izvesti iz sanatorija."

"I osloboditi je vaših trećerazrednih metoda? Dopustite da vas podsjetim, ako vas je potrebno podsjetiti, sve što vam je Alice rekla, to je tajna. Zaposiio sam vas kao i druge da mi pomognete prikupiti određene podatke. Je li to jasno? Ako priopćite te činjenice, ili navodne činjenice, bilo kome, službeno ili neslužbeno, tužiti ću vas za klevetu."

"Govoriš besmislice", rekao sam Sableu. "Nećeš ti nikoga tužiti."

"Neću li? Ti si otprilike u istom položaju kao i doktor Howell. Zaposlio sam te da obaviš određenu istragu i da me usmeno obavještavaš o rezultatima. Sve je drugo kršenje ugovora. Pokušaj nešto izvan toga, pa ćeš vidjeti da ćeš ostati bez dozvole."

Nisam znao ima li pravo ili ne. Nije mi bilo ni stalo. Kad je on počeo zatvarati vrata, stavio sam nogu u vratnicu. "Mi ćemo ući u kuću, Sable."

"Mislim da nećeš", rekao je čudnim glasom i posegnuo rukom iza vrata.

Zakoraknuo je prema meni s dugom lovačkom puškom u ruci. Podigao je pušku i nanišanio. Gledao sam ravno u cijev. Sable je stavio prst oko obarača i prislonio kundak na lice. Shvatio sam daje spreman da me ubije.

"Maknite pušku", rekao je Howell.

Zaobišao me i stao pred cijev.

"Odložite pušku, Gordone. Vi niste pri sebi, uzrujani ste zbog Alice, ali mi smo vaši prijatelji. Želimo vam pomoći."

"Ja nemam prijatelja", rekao je Sable. "Znam zašto ste ovdje i zašto želite razgovarati s Alice. Neću vam to dopustiti."

"Nemojte biti ludi, Gordone. Ne možete sami voditi brigu o bolesnoj ženi. Znam da vam nije stalo do osobne sigurnosti, ali morate voditi računa o njezinoj sigurnosti. Njoj je potreban netko tko će voditi brigu o njoj, Gordone. Odložite ovu pušku i dopustite mi da vidim Alice."

"Odbijte ili ću pucati!"

Njegova je žena zacijelo čula taj krik i prijetnju kad je doviknula negdje iz dubine kuće: "Ne!"

Sable je žmirnuo protiv svjetla. Doimao se kao mjesecar koji hoda u snu po rubu provalije. Iza njega dopirao je plač žene, a odmah zatim udarac i prasak stakla.

Sable se napola okrenuo prema zvuku kuće a time pomaknuo i cijev puške. Jurnuo sam pokraj Howella i zgrabio jednom rukom pušku a drugom Sablea za vrat. Odvojio sam pušku od njega. Gurnuo sam ga o zid. Zamalo je pao. Disao je uzbuđeno, a kosa mu je pala na čelo. U tom je trenutku bio sličan staroj ženi s perikom.

Otvorio sam pušku i vadio metke. Još nisam ni završio a po kamenom podu unutrašnjeg dvorišta čulo se tapkanje bosih nogu. Dotapkala je Alice Sable u spavaćici. Krv joj je curila s jedne noge.

"Posjekla sam se na prozorsko staklo", rekla je tankim glasom.

"Jesi li ga morala razbiti?", rekao je Sable i pošao prijeteci prema njoj, ali se sjetio nas, pa je rekao blaže: "Vrati se u svoju sobu, draga. Ne želiš valjda trčkarati ovako polugola pred posjetiocima."

"Doktor Howell nije posjetilac. Došli ste da mi previjete mjesto na kojemu sam se posjekla, je li?"

Pošla je nesigurno prema njemu, a on joj je pružio ruku i rekao:

"Dakako. Pođite sa mnom u svoju sobu i ondje ćemo previti ranu."

"Alija ne želim više ići onamo. Mrzim onu sobu. Osjećam potištenost u njoj. Peter me posjećivao ondje." "Šuti!", rekao joj je Sable.

Zaobišla je liječnika i preko njegova ramena gledala svog muža.

"Šuti, to je sve što znaš reći. Kakve li koristi, Gordone? Svatko zna za mene i Petera. Doktor Howell zna. Njemu sam se ispovijedila", rekla je i njezin pogled se zaustavio na meni. "I ovaj čovjek zna za mene. Vidim to po njegovu licu."

"Jeste li ga vi ubili gispođo Sable?"

"Ne odgovaraj", rekao je Sable.

"Alija želim sve priznati. Bolje ću se osjećati poslije toga, je li? Da, ubila sam ga. Čovjek iz crnog automobila ga je one-svijestio, a ja sam onda poslije došla i probola ga", rekla je i imaginarnim nožem u ruci zamahnula prema dolje.

"Zašto ste to učinili?", upitao sam je.

"Ne znam. Mislim da mi se zgadio. Sad je došlo vrijeme da mene kazne. Ubila sam i zaslužujem smrt", rekla je kao živa lutka.

I glas kao da nije bio njezin. Samo su oči bile njezine, ali iz njih je neprestano zračio izražaj zapanjene nevinosti.

"Zaslužujem da umrem", ponovila je. "Je li, Gordone." "Ne miješaj mene u to", rekao je sav zajapuren "Ali rekao si..."

"Ništa ja nisam rekao."

"Lažeš, Gordone", ukorila ga je. "Rekao si mi da poslije svih svojih zločina zaslužujem da umrem. Imao si pravo. Potrošila sam tvoj novac kockajući i otišla sam s drugim čovjekom i sad, osim svega toga, ja sam ubojica."

Sable se obratio Howellu:

"Zar ne bismo mogli prekinuti? Moja je žena bolesna i ranjena. Nezamislivo je da bismo je sad mogli podvrći ispitivanju. Ovaj čovjek nije čak ni policajac..."

"Ja ću preuzeti odgovornost za ono što ja radim", rekao sam. "Gospođo Sable, sjećate li se da ste proboli Petera Culligana?" Položila je jednu ruku na čelo i zamislila se. Maknula je kosu kao da joj ona smeta pa ne može izraziti misao.

"Točno se ne sjećam, ali vjerojatno sam ga probola."

"Zašto kažete vjerojatno ako se ne sjećate?"

"Gordon me vidio."

Pogledao sam Sablea, ali on je izbjegavao pogled. Stajao je nasuprot zidu i nastojao se utopiti u zid.

"Gordon nije bio ovdje", rekao sam. "On je bio u kući gospođe Galton kad ste vi telefonirali."

"Ali on je došao. Odmah je došao ovamo. Peter je dugo ležao ondje na travi. Iz njega je dolazio čudan zvuk, kao hrkanje. Raskopčala sam mu košulju da mu bude lakše disati."

"Sve se to sjećate ali se ne sjećate da ste ga proboli?"

"Vjerojatno sam se tad onesvijestila. Pitajte Gordona." "Ja pitam vas, gospođo Sable."

"Pustite me da razmislim. Uvukla sam ruku pod njegovu košulju da vidim diše li još i kuca li mu srce. Srce mu je jako udaralo. Skakalo je kao neka mala životinja koja je htjela pobjeći."

"I što ste onda učinili?"

"Ništa. Sjedila sam pokraj njega neko vrijeme i gledala ga. Zagrlila sam ga i pokušala ga probuditi milovanjem. Ali on je samo hrkao. Još je hrkao kad je došao Gordon. Gordon je bio ljutit kad me uhvatio u onom položaju pokraj Petera. Pobjegla sam u kuću, ali sam gledala van kroz prozor..." Najednom joj je lice zasvijetlilo. "Ja ga nisam ubila. Ja uopće nisam bila ondje. Ondje je bio Gordon. Vidjela sam ga kroz prozor. Podigao je nož i zario ga Peteru u trbuh. Krv je šiknula po zelenoj travi. Sve je bilo crveno i zeleno."

Sable je nagnuo glavu naprijed, ali tijelo je ostalo priljepljeno uza zid.

"Ne možete joj vjerovati. Opet halucinira."

Njegova ga žena više nije čula. Možda je ona sad funkcionirala na višoj frekvenciji. Suze su joj potekle niz obraze.

"Nisam ga ubila."

"Šutite sad", rekao je Howell umirujuće i privinuo joj glavu na rame.

"To je istina, je li?", upitao sam je. "Jamačno je istina."

Uvjerena sam daje istina. "One njezine samooptužbe ipak su bile samo tlapnja", rekao je liječnik. "Ovaj je izvještaj korak

bliže stvarnosti." "Ona je luđa nego ikad", rekao je Sable. "Ako mislite da to možete iskoristiti protiv mene, onda ste vi luđi od nje. Nemojte zaboraviti da sam ja odvjetnik..."

"Odvjetnik?", rekao je Howell i okrenuo mu leđa. "Idemo, Alice, previt ću vam nogu a onda uzmite malo odjeće pa ćemo se odvesti na jedno mirno i lijepo mjesto gdje su i druge žene."

"Ono nije lijepo mjesto."

Howell joj se nasmiješio.

"To mi je drago čuti. Tako treba. Uvijek morate reći ono što mislite i sve će biti dobro. Izvest ćemo vas odande prije nego što mislite, ali ne odmah."

"Ne odmah?"

Pridržavajući je jednom rukom, Howell je pružio drugu ruku prema Sableu.

"Molim ključ sobe vaše žene. Vama neće biti potreban."

Sable je izvadio mjedeni ključ koji je Howell primio bez riječi. Liječnik je otpratio Alice prema njezinoj sobi.

30

Gordon Sable ih je promatrao kako odlaze, osjećajući olakšanje.

"Ne bih to bio učinio", počeo je pripovijedati, "da sam znao ono što sada znam. Postoje faktori koje ne možeš predvidjeti, faktor ljudske promjene, na primjer. Misliš da možeš sa svime na kraj i da to možeš vječno. Snaga ti popusti pod pritiskom. Nakon nekoliko dana, nakon nekoliko tjedana, sve je drukčije. Čini mi se da ne postoji ništa za što se vrijedno boriti. Sve se na kraju raspline kao mjehur..."

"Zašto si ga ubio?"

"Čuo si je. Kad sam stigao ovamo, ona je plakala i stenjala nad njim i pokušavala ga probuditi poljupcima. Smučilo mi se."

"Nemoj mi sad reći daje to bio nepromišljen zločin iz strasti. Ti si morao znati za njih i prije."

"Ne poričem to. Culligan se spetljao s njom u Renu prošlog ljeta. Ona je otišla onamo da zatraži rastavu od mene, a

svršila je u kockarnici s njim. On ju je nukao da se kocka, jer je vjerojatno dobivao proviziju na novcu koji je ona gubila. Mnogo je izgubila. Svu gotovinu koju sam mogao prikupiti. Kad je sve potrošila i nigdje više nije mogla dobiti zajam, on joj je dopustio da bude s njim u stanu neko vrijeme. Morao sam ići onamo i moliti je da se vrati. Nije htjela doći. Morao sam je moliti a njemu platiti daje pošalje."

Nisam sumnjao u istinitost toga što mi je govorio. Nitko živ ne bi izmislio takvu priču protiv sebe. Ali činilo se da sam Sable ne vjeruje vlastitim riječima. Padale su s njegovih usana kao riječi naučenog izvještaja o nesreći koju nije razumio a dogodila se ljudima u stranoj zemlji.

"Od tada se nikad više nisam osjećao istim. A ni ona. Živjeli smo u ovoj kući koju sam sagradio za nju kao da su staklene pregrade među nama. Mogli smo se vidjeti, ali nismo mogli razgovarati. Morali smo hiniti osjećaje poput lakrdijaša ili majmuna u posebnim krletkama. Odnosi su među nama postajali sve gori. Ona bi se bacala na pod i udarala se po licu sve dok ne bi bila puna modrica. Ja bih joj se smijao i rugao. I tako smo mučili jedno drugo sve dok se nije pojavio Culligan negdje u toku zime. Nama je to u neku ruku bilo drago.

Culligan je pročitao u novinama da su iskopane kosti Anthonyja Galtona. Naime, on je znao da su njegove kosti, pa je došao k meni s tim obavijestima."

"Kako je izabrao baš tebe?"

"To je dobro pitanje. I sam sam se često to pitao. Alice mu je rekla da sam odvjetnik gospođe Galton, dakako. Možda se i zato

zanimao za nju. Znao je da sam zbog njezina kockanja u novčanom škripcu. Trebala mu je stručna pomoć za plan koji je imao. Nije bio dovoljno pametan da ga provede sam. Bio je dovoljno pametan da zna kako sam ja neizmjereno pametniji od njega."

Znao je on i druge stvari o tebi, mislio sam u sebi. Znao je da si čovjek bez ljubavi i da će te biti lako savijati.

"Kako je Otto Schwartz upao u taj posao?"

"Otto Schwartz? On nije bio u tome", rekao je Sable gotovo

uvrijeđeno. "Njegova je jedina veza s nama bila u tome što mu je Alice dugovala šezdeset tisuća dolara. Schwartz nas je neprestano podsjećao na taj dug i malo-pomalo došli smo do točke da nam je prijetio batinama. Morao sam nekako namaći novac. Bio sam očajan. Nisam znao kamo da se okrenem. "Izostavi dramu, Sable. Ti se nisi prihvatio ove spletke na poticaj prve pobude. Mjesecima sije razrađivao."

"To ne poričem. Trebalo je obaviti mnogo posla. Culliga-nova misao nije u početku mnogo obećavala. On ju je gajio sve od onda kad je pobjegao s Theom Fredericksom iz Kanade prije pet-šest godina. On je poznavao Anthonyja Galtona u Luna Bayu i bio je zapanjen sličnošću između njega i dječaka. Odmah je pomislio kako bi se to moglo unovčiti ali poslije prijelaza u Sjedinjene Države pao je u šake zakona i izgubio vezu s Fredericksom, no vjerovao je da ćemo ga naći. I zaista, kako znaš, Culligan ga je našao u Ann Arboru. I sam sam otputovao na istok i vidio ga u jednom studentskom igrokazu. Bio je prilično dobar glumac. Razgovarao sam s njim i vidio da bi se plan mogao ostvariti. Predstavio sam mu se kao hollywoodski producent. Kada je malo zagrizao i kada je primio novac, bilo gaje lako pridobiti za drugo. Dakako, pripremio sam mu priču. Najteži je problem bio zamesti njegovo kanadsko podrijetlo. Sinula mi je misao u vezi sa sirotištem Crystal Springs. No znao sam da uspjeh ovisi o njemu i da će mu morati pripasti lavlji dio plijena. Ja sam bio skroman u svojim zahtjevima..." Promatrao sam ga i pokušavao shvatiti kako čovjek njegovih sposobnosti može spasti na tako nešto. Nešto mu nije dopuštalo da upotrijebi taj svoj um u konstruktivne svrhe. Možda je to bio onaj njegov plitki ponos na veličanstvene spletke, pa čak i u današnje vrijeme.

"Govore o zločinu stoljeća", nastavio je on. "Ovo bi bio najveći svih vremena, a nikome se ništa ne bi dogodilo. Mladić će jednostavno dati da ga otkriju, a dalje će činjenice govoriti same za sebe."

"Činjenice?", rekao sam oštro.

"Navodne činjenice, ako baš hoćeš. Ja nisam filozof. Mi pravnici ne baratamo s krajnjim stvarnostima. Tko zna

zapravo išta o tome? Mi baratamo s onim što se vidi. U ovom slučaju bilo je vrlo malo manipuliranja činjenica ili krivotvorenja dokumenata. Istina, dečko je morao malo lagati o svom djetinjstvu i roditeljima. Ali što znači nekoliko laži? Gospođa Galton je bila sretna, pa ako je odlučila da mu ostavi svoj novac, to je njezina stvar."

"Je li sastavila novu oporuku?"

"Vjerujem da jest. Nisam sudjelovao pri tome. Savjetovao sam joj da uzme drugog odvjetnika." "Nije li to bilo malo riskantno?"

"Nije, ako poznaš Mariju Galton. Njezine su reakcije tako dosljedno suprotne da se možeš osloniti na njih. Postigao sam da sastavi novu oporuku tako što je nisam nukao na to. Nagovorio sam je da traži Tonyja samo zato što sam neprestano govorio da je to beznadno. Nagovorio sam je da tebe zaposli tako što sam se protivio uzimanju privatnog detektiva."

"Zašto baš mene?"

"Schwartz me poticao i morao sam nešto početi. Nisam mogao riskirati i tobože sam nabasati na mladića. Morao sam imati nekoga tko će to učiniti, nekoga u koga se mogu pouzdati." Vrata su se otvorila i u sobu su ušli Alice Sable i liječnik Howell. Držala gaje ispod ruke. Bila je potištena i blijeda unatoč šminki. On je nosio njezin bijeli kožnati kovčeg u slobodnoj ruci.

"Sable je sve priznao", rekao sam Howellu. "Molim vas, telefonirajte u šerifov ured."

"Već sam to učinio. Morali bi uskoro biti ovdje, a ja vodim gospođu Sable onamo gdje će biti propisno liječena. Mislim da će ovo biti prekretnica za nju."

"I ja se nadam", rekao je Sable. "Iskreno se nadam."

Howell nije reagirao, pa je Sable pokušao ponovo:

"Doviđenja, Alice, zaista ti želim svako dobro."

Njezin vrat se ukočio, ali nije se ni osvrnula na njega. Izišla je naslanjajući se na Howella. Njezina kosa svjetlucala se na suncu poput zlata. Luđačkog zlata. Gotovo sam suosjećao sa Sableom. On nije mogao podnositi teret. U jaz koji se sve više širio između njegove slabosti i njezine potrebe, Culligan je za-



bio klin i cijela se struktura srušila.

Sable je bio pronicav čovjek i vjerojatno je zapazio promjenu u mom izražaju.

"Iznenaduješ me, Lew. Nisam očekivao da ćeš se okomiti , na mene tako strogo. Ti si na glasu po svojoj blagosti prema ošišanoj ovci."

"Ubijanje Culligana i blagost ne idu zajedno."

"Morao sam ga ubiti. Čini mi se da ti to ne razumiješ."

"Zbog svoje žene?"

"Žena je bila samo početak. On nije bio zadovoljan što dijeli sa mnom ženu i kuću. Bio je gladan. Uvijek je htio više.

Napokon sam shvatio da on sve želi za sebe. Sve!". Glas mu je zadrhtao od ogorčenja. "Poslije svega onoga što sam ja pridonio, poslije svih rizika, planirao je mene isključiti."

"Kako bi to mogao?"

"Preko mladića. On je znao nešto o Theu Fredericksu. Nikad nisam saznao stoje to bilo. Ni od jednoga od njih nisam uspio to izmamiti, ali Culligan je rekao kako je to bilo dovoljno da uništi cijeli moj plan. Bio je to i njegov plan, dakako, ali on je bio neodgovoran i spreman sve uništiti ako ne bi bilo po njegovom."

"I onda si ga ti ubio."

"Prilika mi se pružila i ja sam je iskoristio. Nisam to planirao."

"Nijedna porota neće ti to vjerovati poslije onoga što si učinio svojoj ženi. Meni se to čini kao ubojstvo s predumišljajem.

Čekao si samo na priliku da ubiješ nemoćnog čovjeka, a onda si htio prebaciti krivicu na bolesnu ženu."

"Ona je to tražila", rekao je hladnokrvno. "Htjela je vjerovati da gaje ona ubila. Osjećala je toliku krivicu zbog svog odnosa s njim. Ja sam učinio samo ono što bi učinio svaki čovjek u takvim okolnostima. Vidjela me kad sam ga probo, pa sam morao učiniti nešto da joj očistim sjećanje na to."

"Jesi li to radio za onih dugih posjeta u sanatoriju? Utuvljivao si joj osjećaj krivice?"

Udario je šakom po zidu.

"Ona je uzrok svih nevolja. Ona ga je uvela u naš život.

Zaslужila je da trpi zbog toga. Zašto bih trpio samo ja?"

"Ne moraš. Podijeli krivicu i patnju naokolo. Reci mi kako da dođem do Fredericksa."

Pogledao me ispod oka.

"Ja želim *quid pro quo*", rekao je i činilo mi se da ga je ta pravnička fraza obodрила. "Zapravo bi i trebalo da on snosi krivnju za svu tu prokletu zbrku. Ja sam voljan svjedočiti protiv njega", rekao je luđački se radujući.

"Ja želim tvog ortaka, Sable. On je jutros bio u San Mateu. Kamo je otišao odande?"

"Nemam pojma."

"Kad si ga vidio posljednji put?"

"Ne znam zašto bih surađivao s tobom ako ti nećeš surađivati sa mnom."

Još sam držao njegovu praznu pušku u rukama. Uhvatio sam je za cijev i zamahnuo kao toljagom.

"Evo zašto."

Ustuknuo je naglo i glavom udario u zid.

"Ne možeš se služiti takvim trećerazrednim metodama protiv mene. To je nezakonito."

"Prestani blebetati gluposti, Sable. Je li Frederick bio sinoć ovdje?"

"Da, bio je. Htio je da mu promijenim ček. Dao sam mu svu gotovinu što sam imao u kući. Malo više od dvjesta dolara."

"Zašto mu je to trebalo?"

"Nije mi rekao. Zapravo, uopće nije govorio suvislo. Čini se da je i za njega sve ovo bilo previše." "Stoje rekao?"

"Ne bih to mogao doslovno ponoviti, jer sam i sam bio uzrujan. Pitao me je o Anthonyju Galtonu i što mu se zapravo dogodilo. Čini mi se da sije utuvio u glavu daje on zaista Galtonov sin."

"Je li Sheila bila s njim?"

"Da. Možda je on to govorio samo zbog nje, ali, kažem, mislim da je on sam počeo vjerovati u to. Bio je vrlo uzbuđen i prijetio mi je silom ako mu ne kažem tko je ubio Galtona. Nisam znao što da mu kažem. Napokon sam se sjetio imena one žene u Redwood Cityju, nekadašnje Galtonove dadilje."

"Gospođe Matheson?"

"Da. Morao sam mu nešto reći samo da ga se oslobodim."  
Patrolno vozilo dojurilo je brdom i zaustavilo se pred kućom. Conger i još jedan pomoćnik izišli su iz automobila. Sable će imati gadnih teškoća da ih se otrese.

31

Mene su iskrkali na aerodromu gdje sam odmah sjeo u avion za San Francisco. Bio je to onaj isti avion u kojem sam letio na sjever prije tri tjedna. Čak je i stjuardesa bila ista, samo što mi se sada činila mlađa i nevinija. Što se nje tiče vrijeme je mirovalo, ali je zato mene neumoljivo guralo u srednju dob.

Mathesonova je kuća bila čvrsto zatvorena, zastori navučeni kao da je u njoj vladala bolest. Zamolio sam taksista da me čeka a onda sam pokucao na vrata. Otvorila ih je Marian Matheson.

Ona je živjela istim tempom kao i ja i zato je brzo starila. Imala je više sijedih vlasi i više kostiju na licu, ali ta ju je promjena nekako smekšala, pa je čak i njezin glas bio blaži.

"Ja sam vas zapravo očekivala. Još me netko danas posjetio."  
"John Galton?"

"Da. Dječak kojemu sam bila dadilja u Luna Bayu. Bio je to pravi doživljaj sresti ga poslije toliko godina. Doveo je sa sobom i djevojku", rekla je i otvorila širom vrata. "Uđite, ako želite."

Uvela me u zamračeni dnevni boravak i ponudila mi stolac.

"Zašto su došli k vama, gospođo Matheson?" "Zbog istog razloga kao i vi. Zbog obavještenja." "O čemu?"

"O onoj noći. Mislila sam da ima pravo znati istinu, pa sam mu rekla sve što i vama." "Kako je reagirao?"

"To gaje vrlo zanimalo. Osobito je načulio uši kad sam mu pričala o rubinima."

"Je li vam objasnio zašto ga zanimaju baš rubini?"

"Ništa mi nije objašnjavao nego je na brzinu otišao. Nisu čak popili ni kavu koju sam im kuhala."

"Je li vam možda rekao što namjerava učiniti ili kamo na-

mjerava otići?"

"Nije. Pitao me kako se ide do aerodroma i voze li autobusi. Bilo mi je to čudno. Pita za autobuse a ima novi novcati sportski automobil."

"On izbjegava hapšenje, gospođo Matheson. Znao je da bi automobil odmah prepoznali da ga je parkirao na aerodromu."

"Tko ga želi uhapsiti?"

"U prvom redu ja. On nije Galtonov sin, a ni Brownov sin. On je varalica."

"Kako je to moguće? Pa on je živi otac."

"Vanjšina je varljiva i niste vi prva osoba koju je obmanuo svojom vanjštinom. Njegovo je pravo ime Theo Fredericks i nema čistu prošlost. Podrijetlom je Kanađanin."

Ruka joj je poletjela prema ustima.

"On je iz Kanade?"

"Da. Roditelji mu drže pansion u Pittu u Ontariju."

"Onamo su oni i otišli. Čula sam kad je to rekao djevojci kad sam bila u kuhinji. Rekao joj je da ne mogu izravno odletjeti u Ontario."

"Kad su bili kod vas?"

"Rano ujutro. Malo poslije osam. Čekali su me ovdje kad sam se vratila sa željezničke stanice kamo sam odvezla Rona."

Pogledao sam na sat. Bilo je blizu pet. Imali su prednost od devet sati. Ako su imali dobre veze, onda su sad već u Kanadi. A s dobrim vezama i ja bih mogao biti ondje za osam ili devet sati.

Gospođa Matheson me dopratila do vrata.

"Hoće li toj neprilici ikad biti kraj?"

"Približavamo se kraju. Žao mi je što vas nisam mogao posve poštediti svega toga."

"Sad je sve dobro. Razgovarala sam s Ronom. Što god se dogodi, makar morala svjedočiti na sudu, on će biti uz mene. On je dobar čovjek."

"Ima i dobru ženu."

"Nema, ali ja ga volim. Volim i sina, a to je mnogo. Drago mi je što je između Rona i mene sve objašnjeno. Pao mi je velik teret sa srca. Nadam se da će sve dobro svršiti s onom djevoj-

kom i mladićem. Teško mi je vjerovati da je on zločinac, ali znam kako to može biti u životu.

Na putu do međunarodnog aerodroma taksi je prolazio pokraj zgrade suda u Redwood Cityju. Pomislio sam bi li se zaustavio i stupio u vezu s Traskom. Odlučio sam da to ne učinim.

Uostalom, to je moj slučaj i ja ga želim dovršiti sam.

Možda sam posjedovao trenutak istine.

32

Dovezao sam se u iznajmljenom automobilu u Pitt u tri sata ujutro, najcrniji sat noći. Ali svjetla su gorjela u crvenoj kući na obali rijeke. Gospođa Fredericks došla je na vrata potpuno odjevena. Na njezinu licu izbile su tvrdoglave crte kad me ugledala.

"Nemate pravo ponovo dolaziti ovamo. Što vi mislite, tko ste vi? Nisam znala da braću Hamburg traži policija." "Ne traži samo njih. Je li vaš sin ovdje?" "Theo? Nije dolazio ovamo godinama." Hrapavi šapat digao se iz mraka iza nje. "Ne vjerujte joj, gospodine."

Njezin je muž dolazio pridržavajući se rukom za zid. Činilo se daje pijan, a i govorio je tako. "Jezik za zube, starce!"

Crni bijes ispunio je njezine oči. Okrenula se prema njemu i on je ustuknuo koji korak. Njegovo lice bilo je porozno i vlažno. Odjeća prašna.

"Jeste li ga vidjeli, gospodine Frederickse?"

"Nisam. Sreća za njega što sam bio vani. Pokazao bih mu što je što. Ona ga je vidjela."

"Gdje je on, gospođo Fredericks?" Njezin je muž odgovorio umjesto nje. "Rekla mi je da su se smjestili u hotel, on i njegova djevojka."

Neki nejasan osjećaj krivnje i zamjeranja ponukao je tu ženu da kaže:

"Nisu trebali ići u hotel. Ponudila sam im svoju kuću. Mislim da moja kuća nije dovoljno otmjena za onakvu šmrkavicu."

"Je li s onom djevojkom sve kako valja?"

"Mislim da jest, ali zabrinuta sam zbog Thea. Zašto je htio doći ovamo poslije svih tih godina. Ne shvaćam ga."

"Uvijek je imao lude misli", rekao je Fredericks. "Lud je kao bijesna lisica. Pazite dobro kad ga budete hapsili. Slatko će razgovarati s vama, a inače je podmukao."

"Gdje je taj hotel?"

"U gradu. Hotel "Pitt", ne možete ga promašiti. No ne mi-ješajte nas u to. On će nas pokušati uvući u sve to, ali je sam pošten čovjek..."

"Zaveži!", dreknula je njegova žena. "Ja ga želim ponovo vidjeti, ako ti to ne želiš."

Ostavio sam ih u svađi stoje po svoj prilici bilo normalno stanje za njih dvoje svake noći.

Hotel je bio trokatnica od crvene opeke i na njemu je osvijetljen samo jedan prozor na drugom katu na uglu. Još je gorjelo i svjetlo u predvorju. Pritisnuo sam ručno zvonice na recepciji. Iz sobice pokraj recepcije izašao je pospani čovjek srednjih godina.

"Rano ste ustali", rekao mi je.

"Kasno sam došao", odgovorio sam mu. "Možete li mi iznajmiti sobu?"

"Dakako. Imam prilično praznih soba. S kupaonicom ili bez?" "S kupaonicom."

"To će biti tri dolara", rekao je i otvorio knjigu gostiju.

"Potpišite se."

Potpisao sam se ispod potpisa: "Gosp. i gđa John Galton, Detroit, Michigan".

"Vidim da još neki Amerikanci borave kod vas."

"Da. Simpatičan mladi par. Sinoć su stigli. Mislim da su na medenom mjesecu. Vjerojatno su na putu do slapova Nijagare. Smjestio sam ih u bračnu sobu."

"Je li to ona soba na uglu na drugom katu?"

Oštro me pogledao.

"Nećete ih valjda uznemiravati, gospodine?" "Ne, nego ću ih posjetiti ujutro."

"Nemojte vrlo rano. Vama ću dati sobu 210 na suprotnom uglu. Pokazat ću vam gdje je ako želite." "Hvala. Mogu je naći sam."

Išao sam stubištem koje se penjalo s dna predvorja. Noge su

mi bile teške. U svojoj sobi izvadio sam automatski pištolj 0,32 iz putne torbe i napunio ga. Sag u polumračnom hodniku bio je izlizan, ali još dovoljno debeo da priguši moje korake. U sobi je još gorjelo svjetlo, premda sam po zvuku mogao zaključiti da barem jedna osoba čvrsto spava. Za drugu nisam bio siguran. Činilo mi se da uzdiše, tužno otegnuto. Pokušao sam otvoriti vrata. Bila su zaključana.

"Tko je to?", upitala me posve jasno Sheila Howell. Čekala je malo, a zatim je ponovo progovorila: "Johne, probudi se!"

"Što je?"

"Netko pokušava ući."

Čuo sam škripanje krevetnih opruga, a zatim tapkanje nogu. Mjedena se kvaka zakrenula.

Naglo je otvorio vrata i zakoraknuo stisnute šake. Opazio me i odmah zamahnuo. Opazio je pištolj i sav se ukočio. Bio je gol do pasa. Mišići su nabrekli ispod blijede kože.

"Polako, mladiću. Digni ruke!"

"Ta glupost nije potrebna. Maknite pištolj."

"Ja ovdje naređujem. Sklopi ruke i okreni se! Polako. Hajde u sobu!"

Gibao se nerado kao kameni kip. Kad se okrenuo, vidio sam mu bezbroj bijelih ožiljaka na leđima, kao neko klinasto pismo.

Sheilla je stajala pokraj kreveta. Imala je na sebi mušku košulju koja joj je bila prevelika. Ta košulja i razmazani ruž na usnama stvarali su dojam raspuštenosti.

"Kad ste se vas dvoje stigli vjenčati?"

"Još nismo", rekla je Sheilla i pocrvenjela. "Nije ovo što vi mislite. John je u ovoj sobi zato jer sam gaja zamolila da dođe. Bojala sam se biti sama. Vidite da je spavao na dnu kreveta poprečke."

"Nemoj mu ništa govoriti. On je na strani tvog oca. Sve što kažemo iskoristiti će protiv nas." "Nisam ja takav, Theo."

Tako se naglo okrenuo prema meni da zamalo nisam pucao u njega.

"Nemojte me zvati tim imenom." "Ali to je tvoje ime, je li?"

"Zovem se John Galton."

"Prestani s tim. Tvoj ortak Sable jučer je dao izjavu."

"Sable nije moj ortak i nikad nije bio."

"Sable priča drukčiju priču, i to vrlo dobru. Nemoj si umisliti da te štiti. Svjedočiti će protiv tebe da bi sebe izvukao od optužbe za ubojstvo."

"Zar mi pokušavate reći daje on ubio Culligana?"

"Teško da bi to bila za tebe novost, je li? Sjedio si na toj obavijesti dok smo mi tumarali naokolo i tražili ubojicu."

Djevojka je stala između nas.

"Molim vas. Vi ne razumijete situaciju. Istina, John je sumnjao u gospodina Sablea, ali nije bio u položaju da to kaže policiji. Gospodine Archeru, maknite taj jezivi pištolj i dajte Johnu priliku da vam sve objasni."

Razbjesnio sam se od tog slijepog povjerenja u njega.

"Njegovo ime nije John. On je Theo Fredericks, rodio se ovdje u Pittu. Napustio je grad prije nekoliko godina kad je nožem napao svog oca."

"Fredericks nije njegov otac."

"Njegova mi je majka rekla drukčije."

"Ona laže", rekao je mladić.

"Svi lažu osim tebe, a? Sable kaže da si lažljivac, a on bi to trebao znati, je li?"

"Pustio sam ga da vjeruje u to. Kad mi je Sable pristupio prvi put, zaista nisam znao tko sam. Prihvatio sam njegovu ponudu u nadi da ću saznati tko sam."

"Novac nije u tome imao ulogu?"

"Ima važnijih stvari od novca. Htio sam biti siguran u svoj identitet."

"I sad si siguran?"

"Sad sam siguran. Ja sam John Galton."

"Kada ti je sinulo to blaženo otkriće?"

"Zašto ne želite čuti ozbiljan odgovor od mene. I sam sam postupno došao do njega. Mislim da je to počelo onda kad je Gabe Lindsay vidio nešto u meni, a ni ja nisam znao da to postoji. Nakon toga prepoznao me liječnik Dineen. Kad me prihvatila baka, smatrao sam da je to istina. Ali nisam bio posve siguran sve do prije nekoliko posljednjih dana."



"Što se dogodilo prije tih nekoliko dana?"

"Sheila nije povjerovala. Sve sam joj ispričao, cijeli svoj život, i ona mi je povjerovala."

Pogledao ju je, gotovo plaho. Posegnula je za njegovom rukom, a ja sam se počeo osjećati kao uljez u njihovoj sobi. Možda je on to osjetio kad je počeo govoriti o sebi dubljim, smirenijim tonom.

"Zapravo, sve to ide u daleku prošlost. Ja sam sumnjao u istinu o sebi, ili barem jedan dio, kad sam još bio malo dijete. Nelson Fredericks nikad nije postupao sa mnom kao da sam njegov. Tukao me remenom. Nikad mi nije rekao ljubaznu riječ. Znao sam da mi nije otac."

"Mnogi dječaci to misle za svoje očeve."

Sheila je stala bliže njemu i posve nesvjesno mu prislonila ruku na svoje grudi.

"Molim vas, pustite ga da ispriča sve o sebi. Znam da to zvuči čudno, ali i život je čudan. John vam govori živu istinu, onako kako je on zna."

"Pretpostavimo daje tako, ali pitanje je koliko on zna? Postoje i neki vrlo ozbiljni ljudi koji imaju fantastične ideje o tome tko su i što im pripada."

Očekivao sam da će ponovo planuti, ali me iznenadio kad je rekao:

"Znam, tog sam se i bojao. Plašio sam se kad sam se previše zanio tim predmetom, kao što i jesam kao dječak. Maštao sam o tome kako sam princ u sirotištu i tako dalje. Moja me majka potala na to. Odijevala me u baršun i neprestano mi govorila da sam drukčiji od ostale djece. Ali još davno prije toga ispričavala mi je priču. Tad je ona bila mlada žena, uska lica, lijepe kose koja nije bila sijeda. Tek sam prohodao i mislio sam da mi priča vilinsku priču, a to je zapravo bila priča o meni. Htjela je da znam o sebi, ali se bojala to otvoreno reći. Pripovijedala je kako sam kraljev sin, te kako smo nekad živjeli u palači. Ali mladi je kralj umro a mene je ukrao neki razbojnik i odnio me u spilju gdje nije bilo ljepote. Tad mi je pokazala i prsten s malim crvenim kamenom. Prsten joj je ostavio kralj za uspomenu."

Pogledao me neobičnim upitnim pogledom. Oči su nam se prvi put iskreno srele. Mislim da se među nama uspostavila stvarnost.

"Rubin?", upitao sam ga.

"Zacijelo je bio rubin. Jučer sam razgovarao s gospođom Matheson u Redwood Cityju. Vi je poznajete i znate što ona priča. Nakon razgovora s njom postale su mi jasne neke stvari, koje uostalom potvrđuju i ono što mi je Culligan nedavno rekao. Rekao mi je da je moj poočim bivši robijaš, koji se zapravo zove Fred Nelson. On je odveo moju majku iz javne kuće Red Horse i prisilio je da mu bude ljubavnica. Za mog se oca udala kad je Nelson bio otpremljen u zatvor. Ali on je pobjegao iz zatvora, pronašao ih i ubio mog oca..." "Kad ti je to Culligan pričao?"

"Onoga dana kad sam pobjegao s njim. Posvadio se s Fredericksom oko stanarine. Prisluškivao sam sakriven u podrumu. Uvijek su se svađali i tukli. Fredericks je bio stariji od Culligana, ali ga je uvijek premlatio, i to strašno, gore nego obično. Ostavljao ga je onesviještena na kuhinjskom podu. Tako je bilo i onoga dana. Polio sam Culligana hladnom vodom i kad se osvijestio, ispričovijedao mi je kako je Fredericks ubio mog oca. Uzeo sam veliki mesarski nož i sakrio ga u svojoj sobi. Kad me htio zaključati u sobu, zario sam mu nož u trbuh. Mislio sam da sam ga ubio. Kad sam pročitao novine i vidio da ga nisam ubio, bio sam već preko granice. Odvezao sam se u Detroit ispod vreća na nekom teretnjaku. Policija me na granici nije opazila. Culligana su uhvatili i nisam ga vidio sve do prošle zime. Tad je počeo govoriti kako mi je lagao za Fredericksa i kako on nema veze s ubojstvom mog oca. Kako je to onda rekao samo zato da mu se osveti preko mene. Eto, sad vidite zašto sam pristao na Culliganovu spletku. Više nisam znao što je istina, a što nije. Čak sam počeo sumnjati da je Culligan ubio mog oca, jer kako bi inače znao za njegovo ubojstvo."

"I on je upleten", rekao sam, "pa je zato i izmijenio priču kad te htio ponovo iskoristiti. To je također razlog što pred drugima nije mogao priznati tko si ti."

"Kako je on bio upleten?"

A kako nije?, mislio sam u sebi. Njegov se život provlači kroz ovaj slučaj kao prljava nit. On je predao Anthonyja Galtona razbojniku sa sjekirom, a zatim je njegovu ubojicu htio predati dječaku s nožem. Poluludoj ženi pomogao je da potroši novac, a zatim je njezinu mužu prodao suludi san o bogatstvu...

"Ne razumijem", rekao je John. "Kakve je veze imao Culligan sa smrću moga oca?"

"Očito ga je on predao u ruke ubojici. Jesi li razgovarao s majkom o okolnostima tog ubojstva? Ona je morala biti svjedok."

"Bila je i više od toga", rekao je gušeći se od tih riječi. Sheila se tjeskobno okrenula prema njemu, govoreći: "John? Johnny!" Ali on nije reagirao. Njegov je pogled bio mrk, introvertan. "Čak i sinoć je lagala, tvrdeći da sam Fredericksov sin, te da nisam imao drugog oca. Ukrala mi je pola života i još nije zadovoljna."

"Ti nisi vidio Fredericksa?"

"Fredericks je nekamo otišao, a ona mi nije htjela reći kamo. No naći ću gaja."

"Nije daleko. Prije jedan sat bio je kod kuće."

"Prokletstvo! Zašto mi to odmah niste rekli?"

"Rekao sam ti i pitam se nisam li možda pogriješio."

John je shvatio što sam htio reći. Nismo razgovarali sve dok nismo došli u blizinu kuće njegove majke. Tad se okrenuo na sjedalu i gledajući Sheilu rekao:

"Ne brini za mene. Bilo je dovoljno ubijanja i nasilja. Ne želim sad dati i svoj prilog tome."

Promatrao sam ga kako je izlazio iz automobila. Njegovo lice bilo je usiljeno i blijedo kao u sablasti. Sheila gaje zadržala rukom na trenutak, kao da ga je željela upozoriti da ne bude nagao.

Pokucao sam na vrata. Nakon duge minute vrata je otključala gospođa Fredericks i provirila van. "Da? Što sad?"

John se progurao pokraj mene i stao pred nju na pragu:

"Gdje je on?" "Otišao je."

"Lažeš! Lagala si mi cijeli život. Znala si da je ubio mog oca. Vjerojatno si mu i pomogla. Znam da si mu pomagala da se ubojstvo zataška. Napustila si zemlju zajedno s njim i promijenila prezime kad i on."

"Sve ovo ne poričem", odgovorila je smireno.

Njegovo se cijelo tijelo nadulo kao da će povraćati. Nazvao ju je ružnim imenom i premda mi je obećao, sad je bio na rubu da poćini nasilje. Položio sam mu ruku na rame i rekao:

"Nemoj biti okrutan prema majci. Čak i zakon predviđa olakašavajuće okolnosti kad ženi prijete ili njome gospodari muškarac."

"Ali to nije slučaj. Ona još laže i štiti ga."

"Zaista?", rekla je žena. "Od čega da ga štitim?"

"Od kazne za ubojstvo."

Svećano je mahala glavom.

"Prekasno je za to, sinko. Fredericks je sam sebi odmjerio kaznu. Rekao je kako više voli da po njega dođe grobar a ne policija. Fredericks se objesio. Nisam ga pokušavala odgovoriti od toga."

Našli smo ga u stražnjoj sobi na drugom katu. Bio je na starom krevetu u polusjedećem položaju. Komad čvrstog elektrićnog kabla bio je privezan na stranicu kreveta i omotan oko njegova vrata nekoliko puta. Slobodan kraj kabla držao je čvrsto u desnoj ruci. Nije bilo sumnje daje sam nad sobom izvršio smrtnu kaznu.

"Odvedi Sheilu odavde", rekao sam Johnu.

Ona je stajala pokraj njega i rekla:

"Ne smeta. Ne bojim se."

Gospođa Fredericks pojavila se na vratima. Teško je disala. Gledala je u sina podignute glave.

"Tome je sad kraj. Rekla sam mu ili on ili ti, neka sam odlući. Nisam mogla više lagati i dopustiti da tebe uhapse umjesto njega."

On ju je još gledao optuženićki:

"Zašto si lagala tako dugo? Ostala si s njim i pošto je ubio mog oca?"

"Nemaš pravo da mi sudiš zbog toga. Udala sam se za njega da

bih spasila tvoj život. Vidjela sam kad je tvom ocu odsjekao glavu sjekalom, a zatim je stavio u vreću s kamenjem i bacio je u more. Zaprijetio mi je da će i tebe ubiti ako ikad ikome kažem za to. Ti si bio onda malo dijete, ali to njemu ne bi smetalo. Držao je krvavu sjekalu nad tvojom kolijevkom i prisililo me da se zakunem da ću se udati za njega i zauvijek šutjeti. I šutjela sam sve do danas."

"Zar si morala provesti ostatak života s njim?"

"To sam ja odlučila", odgovorila je. "Šesnaest sam godina stajala između njega i tebe. Tad si ti pobjegao i ostavio me samu s njim. Nisam imala nikog drugog osim njega. Razumiješ li ti, sinko, što to znači ne imati nikoga?"

Pokušao je nešto reći, ali skamenio se od gorgonske prošlosti. "U životu sam uvijek željela samo muža, obitelj i dom kojih bi mogla nazvati svojim", rekla je.

Sheila je impulzivno pošla prema njoj i rekla: "Pa sad imate nas."

"O, ne! Vi mene ne želite u svom životu. Mogli bismo baš biti i iskreni što se toga tiče. Što me manje budete viđali, više će vam se to sviđati. Previše je vode proteklo i ne krivim sina što me mrzi."

"Ne mrzim te", rekao je John. "Žalim te, majko. Oprosti mi za sve ono što sam rekao."

"Ti me žališ?", rekla je grubo. "Ti, i tko još? Nitko više."

Zagrlio ju je nespretno, pokušavajući je utješiti, ali što se nje tiče, za nju je bilo prekasno daje netko tješi ili osjeća tugu. Sve ono stoje osjećala bilo je zamaskirano bezosjećajnim naslagama debljine, pa i ona crna, kruta svila na njezinim grudima djelovala je kao zaštitni oklop.

"Ne brini o meni. Samo se dobro brini o svojoj djevojci."

Negdje vani osamljena ptica zapjevala je nakratko i zašu-tila. Prišao sam prozoru. Rijeka se bjelasala. Stabla i kuće na njezinim obalama poprimali su boje i oblik. U još jednoj kući upalilo se svjetlo, i to kao daje bio signal: ptica je ponovo zapjevala.

"Slušaj", rekla je Sheila.

John je okrenuo glavu i slušao.

Činilo se da sluša čak i mrtvac.

KRAJ

KIKA

05.08.2010.